



# საქართველოში 2019-2020 წლებში მოქმედი სათემო ორგანიზაციების კვლევა

(CBO Mapping - შუალედური ანგარიში)

## ანა მარგველაშვილი

მკვლევარი: **ანა მარგველაშვილი** (სათემო განვითარების ცენტრი)

კვლევის ასისტენტი: **ირაკლი ირემაძე** (სათემო განვითარების ცენტრი)

კვლევის კონსულტანტები: **იაგო კაჭკაჭიშვილი** (თსუ, სოციოლოგიისა და სოციალური მუშაობის დეპარტამენტის დირექტორი), **ბესო სულაბერიძე** (კონსულტაციისა და ტრენინგის ცენტრი), **დავით ლოსაბერიძე** (ისტორიკოსი, თვითმმართველობის საკითხების ექსპერტი), **ნინო ვასაძე** (საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი).

კვლევა განხორციელდა სათემო განვითარების ცენტრის (CDC) მიერ 2019-2020 წლებში, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრისა (CSR DG) და ღია საზოგადოების ფონდის (OSGF) მხარდაჭერით.

# სარჩევი

|   |    |
|---|----|
| <b>1. წინათქმა</b> .....  | 3  |
| 1.1. თემის თვითორგანიზება და კერძო ინიციატივები - ისტორიული რაკურსი .....   | 4  |
| 1.2. ძალისხმევა სამოქალაქო თვითორგანიზების გაძლიერებისათვის.....  | 6  |
| 1.2.1. საზოგადოებრივი ორგანიზაციების შექმნა და მესამე სექტორის მხარდაჭერა.....                                    | 6  |
| 1.2.2. გამოცდილების გატანა ცენტრიდან რეგიონებში - სასოფლო და სათემო მობილიზების პირველი ნაბიჯები.....             | 7  |
| 1.2.3. სათემო განვითარებაზე მიმართული პროგრამები .....  | 9  |
| <b>2. კვლევის შესახებ: იდეა, პრეისტორია</b> .....   | 10 |
| <b>3. კვლევის მეთოდოლოგია</b> .....   | 11 |
| <b>4. ნაწილი 1 - სათემო ჯგუფების ზოგადი მახასიათებლები</b> .....  | 14 |
| 4.1. სათემო ჯგუფების სამოქმედო არეალი, გამოცდილება და შექმნის მოტივაცია .....                                     | 14 |
| 4.2. სათემო ჯგუფების სტრუქტურა .....  | 17 |
| 4.2.1. წევრთა რაოდენობა .....   | 17 |
| 4.2.2. სათემო ჯგუფების გენდერული და ასაკობრივი შემადგენლობა .....   | 18 |
| 4.2.3. სათემო ჯგუფების წევრთა რაოდენობის დინამიკა და მოხალისეთა რაოდენობა .....                                   | 20 |
| 4.3. სათემო ჯგუფების საქმიანობა .....   | 21 |
| 4.3.1. საქმიანობის სფეროები და სისტემატიური საქმიანობის ფორმები .....   | 21 |
| 4.3.2. წლიური ბრუნვა, დაფინანსების ძირითადი წყაროები, ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა (განხორციელებული პროექტები)..... | 24 |
| 4.3.3. თემთან ანგარიშგების კულტურა.....   | 28 |
| 4.3.4. სათემო ჯგუფების საქმიანობის ხელის შემშლელი გარემოებები.....  | 30 |
| <b>5. ნაწილი 2: სათემო ჯგუფების გარე ურთიერთობები</b> .....   | 33 |
| 5.1. სათემო ჯგუფების ქსელური მუშაობა და ურთიერთ თანამშრომლობა .....   | 33 |
| 5.2. სათემო ჯგუფების ურთიერთობები ცენტრალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებასთან და მათი გავლენები .....                 | 34 |
| 5.3. ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ურთიერთობის ფორმები და არსებული დაბრკოლებები .....                                | 37 |
| <b>6. შეჯამება და ძირითადი რეკომენდაციები</b> .....   | 43 |
| <b>7. დანართი 1 - გამოკითხული ორგანიზაციების სია / (2020 დეკემბრის მდგომარეობით)</b> .....                        | 50 |

# 1. წინათქმა

წინამდებარე კვლევა „საქართველოში, 2019-2020 წლებში მოქმედი სათემო ჯგუფების აღწერა“ და მათი პროფილის შესწავლა განხორციელდა 2019 წლის ოქტომბრიდან 2020 წლის ნოემბრის ჩათვლით სათემო განვითარების ცენტრის მკვლევარის მიერ, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის (CSRDG) და ღია საზოგადოების ფონდის (OSGF) მხარდაჭერით.

კვლევის მთავარი ფოკუსი დღეს სოფლებისა თუ მცირე დასახლების დონეზე მოქმედი სათემო ჯგუფები, მათი ორგანიზაციული სტრუქტურა, სამუშაო გარემოს და იმ დაბრკოლებების შესწავლა იყო, რომელთა გადალახვაც სათემო ჯგუფებსა და ორგანიზაციებს ყოველდღიურ საქმიანობაში უწევთ. დღეს საქართველოში ასეთი 160-მდე ჯგუფი მოქმედებს<sup>1</sup>; საზოგადოებრივი ცხოვრების აღნიშნული გამოვლინება, სათემო ინიციატივებისა და ინიციატორების სახით, საქართველოს იურისდიქციაში შემავალი 3500-ზე მეტი სოფლის რაოდენობასთან მიმართებით საკმაოდ სუსტია და დაახლოებით 4%-ს შეადგენს. იმისათვის, რომ სოფლებში, თემში არსებული უამრავი ზოგადი თუ თემატური პრობლემა მოგვარდეს, სასურველი იქნებოდა თითო თემში თითო სათემო ჯგუფი ან ინიციატორი მაინც მოქმედებდეს. ამ მხრივ, სამუშაო ჯერ კიდევ ბევრია და პირველ რიგში, სწორედ შესაბამისი გარემოს შექმნაა საჭირო, რაც სხვადასხვა გზით და პროცესის სხვადასხვა მონაწილის ძალისხმევით შეიძლება განხორციელდეს.

დღეს მოქმედი სათემო ინიციატივების განვითარება გარკვეული პროცესის შედეგს წარმოადგენს - პროცესისა, რომელმაც ისტორიულად და განსაკუთრებით დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ დღევანდელობამდე მოგვიყვანა. შესავალში მოკლედ არის მიმოხილული ისტორიული რაკურსი. კვლევის კონტექსტისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი განვლილი 30 წელია, რომელსაც ვყოფთ რამდენიმე პირობით ფაზად (1994-2000-მესამე სექტორის გაჩენა და გაძლიერება, ამ ეტაპზე სათემო ორგანიზაციები ნაკლებად გვხვდება; 2000-2010 გამოცდილების მულტიპლიცირება ცენტრებიდან სოფლებში და პირველი სათემო მცდელობები - მობილიზება გარედან; 2010-დან სათემო, თვითორგანიზებული ჯგუფების სტაბილიზაციის და განვითარების ფაზა) და ეს დაყოფა ავტორის, როგორც აღნიშნული პროცესების მონაწილის და დამკვირვებლის სუბიექტურ ხედვასა და აღქმას წარმოადგენს.

შესაბამისად, წინამდებარე დოკუმენტი მოიცავს მოკლე ისტორიულ რაკურსს (სათემო თვითორგანიზება და კერძო ინიციატივები საბჭოთა ოკუპაციამდე), უახლეს ისტორიულ მიმინილვას (1991 წლიდან დღემდე განვლილი განვითარების გზა) და დღეს მოქმედი სათემო ჯგუფების შესახებ ინფორმაციის დაზუსტებასა და მათ წინაშე მდგარი გამოწვევების კვლევას.

კვლევის შედეგების გარდა ამ დოკუმენტის და თანამდევნი რეკომენდაციებისა, სათემო ორგანიზაციების ანკეტირების შედეგად მომზადდა მოქმედი სათემო ჯგუფების დაზუსტებული სია, რომელიც საბოლოო სახეს მიიღებს 2021 წლის ზაფხულში (შეფერხდა პანდემიის გამო). სწორედ ამ სიაზე დაყრდნობით მოხდება საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის, თემის განვითარების რესურს-ცენტრის მონაცემთა ბაზის კორექცია. რაც შეეხება უშუალოდ სათემო ჯგუფების კვლევას, მონაცემებსა და რეკომენდაციებს სამომავლოდ სხვადასხვა პროექტი და განვითარების პროგრამა შეიძლება დაეყრდნოს, რომლებიც საქართველოში თემზე დაფუძნებული ინიციატივების მხარდაჭერისკენ იქნებიან მიმართული.

<sup>1</sup> მსგავსი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით არ არსებობს და სათემო ორგანიზაციები რეგისტრაციას ააიბ(ი) ფორმით გადიან, რაც გამორიცხავს მხოლოდ საჯარო რეესტრის მონაცემებზე დაყრდნობას და საჭიროებს დამატებითი კრიტერიუმების შემუშავებას, ორგანიზაციის სათემო პროფილის განსაზღვრისათვის.

## 1.1. თემის თვითორგანიზება და კერძო ინიციატივები - ისტორიული რაკურსი

თუკი XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან 1921 წლამდე გამომავალ საქართველოს პერიოდულ გამოცემებს გადავხედავთ, თვალში მოგვხვდება იმდროინდელი საზოგადოებისათვის აქტუალური მრავალი თემა, რომელთა შესახებაც მიმდინარეობდა მსჯელობა, მოსახლეობის ინფორმირება და საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების მცდელობა; მათ შორის აღსანიშნავია საზოგადოებრივი თვითმოქმედების, ურთიერთდახმარების, სოლიდარობის საკითხები, სხვადასხვა თემატური საზოგადოებრივი ორგანიზაციის მუშაობა და ასევე, კერძო ინიციატორთა ძალისხმევა სასოფლო და სათემო განვითარების კუთხით. აღნიშნული პროცესების სათავეში განმანათლებლები, განსხვავებული პოლიტიკური შეხედულების მქონე საზოგადოებრივად აქტიური ადამიანები, ინიციატორები იდგნენ. საბჭოთა ოკუპაციამდე საქართველოში, კერძო ინიციატორის ძალისხმევით დაწყებული თემის განვითარებისა და თვითორგანიზების გამოცდილება 2015-2017 წლებში იკვლია სათემო განვითარების ცენტრმა, პარტნიორ ორგანიზაციებთან ერთად და ასეთი ოცამდე საგულისხმო მაგალითი აღწერა.<sup>2</sup>

ისტორიულმა კვლევამ რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი წამოსწია წინ. მათ შორის აღსანიშნავია **საზოგადოებრივი თვითმოქმედების გავრცელებული ფორმები** (თვითორგანიზება ხდება ძირითადად კულტურულ-საგანმანათლებლო და სამეურნეო ინტერესების კუთხით), **სამოქალაქო ურთიერთდახმარების ფორმები** (სამოქალაქო ჩართულობა საერთო სიკეთის შექმნის პროცესში და სხვადასხვა სათემო და საზოგადოებრივი ჯგუფის მიერ ერთმანეთის და სხვათა მატერიალური ურთიერთდახმარება და სოლიდარობა)<sup>3</sup> და **ერთი ადამიანის როლი**, მისი ძალისხმევა შეეცვალა თავისი გარემო თუ რომელიმე სფერო უკეთესობისაკენ და გამხდარიყო დადებითი განვითარების ინიციატორი (მსგავსი კერძო ინიციატივები ხშირად მიმართული იყო სასოფლო ანდაც სათემო განვითარებაზე და ერთგვარად თვითმმართველობის ალტერნატიული ფორმების შექმნაზე).

მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარიდან დაწყებული მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი პროცესებისთვის, რომლებიც საზოგადოებრივი თანამშრომლობის მაღალი კულტურის ჩამოყალიბებაზე იყო ორიენტირებული (რაც დასტურდება კიდევ იმხანად მოქმედი მრავალფეროვანი კავშირებისა და გაერთიანებების საქმიანობით), ხელსაყრელი დრო დადგა საქართველოს პირველი დამოუკიდებელი რესპუბლიკის შექმნით.

თუკი დამოუკიდებლობამდე საქართველოს, როგორც რუსეთის იმპერიის პერიფერიას, ადგილობრივი თვითმმართველობის უფლება მხოლოდ ძალზე შეზღუდული ფორმით (მხოლოდ რამდენიმე ქალაქს) ჰქონდა მინიჭებული<sup>4</sup> და საზოგადოებრივი ჯგუფები ერთგვარ ალტერნატიულ რეალობას ჰქმნიდნენ, დამოუკიდებელი რესპუბლიკის მთავრობის ერთ-ერთი

<sup>2</sup> თემის თვითორგანიზებისა და თანამშრომლობის გამოცდილება საქართველოში, საბჭოთა ოკუპაციამდე. სათემო განვითარების ცენტრი 2015 და 2016 წ.წ., გამოცემა ორ წიგნად.

<sup>3</sup> კვლევა „სათემო და სამოქალაქო სოლიდარობის მაგალითები საქართველოში, საბჭოთა ოკუპაციამდე“ მიმდინარეობს ამჟამად სათემო განვითარების ცენტრის მიერ, ფრიდრიხ ებერტის ფონდის მხარდაჭერით და შედეგები ხელმისაწვდომი გახდება 2021 წლის მაისში.

<sup>4</sup> ი. ხვადაგიანი, ერობა - თვითმმართველობის რეფორმა საქართველოს რესპუბლიკაში 1918, საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორია, 2017 წ., ხოლო 2021 წლისათვის, დია საზოგადოების ფონდის მხარდაჭერით გამოიცემა ი. ხვადაგიანის კვლევა „ქალაქი. საქალაქო თვითმმართველობა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში 1918-1921.“

პირველი და მნიშვნელოვანი ნაბიჯი სწორედ საერობო (თვითმმართველობის) რეფორმის გატარება გახდა. ერობების მოწყობამ შექმნა ხელსაყრელი ჩარჩო პირობები ადგილობრივი საზოგადოებრივი ინიციატივების განვითარებისა და მოქალაქეთა მეტად ჩართულობისთვის ადგილობრივი ხელისუფლების განხორციელებაში.

სამწუხაროდ, სისტემური თუ ინსტიტუციური განვითარება და განმტკიცება ამ პროცესებს (თვითმმართველობის სისტემას და თვითმოქმედების კულტურას) არ დასცალდა საქართველოს საბჭოთა ოკუპაციის გამო; საბჭოთა რეპრესიული მმართველობა სწორედ დამოუკიდებელ ინიციატივებს, თავისუფალ, თვითმოქმედებაზე და თვითორგანიზებაზე დაფუძნებულ წამოწყებებს და, ზოგადად, ინიციატივიან ადამიანებს დევნიდა; საზოგადოებრივ გაერთიანებებსაც ცენტრალურ კონტროლს უქვემდებარებდა, ან ისეთ გაერთიანებებს ქმნიდა, სადაც ნებაყოფლობითობისა და თავისუფლების ფუნდამენტური პრინციპი იყო დარღვეული.

შესაბამისად, საზოგადოებრივი, სამოქალაქო ინიციატივების თუ ადგილობრივი თვითმმართველობის გამოცდილება საბჭოთა საქართველოში (1921- 1991 წ.წ.) არ არსებობდა; საბჭოთა ცენტრალიზებული მმართველობა არ ტოვებდა ადგილს თავისუფალი, დემოკრატიულ პრინციპებზე დაფუძნებული თვითმოქმედებისთვის. კავშირის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით მოქმედი ჯგუფებიც, როგორც წესი, სახელმწიფო კონტროლსა და ცენზურას ექვემდებარებოდა, რაც მთლიანად უპირისპირდება მოქალაქეთა თავისუფალი გაერთიანებების პრინციპს ანუ თანამოაზრეებთან ერთად შეკავშირებას ამა თუ იმ იდეისა და მიზნის გარშემო და მოქმედებას შეხედულებისამებრ, ყოველგვარ „ზემდგომ ორგანოსთან“ შეთანხმებისა და ანგარიშგების გარეშე, კანონმდებლობის ფარგლებში.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ქვეყანას თვითმმართველობის და, ამ მხრივ, მოქალაქეთა ჩართულობისა და მონაწილეობის გამოცდილება ფაქტიურად არ ჰქონია 1990-იან წლებამდე; მას მერეც, ქვეყანაში უამრავი სხვა პრობლემის (ეკონომიკის განადგურება, ელემენტარული საყოფაცხოვრებო პირობების მორღვევა, სიღარიბე, კრიმინალი, ომი) ფონზე, თვითმმართველობის რეფორმა ძალიან ბევრი ხარვეზის, დაბრკოლების და მუდმივი ცვლილებების (ხშირად არც თუ სასიკეთო, მაგ., სოფლის დონეზე თვითმმართველობის გაუქმება 2006 წელს, ან 2014 წელს 7 ქალაქისთვის მინიჭებული თვითმმართველი სტატუსის ისევ გაუქმება 2017 წელს და სხვ.) ფონზე მიმდინარეობს და ჯერ კიდევ შორს არის იდეალურისაგან ანუ იმ ფორმისგან, რომელიც მაქსიმალურად ახლოს დგას ადგილობრივ მოსახლეობასთან და ხელს უწყობს მოქალაქეთა ჩართულობას ადგილობრივი პრობლემების მოგვარების საკითხში და სათემო ინიციატივების წახალისება-მხარდაჭერას.

70 წლიანი იძულებითი წყვეტის და რეპრესიული პოლიტიკის შემდეგ, საზოგადოებრივ და სათემო მობილიზებასა და განვითარებაზე მუშაობა მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში, ქვეყნის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების მხარდაჭერით დაიწყო. საბჭოთა რეპრესიებს, კერძო საკუთრების უფლების შეზღუდვას, ცენტრალიზებულ მმართველობას, რეჟიმის მიერ პირველი რესპუბლიკის თემის ტაბუირებას, ცხადია, უკვალოდ არ ჩაუვლია და ქვეყანა ამ შედეგებს დღესაც იმკის.

საზოგადოების მესხიერებიდან თითქმის მთლიანად იყო განდევნილი 1921 წლამდე ქვეყანაში მიმდინარე განვითარების პროცესები და, მათ შორის, საზოგადოებრივი ცხოვრების ის ასპექტები, რაც ინიციატივის გამოჩენას, თვითმოქმედებას, ჩართულობას და მონაწილეობას გულისხმობდა. ამ პრობლემას ამდაფრებდა ის გარემოებაც, რომ საქართველოში ფაქტიურად არ

არსებობდა თვითმმართველობის გამოცდილება, ხოლო პირველი რესპუბლიკის დროს გატარებული ძალიან თამამმა და პროგრესულმა საერობო რეფორმამ, სამწუხაროდ, დროის სიმცირის გამო, ვერ დაიმკვიდრა თავი კოლექტიურ მეხსიერებაში.

## 1.2. ძალისხმევა სამოქალაქო თვითორგანიზების გაძლიერებისათვის

საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, ანუ მესამე სექტორის განვითარება 90-იანი წლების დასაწყისიდან იღებს სათავეს - ქვეყნის დამოუკიდებლობის მოპოვების კვალდაკვალ. ეს პროცესი, როგორც უკვე ითქვა, სამ პირობით პერიოდად არის განხილული და სწორედ ამ პროცესში მოიაზრება თემის ინტერესებზე დაფუძნებული ორგანიზაციების გაჩენისა და განვითარების თემაც.

პირველი ეტაპი, რომელიც შეიძლება პირობითად 1994-2004 წლებს მოიცავდეს, მიმართული იყო ქვეყანაში საზოგადოებრივი სექტორის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაზე; მეორე ეტაპზე, დაახლოებით 2000-2010 წლებში, დღის წესრიგში დგება სოფლების დონეზე სათემო და სამოქალაქო თვითორგანიზების წახალისება და მესამე ეტაპი კი, რომელიც 2010-წლიდან აითვლება სათემო ორგანიზების შექმნა-გაძლიერების და სტაბილიზაციის ძირითადი ფაზაა.

### 1.2.1. საზოგადოებრივი ორგანიზაციების შექმნა და მესამე სექტორის მხარდაჭერა

დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან მალევე, 1993-1994 წლებიდან დაიწყო საქართველოში საზოგადოებრივი, სამოქალაქო სექტორის განვითარებაზე მიმართული პროცესი და ამ პროცესის სათავეებთან იდგნენ საქართველოში პირველი საერთაშორისო ორგანიზაციები USAID, ISAR Georgia, ღია საზოგადოების ფონდი და სხვ. თუკი ზოგიერთის საქმიანობა უფრო მრავალფეროვანი იყო და საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროზე მიემართებოდა, ზოგიერთის საქმიანობა იმთავითვე უფრო საზოგადოებრივი სექტორის, როგორც ასეთის ჩამოყალიბება-განვითარებაზე იყო ფოკუსირებული და მათ მთავარ მიზანს არამომგებიანი საზოგადოებრივი ორგანიზაციების შექმნა და მათი გაძლიერება წარმოადგენდა. მაგალითად, ISAR Georgia 1995 წლის ანგარიშში<sup>5</sup> ორგანიზაციის მესვეურები წერდნენ, რომ საქართველოში პირველად შემოსვლისას ისინი ეძებდნენ პარტნიორებს სამოქალაქო ორგანიზაციების სახით, რაც საკმაოდ რთული ამოცანა აღმოჩნდა, რადგან ასეთები ქვეყანაში თითქმის არ არსებობდა.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციების რეგისტრაცია თავდაპირველად ხდებოდა საქართველოს რესპუბლიკის კანონით „მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანებების შესახებ“, რომელიც 1994 წლის 14 ივნისს (№ 522-II ს) მიიღო პარლამენტმა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციის შემდეგ განმარტებას გვაძლევდა „*მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანება არის საქართველოს რესპუბლიკის მოქალაქეთა ნებაყოფლობითი ფორმირება, რომელიც იქმნება მისი წევრების ინტერესების, მიზნების საქმიანობის საერთო პრინციპების საფუძველზე.*“

<sup>5</sup> ISAR-Georgia Final Report, Amendment to Grant NIS-2-22-00-01

დეფინიციას თან კონკრეტული მიმართულებების და შესაძლო თემატიკის ჩამონათვალის ახლავს (იხ. მუხლი 1, მოქალაქეთა საზოგადოებრივი გაერთიანების ცნება).

1997 წელს მიღებულმა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსმა განსაზღვრა კავშირისა და ფონდის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმები, როგორც არასამეწარმეო და არამომგებიანი ორგანიზაციები. კავშირი, განისაზღვრა, როგორც წევრობაზე დაფუძნებული ერთობა და იმხანად არასამთავრობო ორგანიზაციების დიდი ნაწილი, სწორედ კავშირის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით გადიოდა რეგისტრაციას. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში 2006 წელს შესული ცვლილებების შედეგად ნაცლად კავშირისა და ფონდისა შემოღებულ იქნა არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ცნება და მას შემდეგ ა(ა)იპ-ით მოვიხსენიებთ არასამთავრობო ორგანიზაციებს. მეტ კონკრეტიკას, რომლიც მაგალითად, საზოგადოებრივი და სათემო ორგანიზაციების სამართლებრივი ფორმის მიხედვით გამიჯვნის შესაძლებლობას მოგვცემდა (რაც აუცილებელი სრულებით არ არის), საკანონმდებლო დონეზე მოცემული არ არის, შესაბამისად, თუკი სათემო ორგანიზაციის დაზუსტება გვჭირდება ვმოქმედებთ სხვადასხვა, არასაკანონმდებლო დეფინიციითა და დათქმებით.

ამ ეტაპზე, ფოკუსი და ძალისხმევა სწორედ მთლიანად მესამე სექტორის განვითარებაზე და ე.წ. პირველი თაობის არასამთავრობო ორგანიზაციების შექმნასა და გაძლიერებაზე იყო მიმართული, როგორც დედაქალაქში ისე რეგიონებში. თუმცა სოფლის და თემის დონეზე მოქმედი ინციატივები იმხანად ერთეული თუ იყო.

#### 1.2.2. გამოცდილების გატანა ცენტრიდან რეგიონებში - სასოფლო და სათემო მობილიზების პირველი ნაბიჯები

1990-იანი წლების ბოლოდან და განსაკუთრებით 2000-იანი წლების დასაწყისიდან, ისევ საერთაშორისო ფონდების მხარდაჭერით დღის წესრიგში დგება უკვე მეტ-ნაკლებად განვითარებული საზოგადოებრივი ორგანიზაციების საქმიანობის გაშლა, დაგროვილი გამოცდილების და ცოდნის გატანა ცენტრიდან (დედაქალაქი ან რაიონული ცენტრები) უშუალოდ სოფლებისაკენ. მესამე სექტორის, როგორც ასეთის გაძლიერებაზე და სხვადასხვა თემატიკაზე მომუშავე ორგანიზაციების ინსტიტუციურ განვითარებაზე (რაც გულისხმობდა მათ შორის, სპეციფიური ცოდნითა და სამუშაო მეთოდოლოგიებით ამ ორგანიზაციების აღჭურვას) დასმული თავდაპირველი აქცენტი, ეტაპობრივად ჩაანაცვლა სხვა, დამწყები, რეგიონებში მოქმედი ჯგუფებისათვის გამოცდილების გაზიარებამ, თუკი ისინი საერთოდ არსებობდნენ, ან ასეთების შექმნის წახალისებამ.

მართლაც, ამ პერიოდში, ქვეყანაში სოფლად მოქმედი ორგანიზაციები თითქმის არ არსებობდა. ის ორგანიზაციებიც კი, რომლებიც ეროვნული დონიდან სოფლად განვითარების სხვადასხვა პროგრამას ახორციელებენ, სათემო მობილიზების საკითხებში, ხშირად სპონტანურად, სტიქიურად მოქმედებენ, რადგან ამ სფეროში ცოდნა აკუმულირებული ჯერ არ იყო. თემის მობილიზებაზე, სათემო ჯგუფების შექმნა-განვითარებაზე მიმართული ღონისძიებების პირველი ეტაპს შეგვიძლია ექსპერიმენტების, გამოცდილების დაგროვების ეტაპი ვუწოდოთ;

სათემო მობილიზებისა და განვითარების პროცესებში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს საერთაშორისო ორგანიზაციების და პროგრამების წარმომადგენლობებმა საქართველოში

(განსაკუთრებით აღსანიშნავია: Novib, Mercy Corps, Care International, EU, OSGF, BP და სხვა)<sup>6</sup> ან მათ მიერ მხარდაჭერილმა ეროვნულმა ორგანიზაციებმა (TASO, CSRDG, ELKANA, CTC, CENN, CH/CDC, RDA და სხვა). აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თემთან მუშაობის მეთოდოლოგიები განსხვავდებოდა და ეს განსხვავებები დამოკიდებული იყო პროგრამის განმახორციელებელი ეროვნული ან დონორი ორგანიზაციის პროფილზე და მის სტრატეგიულ ხედვებზე.

კვლევის პროცესში სათემო განვითარების საკითხებზე მომუშავე რამდენიმე ორგანიზაციასთან ჩატარებული ინტერვიუების<sup>7</sup> შედეგად გამოიკვეთა ტენდენცია, რომ საწყის ეტაპზე თემთან მუშაობის ეროვნული გამოცდილება არ არსებობდა, მიდგომები და მეთოდოლოგიები შემოტანილი იყო სხვადასხვა ქვეყნიდან და ხდებოდა მათი პილოტირება ქართულ, პოსტ-საბჭოთა რეალობაში; ასევე ხშირი იყო შემთხვევა თემისთვის გარედან, განვითარების მზა პროგრამების და მიდგომების მიწოდებისა, რაც ეტაპობრივად შეცვალა ქვემოთადაც ანუ თემიდან წამოსული ინიციატივების და ხედვების პრიმატმა.

2000-იანი წლების დასაწყისიდან ჩნდება თემის საჭიროებების გარშემო მობილიზებული უფრო მეტი ჯგუფი და ორგანიზაცია. მათი ფორმა და სტრუქტურა განსხვავებულია იმ კონკრეტული ორგანიზაციის და პროგრამის სტრატეგიულ მიზნების მიხედვით, რომელთა ძალისხმევითაც და ფარგლებშიც ხდებოდა სათემო მობილიზება. მაგ., თუკი, პროგრამას მიზანს ამა თუ იმ სოფლებში მცირე ინფრასტრუქტურული პრობლემების მოგვარება წარმოადგენდა, ადგილზე მობილიზებული ჯგუფებიც ხშირად უფრო ტექნიკური ხასიათის იყო და ერთჯერად მიზანს ემსახურებოდა; ან თუკი მაგ., მიზანი - სოფლად მცხოვრებ ქალთა თვითდასაქმების ხელშეწყობა გახლდათ - ჯგუფის წევრებიც ძირითადად ქალები იყვნენ და ა.შ. შესაბამისად, სათემო ჯგუფის ფორმა განვითარების ამ პერიოდში ხშირად „გარედან“ იყო განსაზღვრული.

მიუხედავად ერთი და იგივე ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა საკანონმდებლო დონეზე, ე.წ. სათემო ჯგუფები (CBO) იმით განსხვავდებიან მანამდე რეგიონებში მოქმედი საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისაგან (CSO), რომ მათი სამოქმედო ტერიტორია, გეოგრაფიულად უფრო დაზუსტებული, შემოფარგლული და დაკონკრეტებულია (როგორც წესი მოიცავს ერთ სოფელს) და ისინი ამ კონკრეტული სოფლის საჭიროებების შესაბამისად მუშაობენ. პირველ ეტაპზე სოფლის მთლიანი დაფარვა სრულიად წარმოუდგენელი მიზანი შეიძლებოდა ყოფილიყო და დიდ მიღწევად ითვლებოდა სოფლად თუნდაც რამდენიმე ადამიანის შეკავშირება, ან ერთი ინიციატივიანი ადამიანების პოვნა - მცირე მოცულობის პროექტების განხორციელებისათვის.

მიუხედავად იმისა, რომ 2000-2010 წლებში შექმნილი სათემო ჯგუფების დიდი ნაწილი დღეს შეიძლება აღარ მოქმედებს,<sup>8</sup> ეს იყო აუცილებლად გასავლელი ეტაპი და სწორედ იმჟამინდელმა ძალისხმევამ შექმნა ერთგვარი ფონი თვითორგანიზებული ჯგუფების გაჩენის და სათემო

<sup>6</sup> კვლევის მომდევნო ეტაპზე (2021) იგეგმება აღნიშნული ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან ინტერვიუების ჩაწერა.

<sup>7</sup> ინტერვიუები ანა მარგველაშვილი. აუდიო-ინტერვიუები 2019-2020 წ.წ. - ჩაწერილია სათემო განვითარების საკითხებზე მომუშავე შემდეგი ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან - ბიოლოგიურ მუერნეობათა ასოციაცია ელკანა, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი, საქართველოს კონსულტაციებისა და ტრენინგის ცენტრი, სიქა - საგანმანათლებლო ინიციატივების ქართული ასოციაცია, რეგიონული განვითარების ასოციაცია. ასევე უშუალოდ მოქმედ სათემო ორგანიზაციებთან და თვითმმართველობის ექსპერტებთან. ინტერვიუების პროცესი 2021 წელს დასრულდება.

<sup>8</sup> სამწუხაროდ, იმხანად სპეციფიური კვლევების არ არსებობის გამო, ძველ სათემო ორგანიზაციებზე საკმარისი ინფორმაცია არ არის ხელმისაწვდომი, რაც სიტუაციის უკეთ შეფასებაში დაგვეხმარებოდა დღევანდელი გადმოსახედიდან. თუმცა, ინფორმაცია ჯერ კიდევ შეიძლება ინახებოდეს განმახორციელებელი ორგანიზაციის სამუშაო დოკუმენტაციასა და ანგარიშებში, რომლებიც საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება იქნეს კვლევის საგნად.



ცხოვრების განვითარების შემდეგი ტალღისათვის, რომელსაც პირობითად 2010 წლიდან ავითვლით.

### 1.2.3. სათემო განვითარებაზე მიმართული პროგრამები

დაახლოებით 2010 წლიდან ჩნდება პირველი მცდელობები დაგროვილი გამოცდილების, შეცდომებისა და წარმატებების მიზეზების მეტ-ნაკლებად კოორდინირებული და კრიტიკული ანალიზისა, ასევე სხვადასხვა ეროვნული ორგანიზაცია, წინა პერიოდის გამოცდილებაზე დაყრდნობით უკვე თავად შეიმუშავებს თემთან მუშაობის ეფექტურ მიდგომებსა და ეს ყოველივე განვითარების შემდგომი ეტაპის საქმიანობას უფრო წარმატებულს ხდის.

ერთ-ერთი საინტერესო პროცესი, რომელიც ამ პირობით მესამე ეტაპის დასაწყისს უკავშირდება, არის არარეგისტრირებული ორგანიზაციის, სათემო განვითარების კოალიციის (Community Development Coalition – CoDeCo) შექმნა 2011-2012 წლებში.<sup>9</sup> იმხანად დღის წესრიგში დადგა სწორედ კონკრეტული დონორი ორგანიზაციების პარტნიორებს შორის თემთან მუშაობის კუთხით დაგროვილი გამოცდილების ურთიერთგაზიარების საკითხი.

გამოცდილების გაზიარებისას ნათლად გამოიკვეთა, რომ სათემო მობილიზების საკითხებზე მუშაობისას, სახელწიფო, საზოგადოებრივი და სათემო ორგანიზაციები ერთგვაროვან პრობლემებს აწყდებიან: ადგილობრივი მოსახლეობის პასიურობა, ინიციატივის /ინიციატორების სიმცირე, ერთგვარი უნდობლობა მიმდინარე საზოგადოებრივი პროცესების მიმართ და სათემო ლიდერის მიმართ, სუსტი ადგილობრივი დემოკრატია და თვითორგანიზების, აქტივიზმის დაბალი მაჩვენებელი. თემის დონეზე პრობლემური იყო ზოგადად, რაიმე ტიპის გაერთიანებისა და ინტერესთა ჯგუფის ფორმირება, ადამიანების, თანამოაზრეთა შეკავშირება საერთო იდეის გარშემო, აღნიშნული პრობლემებით განსაკუთრებით სწორედ 2000-ანი წლების პირველი ნახევარი გამოირჩეოდა.<sup>10</sup> ამ საკითხების შესაბამისად, სამუშაო ჯგუფმა, გარდა უბრალოდ გამოცდილების გაზიარებისა, ისეთ საკითხებზე იმსჯელა, როგორებიც იყო თემთან მუშაობის არსებული მეთოდოლოგიების და მიდგომების გააზრება, წარმატებული და წარუმატებელი მაგალითების აღწერა, ასევე, ძირითად ცნებებზე, ტერმინოლოგიაზე და ეფექტურ სამუშაო მიდგომებზე შეთანხმება და სხვ. კოალიციამ ისევე იმსჯელა მთელი რიგი ტერმინების განმარტებებზე, მათ შორის შეიმუშავა თემისა და განვითარებული დეფინიციები, რომლებსაც სამუშაო პროცესში დღემდე ეყრდნობიან კოალიციის წევრი ორგანიზაციები.<sup>11</sup>

მართალია კოალიციის მუშაობაში თემის განვითარების საკითხებზე საქართველოში იმხანად მომუშავე ყველა ორგანიზაცია არ მონაწილეობდა, თუმცა რვა ორგანიზაციის

<sup>9</sup> კოალიციამ იმხანად გაერთიანა თემის განვითარების საკითხებზე სხვადასხვა მიდგომით და მეთოდოლოგიით მომუშავე ცხრა ეროვნული ორგანიზაცია, რომლებიც შესაბამის პროგრამებს გერმანული ორგანიზაციების BfdW და EED-ს (დღეს BfdW) დახმარებით ახორციელებდნენ. 2010-2014 წლებში CoDeCo-ში გაერთიანებული ორგანიზაციები იყვნენ: კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრი - კავკასიური სახლი/სათემო განვითარების ცენტრი (CDC), საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი (CSRDG), ბიოლოგიურ მუერნობათა ასოციაცია „ელკანა“, კონსულტაციისა და ტრენინგის ცენტრი (CTC), კავშირი რეა, იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ასოციაცია - „თანხმობა“ და საქართველოს ზრდასრულთა განათლების ასოციაცია (AEAG), კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელი (CENN).

<sup>10</sup> ამ თითქმის ორწლიანი სამუშაო პროცესის შედეგად, მოშადა და გამოიყენა თემთან მუშაობის და თემის განვითარების დამხმარე სახელმძღვანელო (2012 წ.), თემის განვითარების კოალიცია.

<sup>11</sup> უახლესი ისტორიის და განვითარების პროცესების კვლევის თვალსაზრისით CoDeCo-ს სამუშაო დოკუმენტაციამ, შეხვედრების ოქმებმა და ანგარიშებმა ძალიან ფასეული ინფორმაცია დააფიქსირა და შეინახა, რაც, საქირების შემთხვევაში, დიდად წაადგება დაინტერესებულ მკვლევარებს.

გამოცდილების განზოგადება მაინც შეიძლება ჩავთვალოთ იმჟამინდელი ძირითადი ტენდენციების გამოვლენად.

დღეს საქართველოში მოქმედი დაახლოებით 120 სათემო ორგანიზაციის დიდი ნაწილი, სწორედ 2010 წლის შემდეგ არის შექმნილი. მათი შექმნა და ძირითადი სამუშაო თემატიკა, გარკვეულწილად, ისევ გარე პარტნიორობის და ღონიერების სტრატეგიული მიზნების შესაბამისად განისაზღვრება. მაგ., ქალთა თვითორგანიზებული ჯგუფების სიმრავლე აიხსნება სწორედ ქალთა გაძლიერებაზე მიმართული პროგრამების სიმრავლით მოცემულ პერიოდში და ა.შ. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ აღნიშნული პერიოდი, წინასაგან განსხვავებით, გამოირჩევა არაერთი თვითორგანიზებული, განსაკუთრებით ახალგაზრდული, ჯგუფის გაჩენით, რომლებიც საქმიანობას გარე პარტნიორობის გარეშე, საკუთარი ინიციატივით იწყებდნენ. ეს ფაქტი საქართველოში სათემო განვითარების მნიშვნელოვან, თუმცა არასაკმარის შედეგად შეიძლება მივიჩნიოთ და აღვნიშნოთ, რომ 2000-იანი წლების დასაწყისში მსგავსი თვითორგანიზება ხშირად ფანტაზიის სფეროდან შეიძლება ყოფილიყო.

შეჯამების სახით შეიძლება ვთქვათ, რომ მიუხედავად არაერთი დაბრკოლებისა და პროცესის თანმხლები სირთულეებისა, წლების მანძილზე მუშაობას, სხვადასხვა ორგანიზაციის ძალისხმევას, უშედეგოდ არ ჩაუვლია: დღეისათვის საქართველოში საკმარისი გამოცდილება დაგროვდა, შემუშავდა და დაინერგა თემთან მუშაობის სხვადასხვა ინსტრუმენტი, განისაზღვრა არაფორმალური განათლების, რეალურად მოქმედი ადგილობრივი თვითმმართველობის და სამოქალაქო ინიციატივების მნიშვნელოვანი როლი ამ პროცესებში. ასევე, ამავე პერიოდში გაწეული ძალისხმევის მთავარი შედეგი, ადგილებზე მოქმედი სათემო ორგანიზაციები, სათემო და სამოქალაქო ინიციატივები (აქტივისტები), ლიდერები, ცვლილებების აგენტები, ინტერესთა ჯგუფები არიან, რომელთა საქმიანობაც ადგილებზე საზოგადოებრივი პრობლემების მოგვარებას უკავშირებდება და ადგილობრივი დემოკრატიის განვითარებას უწყობს ხელს.

სათემო ცხოვრების განვითარების შემდეგი ეტაპის ათვლას 2020-ით და პანდემიის პერიოდით ვიწყებთ. სწორედ პანდემიის და თანმდევი მძიმე რეგულაციების დროს არაერთმა ინიციატივამ და სათემო თვითორგანიზებისა და სოლიდარობის ძალიან მაღალმა კულტურამ იჩინა თავი. ახლა სამომავლო დაკვირვების საკითხია, როგორ განვითარებას ჰპოვებს აღნიშნული ინიციატივები და, ზოგადად, მომდევნო ეტაპის მიზანი, სხვადასხვა მხარის მიერ, არსებული სათემო ჯგუფების გაძლიერება და ახალი ჯგუფების გაჩენისათვის უფრო ხელსაყრელი გარემოს შექმნისათვის კოორდინირებული და უწყვეტი შრომა უნდა იყოს.

## 2. კვლევის შესახებ: იდეა, პრეისტორია

ზემოხსენებული თვითორგანიზების ფორმებისა და მაგალითების ისტორიული კვლევა, თავის მხრივ საფუძვლად დაედო უფრო ფართო კვლევით პროექტს - „თემის თვითორგანიზების გამოცდილება საქართველოში. ისტორიული რაკურსი და თანამედროვე გამოწვევები“ და იქცა წინამდებარე კვლევის „საქართველოში, 2019-2020 წლებში მოქმედი სათემო ჯგუფების აღწერა და შესწავლა“ ინსპირაციად.

წინამდებარე კვლევამ ამ ეტაპზე ორი ძირითადი ამოცანა დაისახა:

1. 2019-2020 წლებში სოფლებისა და მცირე დასახლებების დონეზე მოქმედი საზოგადოებრივი ჯგუფების არსებული ბაზის გადამოწმება და დაზუსტება; და
2. ამ ჯგუფების სტრუქტურის, სამუშაო გარემოს და მათ წინაშე მდგარი პრობლემების შესწავლა.

წინასწარ, სოციოლოგების და სათემო მობილიზატორების ჩართულობით და კონსულტაციით შემუშავებული კითხვარი, სწორედ ამ საკითხების შესახებ პასუხების მიღებაში დაგვეხმარა.

### 3. კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მეთოდოლოგიად შეირჩა კვლევის ობიექტის (სათემო ორგანიზაციების) მთლიანი დაფარვისა და პირისპირ გამოკითხვის მიდგომა. თუმცა, 2020 წლის გაზაფხულიდან პანდემიისა და თანმდევი შეზღუდვებით გამოწვეული დაბრკოლებების გამო, ნაწილი ჯგუფების გამოკითხვა ონლაინ (ანკეტის გაგზავნა) მოხდა.

კვლევის თავდაპირველ ბაზად შერჩეული იყო საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრის ხელთ არსებული ერთიანი ბაზა, რომელიც უკანასკნელ წლებში ზუსტდებოდა რეგიონული ჰაბების<sup>12</sup> დახმარებით.<sup>13</sup> თუმცა, რამდენადაც სათემო ორგანიზაციის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა საკანონმდებლო დონეზე ცალკე განსაზღვრული არ არის და ეს ორგანიზაციები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, არასამეწარმეო, არაკომერციული ორგანიზაციების სტატუსით რეგისტრირდება, ხოლო ბაზების შედგენისას რაიმე სხვა დამატებითი განმასხვავებელი ნიშნით დაჯგუფება რთული საკითხია, საწყისი სიებიც არაერთ უზუსტობას შეიცავდა. სიების კონსოლიდირება გარკვეულწილად საჯარო რეესტრის მონაცემებით, რეგისტრაციის ფაქტის მიხედვითაც ხდება, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ პრაქტიკაში, საქმიანობის შეწყვეტის შემთხვევაში საზოგადოებრივი ორგანიზაციები იშვიათად ან საერთოდ არ მიმართავენ ასევე კანონით დადგენილ ლიკვიდაციის შესაძლებლობას, რეესტრის მონაცემებიც ამ მხრივ (რეალურად მოქმედი ჯგუფები) არაზუსტია.

**კვლევა დაეყრდნო თემის უფრო გეოგრაფიულ გაგებას, კერძოდ, ზემოთ ნახსენები საქართველოს თემის განვითარების კოალიციის მიერ შემუშავებულ განმარტებას, რომ „თემი, ეს არის განსაზღვრულ გეოგრაფიულ არეალში მცხოვრებ ადამიანთა ერთობა, რომლებიც საერთო სოციალურ-ეკონომიკურ და კულტურულ პირობებში იმყოფებიან და აქვთ მსგავსი ინტერესები, პრობლემები და საჭიროებები.“**

რაც შეეხება სათემო ორგანიზაციას/ჯგუფს, ამ კონკრეტული კვლევის ფარგლებში იგულისხმება: **სამოქალაქო კოდექსის მიერ რეგისტრირებული არასამეწარმეო, არაკომერციული იურიდიული პირი ან არარეგისტრირებული საინიციატივო ჯგუფი, რომლის**

<sup>12</sup> რეგიონული ჰაბი - ევროკავშირის მიერ მხარდაჭერილი პროექტის „სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების ინიციატივა“ ფარგლებში შერჩეული საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, რომელთა ამოცანაც რეგიონში პროგრამის პარტნიორებს წარმოადგენენ.  
<sup>13</sup> აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ არსებობს CSO Georgia-ს ერთიანი ბაზა, სადაც რეესტრში რეგისტრაციის მონაცემებზე დაყრდნობით თამოყრილია ინფორმაცია საქართველოში რეგისტრირებული საზოგადოებრივი ორგანიზაციების შესახებ. ცალკე რაიმე ნიშნით გამოკვეთილი სათემო სია არც აქ არის ხელმისაწვდომი, რადგან სათემო ჯგუფი სხვადასხვა ორგანიზაციისთვის სხვადასხვა მინაარსის მატარებელი შეიძლება იყოს. ზოგადად, სათემო მობილიზებაზე მომუშავე ორგანიზაციებს აქვთ თავ-თავიანთი სიები. პროექტი დაეყრდნო CSRDG-ის თემის განვითარების რესურს-ცენტრის მიერ მოწოდებულ სიებს, თუმცა 2021 წელს მისი შედარება მოხდება სხვა არსებულ ბაზებთანაც.

**მოქმედების არეალი განისაზღვრება დასახლებით, სადაც მოსახლეობის რაოდენობა არ აღემატება 10000 მაცხოვრებელს და რომლის საქმიანობაც ორიენტირებულია ზოგადად ადგილობრივი მაცხოვრებლების, თემის ანდა კონკრეტული თემის - ინტერესთა ჯგუფის კეთილდღეობასა და საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესებაზე.** აღნიშნული დათქმა შემუშავდა თემის განვითარების კოალიციის ზოგად სამუშაო დოკუმენტაციაზე დაყრდნობით CSRDG/CDC-ის მიერ.

ჩვენს ხელთ არსებული პირველადი სიით, მოქმედი სათემო ორგანიზაციების რაოდენობამ შეადგინა 240. აქედან 100-მდე ორგანიზაციამ გვითხრა, რომ აღარ მუშაობს ან დროებით აქვს შეჩერებული მოქმედება.<sup>14</sup> 20-მდე ორგანიზაციამ ვერ დააკმაყოფილა კვლევის გეოგრაფიული დაფარვის მოთხოვნა. დარჩენილი 120-დან გამოიკითხა 95 ორგანიზაცია (რეგისტრირებული და არარეგისტრირებული), რაც უზრუნველყოფს 4,02% დასაშვები ცდომილების ზღვარს, 95%-იანი კონფიდენტიურობის დონით.

პირისპირ შეხვედრების ან ონლაინ ანკეტირების მეშვეობით დაიფარა საქართველოს ყველა ის მხარე, სადაც წინასწარი მონაცემებით მოქმედი ჯგუფები არსებობდა. კვლევამ, ამ ეტაპზე, პანდემიის მეორე ტალღის გამო, ვერ მოიცვა რამდენიმე მუნიციპალიტეტი და ორგანიზაცია. ჩვენს ხელთ არსებული მონაცემებით, მეტი ჯგუფი დღეს საქართველოში არ მოქმედებს. უფრო ზუსტი წინასწარი და ერთიანი სიის არსებობა ამ ეტაპზე შესაძლებელი არ იყო. მოქმედი სათემო ჯგუფების დაზუსტების მიზნით, კვლევა დასრულდება პანდემიის გავლის შემდეგ, სავარაუდოდ, 2021 წლის ზაფხულში. ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, კვლევის შედეგები ითვლება შუალედურად. რაც შეეხება 95 ორგანიზაციის შეჯერებულ მონაცემებს, ის მაინც გამონატავს სფეროში არსებულ ძირითად ტენდენციებს.<sup>15</sup>

შესაბამისად, **კვლევამ (ანკეტირებამ) ძირითადად მოიცვა:** თემის განვითარებაზე მომუშავე ორგანიზაციების (CSRDG, TASO) მხარდაჭერით შექმნილ ჯგუფები; ასევე - BP (RDA) პროგრამის ფარგლებში არსებული ჯგუფების ნაწილი; ბოლო ათწლეულში თვითორგანიზებული, ძირითადად, ახალგაზრდული ჯგუფები.

აღსანიშნავია, რომ პირველადი სიის სატელეფონო გადამოწმების დროს, გაუქმების პასუხით, რაოდენობრივად ლიდერობდა გორის მუნიციპალიტეტი (15) და რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთი (27); მიუხედავად იმისა, რომ ამა თუ იმ ჯგუფის საქმიანობის შეჩერების მიზეზების გამოვლენა მოცემული კვლევის მიზანს არ წარმოადგენდა, მკვლევართა ჯგუფი სატელეფონო საუბრის დროს მაინც სვამდა ამ შეკითხვას და სათემო ჯგუფების საქმიანობის შეჩერების/გაუქმების მიზეზებში სჭარბობდა პასუხი „დაფინანსების არქონა.“

სათემო განვითარების პროგრამების მიმართულებით უკვე 20-წლიანი გამოცდილების მიუხედავად და საზოგადოებრივი სექტორის არაერთი კვლევისა, საქართველოში მოქმედი

<sup>14</sup> აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სათემო ჯგუფების შექმნა ან საქმიანობის შეჩერება დინამიკური პროცესია. მას მერე რაც კვლევის ფარგლებში დავფარეთ მაგ., მარნეულის მუნიციპალიტეტი, იქ სხვა თვითმოქმედი ჯგუფები გაჩნდა, ხოლო, ზოგიერთი, რომელიც ჩვენს ბაზაში აისახა, რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, აპირებს მუშაობის შეჩერებას.

<sup>15</sup> კვლევის განზოგადებულმა შედეგებმა, ამ ეტაპზე, არ მოიცვა: სოციალური საწარმოები (მიუხედავად იმისა, რომ შინაარსობრივად ხშირად გვანან სათემო ორგანიზაციებს); სათემო რადიოები და მაგ., საპროტესტო მუხტზე შექმნილი თვითორგანიზებული ჯგუფები (ძირითადად, გარემოს დაცვითი საკითხები, მაგ., ხულონ-ჰესის საწინააღმდეგო და სხვ.); კვლევამ, ასევე, არ გაითვალისწინა პანდემიის დროს კრიზისული ვითარების კვალდაკვალ შექმნილი სოლიდარობის საინიციატივო ჯგუფები, რომლებიც, როგორც წესი, საკუთარი თემის დასახმარებლად შეკავშირდნენ. ერთჯერადი ჰუმანიტარული მისიის შესრულების შემდეგ, მათი ნაწილი (მაგ., ახალგაზრდები ხულოსთვის) დაიშალა.

**სათემო ჯგუფების სიდრმისეული შესწავლა** აქამდე არ მომხდარა და არც მოქმედი ორგანიზაციების ერთიანი ბაზის დაზუსტება განხორციელებულა სათემო ნიშნით; ამის გამო, ჩვენ ხელთ არ გვაქვს ერთგვარი საწყისი დოკუმენტი (მაგ., რა ვითარება იყო 2000, 2005, 2010, 2015 წლებში), რასაც შეიძლება შეედაროს ვითარება გარკვეული პერიოდულობით; შესაძლებელს გახდის ცვლილებებზე დაკვირვებას და სათანადო დასკვნების გამოტანას. იმედი გვაქვს, წინამდებარე კვლევა და თანდართული CBO-ბაზა სამომავლოდ ერთგვარი სასტარტო დოკუმენტის ფუნქციას შეასრულებს.

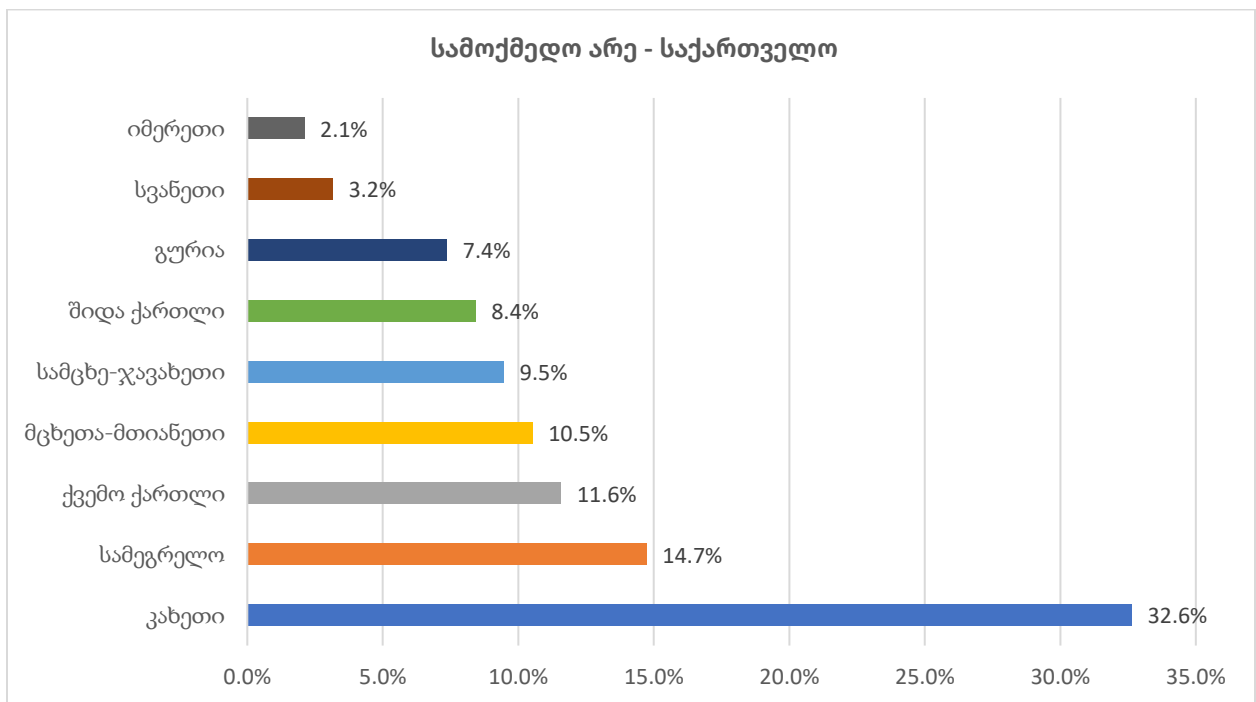
ამ მხრივ არსებული საინფორმაციო სიცარიელე, ჯერ კიდევ შეიძლება ცოტა მაინც ამოივსოს თუკი მაგ., აწ უკვე გაუქმებული ორგანიზაციების (პირველადი სიის მიხედვით, 83 ორგანიზაცია) სატელეფონო გამოკითხვა მოხდება და დადგინდება: მათი რეგისტრაციის წელი, განხორციელებული პროექტები, შექმნისა და გაუქმების მიზეზები. ამ გამოკითხვით შესაძლებელი გახდებოდა, წარსულში არსებული ვითარების გარკვეული რეკონსტრუქცია და სამომავლოდ განვითარების ერთიან კონტექსტში მონაცემების გაანალიზება. ერთიანობაში სხვადასხვა სათემო კვლევის არსებობა კი უფრო მეტად დაგვეხმარებოდა, საქართველოს უახლეს ისტორიაში მიმდინარე საზოგადოებრივი პროცესების ამ კონკრეტული ასპექტების გააზრებაში.

## 4. ნაწილი 1 - სათემო ჯგუფების ზოგადი მახასიათებლები

### 4.1. სათემო ჯგუფების სამოქმედო არეალი, გამოცდილება და შექმნის მოტივაცია

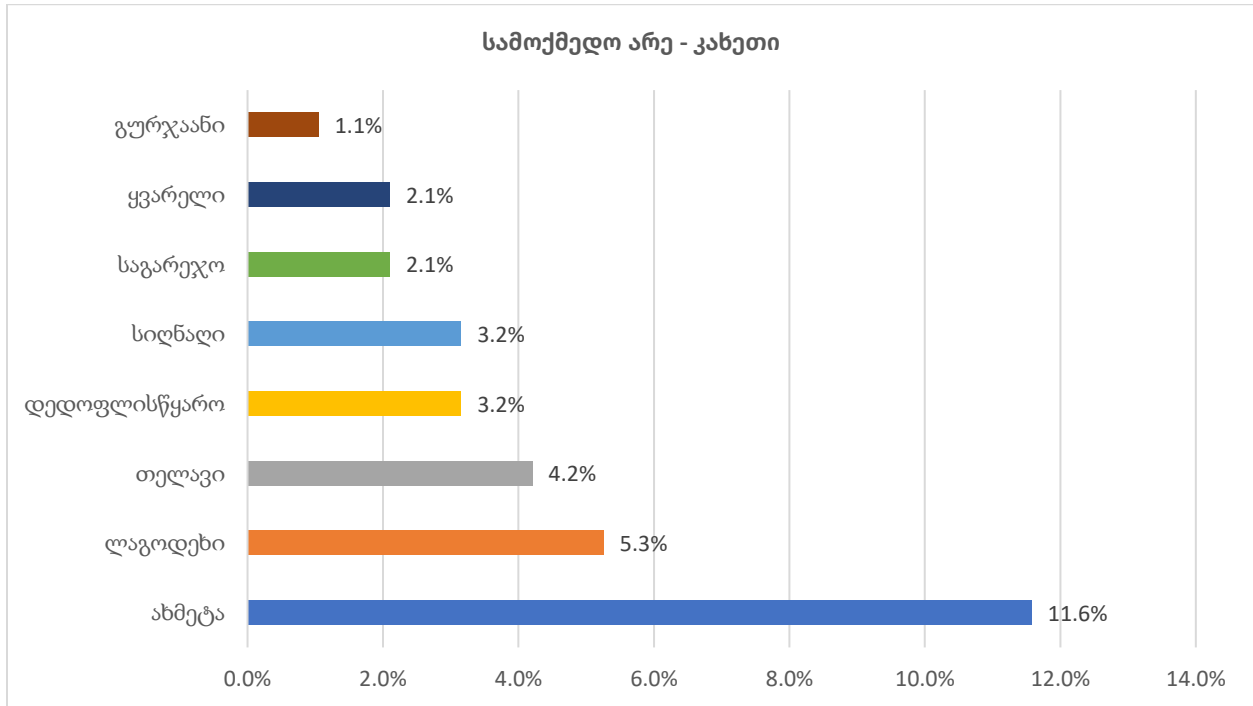
გამოკითხვამ აჩვენა, რომ საქართველოში ყველაზე მეტი მოქმედი სათემო ორგანიზაცია/ჯგუფი (32.6% = 31 ორგანიზაცია) კახეთშია. მეორე ადგილზეა სამეგრელო (14,7 % = 14 ორგანიზაცია), თუმცა მისი მონაცემები თითქმის 11.6%-ით ჩამოუვარდება კახეთის მონაცემებს (იხ. დიაგრამა 1).

დიაგრამა 1 (პროცენტული განაწილება)



თავის მხრივ, კახეთში სათემო ჯგუფების/ორგანიზაციების ყველაზე დიდი წილი ახმეტის მუნიციპალიტეტზე მოდის (იხ. დიაგრამა 2). აღნიშნული დატვირთვა შესაძლოა სხვადასხვა მიზეზით იყოს განპირობებული: წლების მანძილზე კახეთი სხვადასხვა საერთაშორისო და ეროვნული ორგანიზაციის ინტერვენციის პრიორიტეტულ რეგიონად რჩებოდა, სადაც განვითარების პროგრამები ხორციელდებოდა და ეს განსაკუთრებით სწორედ ახმეტის მუნიციპალიტეტზე და კერძოდ, პანკისის ხეობაზე შეიძლება ითქვას; ან ის, რომ არაერთი ეროვნული და საერთაშორისო ორგანიზაციის რეგიონული ფილიალი არის კახეთში წარმოდგენილი, რაც უზრუნველყოფს ადგილზე უფრო მჭიდრო თანამშრომლობას სხვადასხვა ჯგუფთან და ინიციატივასთან, მათ შორის კონსულტაციების გაწევის მიზნით; ასევე კახეთში მოქმედებს არაერთი ძლიერი ადგილობრივი საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, რომელთა პროგრამებს გავლენა აქვს სათემო ინიციატივებზეც.

დიაგრამა 2 (პროცენტული განაწილება)

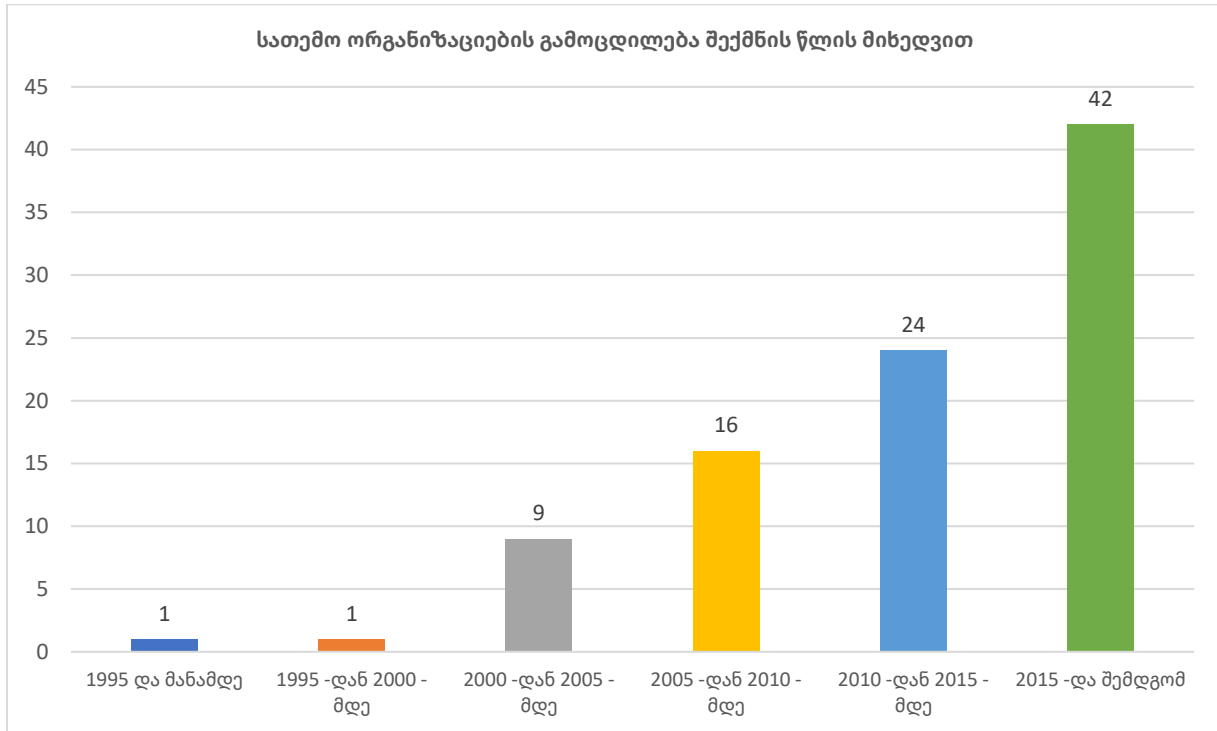


აღსანიშნავია, რომ პირველი და მეორე თაობის ყველაზე მეტი ორგანიზაციაც სწორედ კახეთში ფიქსირდება (დაფუძნების წელი 1995, 2002 და ა.შ.).

ზემოთ აღნიშნული გარემოებები შესაძლოა განვიხილოთ ერთგვარ ხელშემწყობ ფაქტორებად ამა თუ იმ მხარეში სათემო თვითორგანიზების წახალისებისათვის, რადგან, ერთის მხრივ, გადამდებია კარგი მაგალითები, მეორეს მხრივ კი, სხვადასხვა ფაქტორის თანხვედრა ქმნის უფრო ხელსაყრელ გარემოს ამა თუ იმ პროცესის წარმართვისთვის. ცხადია, სიღრმისეულმა კვლევამ შესაძლოა სხვა მიზეზებიც გამოავლინოს, რომლებიც მნიშვნელოვანია სიტუაციის ანალიზისთვის. ზოგადად, დაკვირვება აჩვენებს, რომ იმ სოფლებსა თუ თემებში, სადაც ამა თუ იმ პერიოდში იმუშავა რომელიმე საზოგადოებრივმა ორგანიზაციამ ამა თუ იმ განვითარების პროგრამით, როგორც წესი, მზაობა ახალი პროექტების და ინიციატივების მიმართ უფრო მაღალია, ვიდრე იქ, სადაც აქამდე არავის უმუშავია. ცხადია, არსებობს უარყოფითი გამოცდილებებიც იქ, სადაც ამა თუ იმ პროგრამამ ბევრი შეცდომით იმუშავა.

დღეს მოქმედი სათემო ჯგუფების დიდი ნაწილი (66 ორგ.) 2010-2020 წლებშია შექმნილი და აქ შედის როგორც ახალგაზრდული თვითორგანიზებული ჯგუფები, ისე სხვადასხვა პროგრამის დახმარებით მობილიზებული ქალთა საინიციატივო ჯგუფები და თვითორგანიზებული ჯგუფები მთის რეგიონებში. გასული პერიოდიდან (2000-2010 წ.წ.) დღემდე მოქმედია 25-ზე მეტი ორგანიზაცია და შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ სულ ცოტა ერთმა ამდენმა დღემდე ვერ მოაღწია. დაახლოებით 2025 წლისათვის მოქმედი სათემო ჯგუფების ბაზის გადამოწმება თუ განხორციელება, უფრო მეტად შევძლებთ შექმნა-გაუქმების დინამიკის დაკვირვებას და მიზეზების ძიებას.

დიაგრამა 3 (პროცენტული განაწილება)



ჩვენთვის საინტერესო იყო, ასევე, სათემო ჯგუფების მიერ საქმიანობის დაწყების/შექმნის მოტივაციის საკითხი. ამ შეკითხვას უპასუხა 95-დან 93-მა რესპონდენტმა და მათგან **39 ორგანიზაციისთვის შექმნის მიზეზი გახდა გარე შესაძლებლობა** (არასამთავრობო ან საერთაშორისო ორგანიზაციის პროექტი, რომელიც ითვალისწინებდა სათემო ჯგუფის შექმნას და მობილიზაციის ელემენტებს, ან გამოცხადებული საგრანტო პროგრამა, რომელშიც მონაწილეობა სწორედ სათემო ჯგუფებს შეეძლოთ), **32 ორგანიზაციისთვის წამყვანი იყო საკუთარი და თანამოაზრეთა წრის სურვილი დაეწყოთ თვითმოქმედება**, მიუხედავად გარემო ფაქტორებისა და შესაძლებლობებისა, ხოლო **22 ორგანიზაციისთვის პირადი თუ თანამოაზრეთა სურვილი და გარე შესაძლებლობები თანაბარმნიშვნელოვან მოტივაციად განიხილება**. ანუ, მათ უნდოდათ დაეწყოთ სოფლად სხვადასხვა ცვლილებებისთვის მუშაობა, ხედავდნენ თვითორგანიზების აუცილებლობას და ამას დაემთხვა გარემოში შექმნილი ესა თუ ის შესაძლებლობა, რამაც ჯგუფის ლიდერს/ლიდერებს გადაწყვეტილების მიღება გაუადვილა.

როგორც აღინიშნა, გარე შესაძლებლობებში, რაც საგრძნობლად განსაზღვრავს სათემო აქტივიზმის დაწყებას და აქვს წამახალისებელი ეფექტი, მოიაზრება სხვადასხვა საზოგადოებრივი/საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ, ამა თუ იმ რეგიონში თემის მობილიზაციის პროგრამის განხორციელება, რომელიც მოიცავს: **სწავლებას, კონსულტაციას და მცირე დაფინანსებაზე ხელმისაწვდომობას**. ეს მიდგომა (ყველა კომპონენტის გათვალისწინებით) იკვეთება საკმაოდ ეფექტურ მიდგომად არა მხოლოდ კონკრეტული ჯგუფების გაძლიერებისთვის, არამედ, პირველ რიგში, სწორედ ისეთი გარემოს შექმნისთვის, რომელიც სათემო აქტივიზმს წაახალისებს. მნიშვნელოვანი მიდგომაა ასევე, **არაფორმალური განათლების მაქსიმალური ხელმისაწვდომობა სათემო დონეზე და სათემო ლიდერების**



**კომპეტენციების გაუმჯობესება.** როგორც წესი, სწორედ ეს სათემო ლიდერები ხდებიან შემდეგ ადგილზე ამა თუ იმ ჯგუფის შექმნის ინიციატორები, იქნება ეს ერთჯერადი ჯგუფები კონკრეტული პრობლემის მოგვარების გარშემო თუ უფრო გრძელვადიან მიზნებზე ორიენტირებული სათემო ინიციატივები.

აღსანიშნავია, რომ სამომავლოდ, შესაბამისი აქტორების მხრიდან, მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს სათემო განვითარების პროგრამების განხორციელებას იმ რეგიონებში, რომლებიც 3 დიაგრამის მიხედვით, სოფლად მოქმედი ორგანიზაციების სიმცირით გამოირჩევა. ასევე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია იმ ჯგუფების განსაკუთრებული მხარდაჭერა (ტექნიკური, ფინანსური), რომლებიც საკუთარი ინიციატივით შეიქმნა, გარემო პირობების მიუხედავად (32 ორგანიზაცია) და ხშირად ცოდნის, ფინანსების და სხვა საჭიროებების განსაკუთრებულ დეფიციტს განიცდიან.

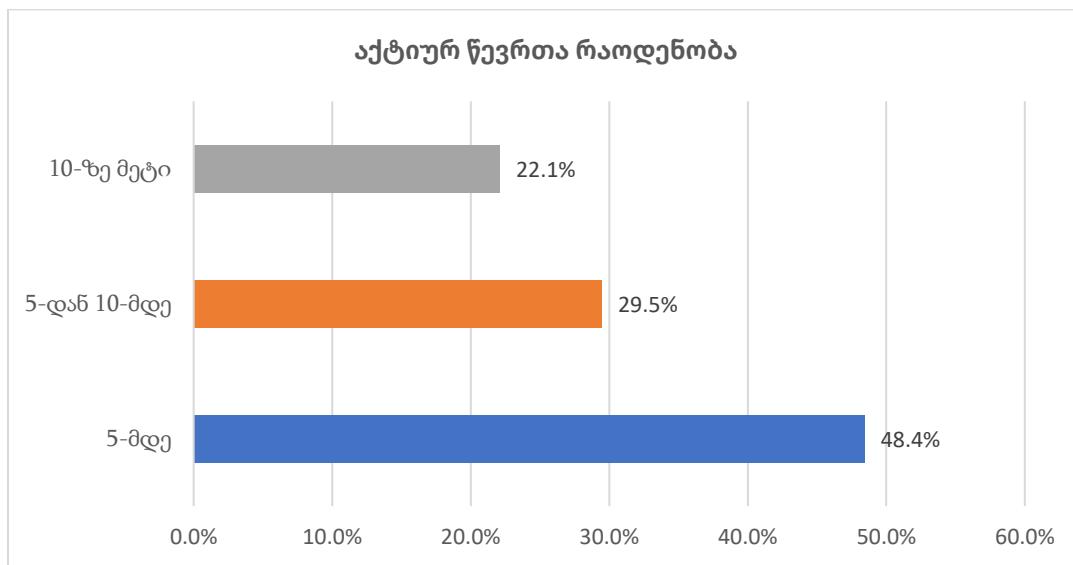
## 4.2. სათემო ჯგუფების სტრუქტურა

### 4.2.1. წევრთა რაოდენობა

შეკითხვას ორგანიზაციაში აქტიურ წევრთა რაოდენობის შესახებ (იხ. დიაგრამა 4) უპასუხა 93 რესპონდენტმა. სათემო ჯგუფების უფრო დიდ ნაწილში, კერძოდ, 48,4%-ში, აქტიურ წევრთა რაოდენობა არ აღემატება 5 ადამიანს, 5-10 მდე წევრი ჰყავს 29,5%-სა, ხოლო 10-ზე მეტს ასახელებს 22,1 %.

კითხვარში ეს შეკითხვა უფრო დეტალურად რომ ყოფილიყო ჩაშლილი, დიდი ალბათობით გამოჩნდებოდა, რომ ჯგუფებში აქტიურ ადამიანთა რაოდენობა 1-3-მდე მერყეობს და დიდწილად არის დამოკიდებული პიროვნებაზე, კონკრეტულ სათემო ლიდერზე, რომელიც თავის გარშემო თანამოაზრეთა მცირე ჯგუფის შემოკრებას ახერხებს.

დიაგრამა 4 (პროცენტული განაწილება)



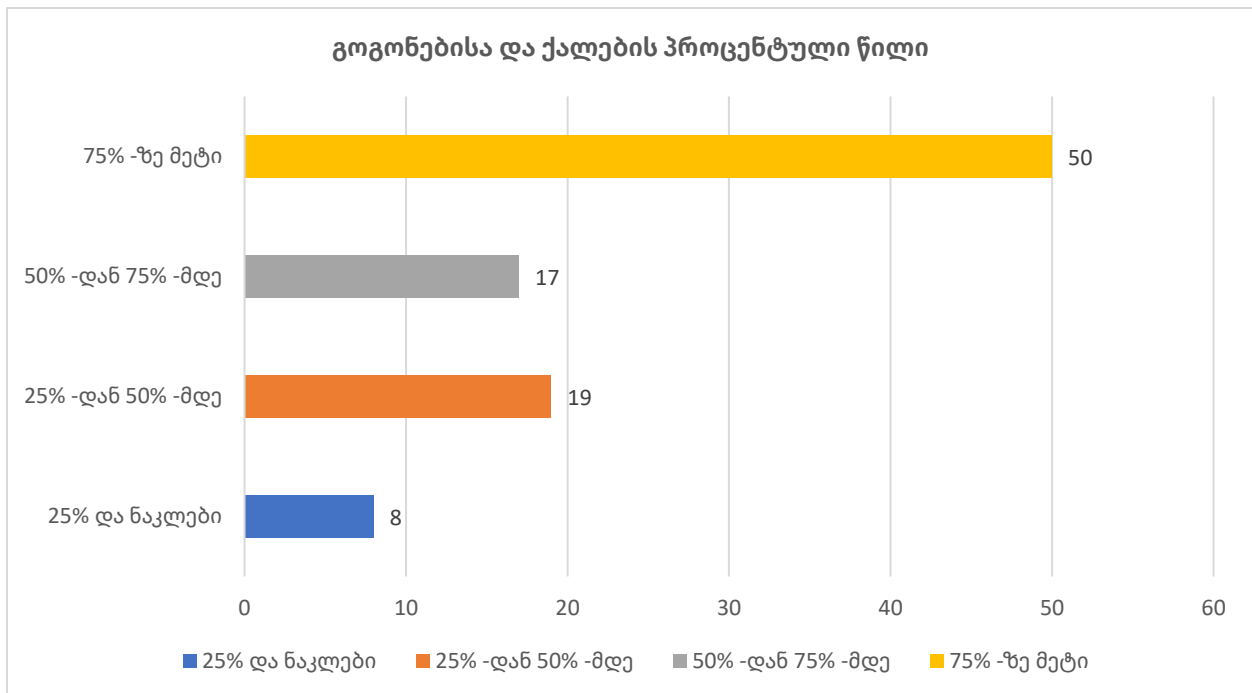
ზოგადად, სამომავლოდ, სათემო ჯგუფების განვითარების მხარდაჭერა სასურველია მოიცავდეს მათი თანამოაზრეთა წრის გაფართოებაზე მიმართულ ღონისძიებებსაც და სასურველია მსჯელობა ამ მხრივ შესაძლო ფორმებზე და მიდგომებზე.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ აქტიური წევრების, მოხალისეებისა და თანამოაზრეთა რაოდენობით გამოირჩევა აზერბაიჯანულ თემში შექმნილი თვითორგანიზებული ჯგუფები; მათი მოხალისეთა რაოდენობა ხშირად 50-90 ახალგაზრდას მოიცავს. ეს ჯგუფები თანამონაწილეობის, ჩართულობის მაღალ კულტურას ქმნიან.

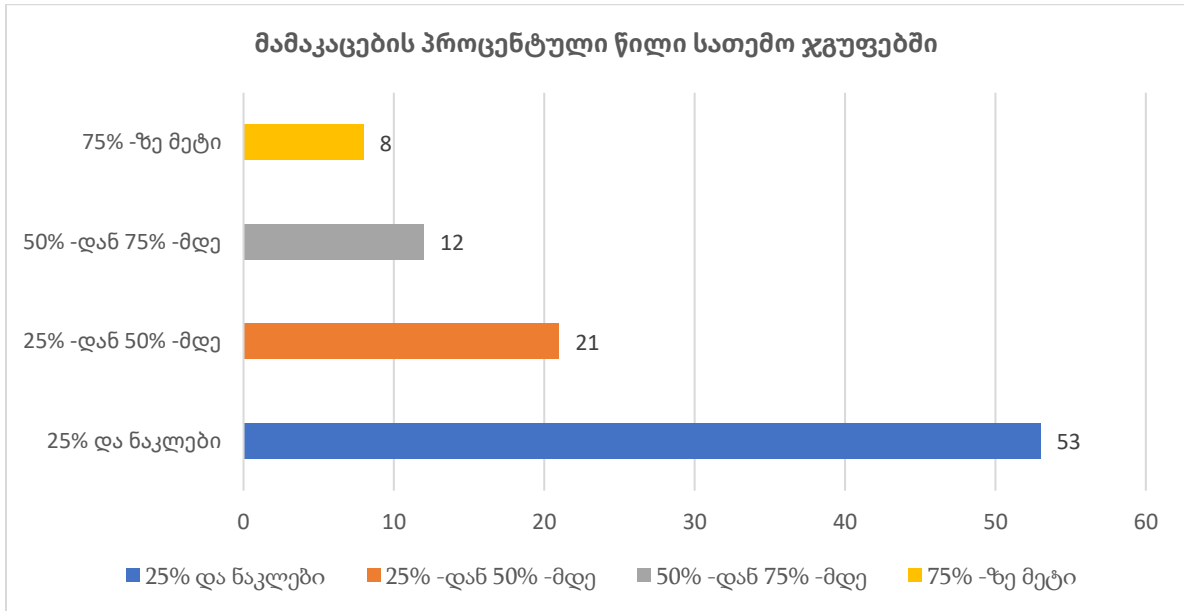
#### 4.2.2. სათემო ჯგუფების გენდერული და ასაკობრივი შემადგენლობა

სათემო ჯგუფების დიდ ნაწილში (75%-ზე მეტი ქალი 50 ორგანიზაციაში, ხოლო 50-75% ქალი 17 ორგანიზაციაში) ქალები არიან ჩართულები, (იხ. დიაგრამა 5 და 6 / 94 პასუხი). აღნიშნული გარემოება, სხვა მიზეზთა შორის, შესაძლოა იმითაც იყოს განპირობებული, რომ საქართველოს რეგიონებში არაერთი ადგილობრივი ორგანიზაცია და საერთაშორისო პროგრამა მუშაობს სოფლად მცხოვრები ქალების გაძლიერებაზე სხვადასხვა ასპექტით. ხშირად აღნიშნული პროგრამები ქალთა ჯგუფების თვითორგანიზებას ითვალისწინებენ და ამით უწყობენ ხელს თემზე დაფუძნებული აქტივიზმის წახალისებას საქართველოში. რაც შეეხება ორგანიზაციებს, სადაც კაცები სჭარბობენ, ეს არიან, ძირითადად, მთიან რეგიონში (მაგ., თუშების საბჭო) მოქმედი ან ინფრასტრუქტურული პროექტების გარშემო (მაგ., RDA-ს პარტნიორები) შექმნილი ჯგუფები.

დიაგრამა 5 (რაოდენობრივი მაჩვენებელი)

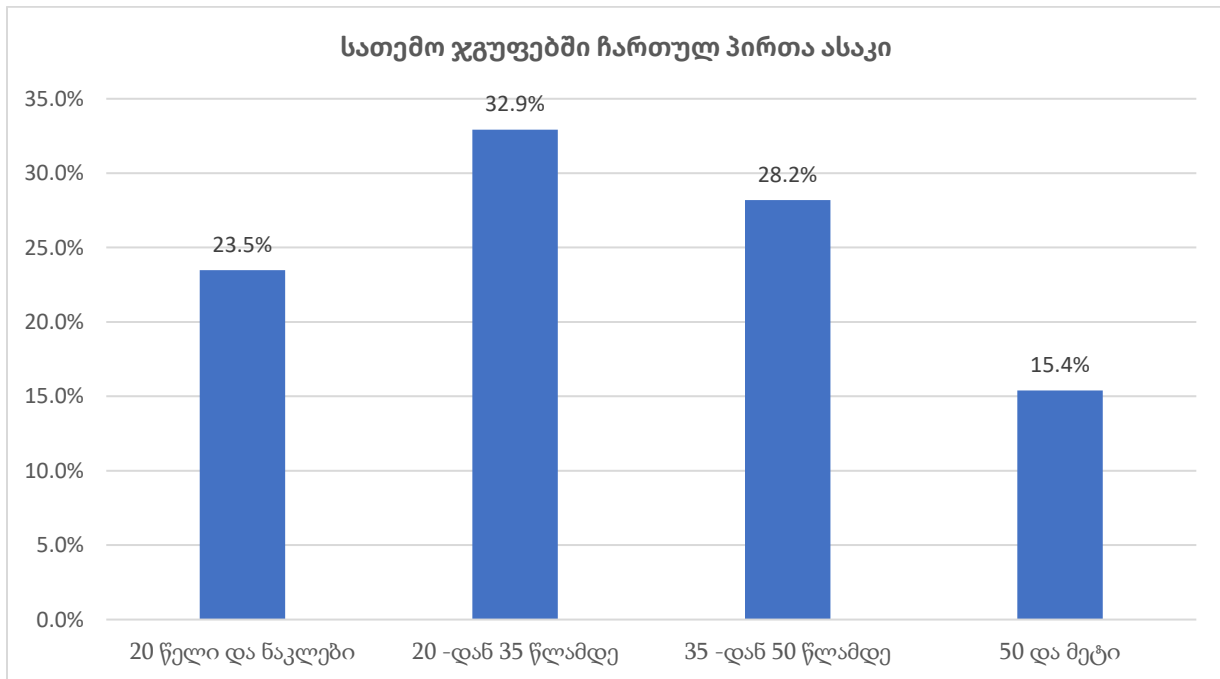


დიაგრამა 6 (რაოდენობრივი მაჩვენებელი)



ასაკობრივი შემადგენლობის მიხედვით, ჯგუფები განსხვავებულია; შეიძლება ითქვას, რომ სათემო აქტივიზმში ჩართულია ყველა ასაკის ადამიანი (იხ. დიაგრამა 7) -20 +50 წლამდე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თვითორგანიზებული ჯგუფების უმრავლესობა, რომლებიც გარე ფაქტორების გავლენის მიუხედავად შეიქმნა - წარმოადგენენ უფრო ახალგაზრდულ ჯგუფებს.

დიაგრამა 7 (პროცენტული განაწილება)

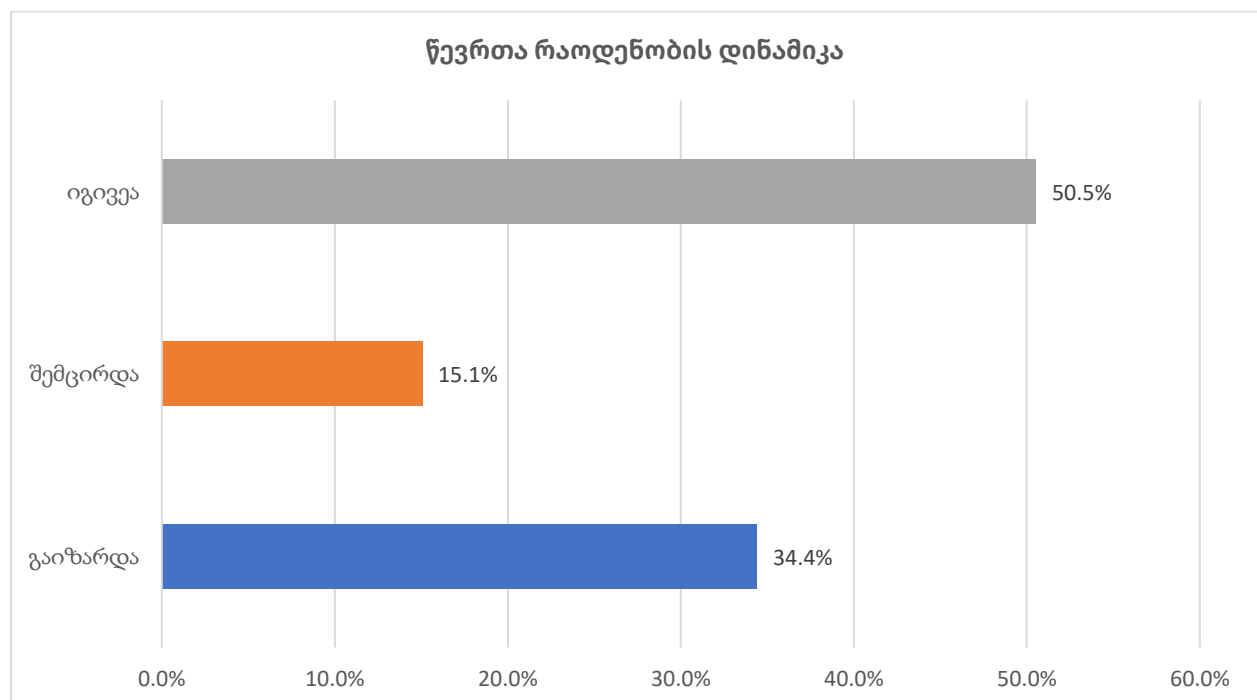


#### 4.2.3. სათემო ჯგუფების წევრთა რაოდენობის დინამიკა და მოხალისეთა რაოდენობა

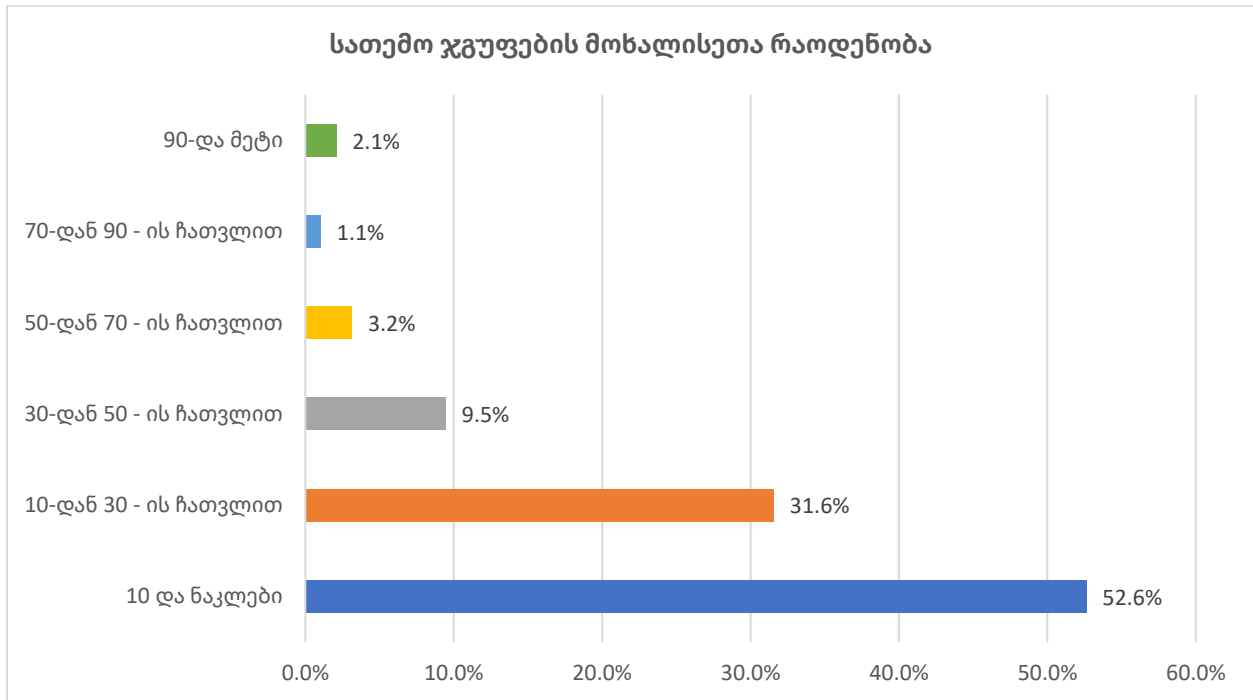
სათემო ჯგუფების 50,5%-ში წევრთა რაოდენობა იგივეა, რაც დაფუძნებისას იყო, თუმცა, შესაძლოა, შეიცვალა შემადგენლობა; ცვლილება, როგორც წესი, არ ეხება ჯგუფის ლიდერს. წევრთა რაოდენობის ზრდა შეინიშნება მხოლოდ 34,4%-ში (ჩაკითხვისას პროექტებს ფარგლებში ნაქირავები პერსონალის ხარჯზეც), ხოლო წევრთა რაოდენობის შემცირება 15,1%-ში. ეს ტენდენცია შესაძლოა მიუთითებდეს, რომ შიდა ორგანიზაციული დინამიკა სუსტია და ესა თუ ის ჯგუფი იშვიათად ახერხებს თანამოაზრეთა წრის (ძირითადი ბირთვის) ზრდას და სათემო იდეის გარშემო ახალი წევრების, თანამოაზრეების მობილიზებას (იხ. დიაგრამა 8 / 95 პასუხი).

არცთუ ისე სახარბიელოა ზოგადი მდგომარეობა სათემო ჯგუფის საქმიანობაში მოხალისეების ჩართვის კუთხით, რაც თემზე დაფუძნებული აქტივიზიმისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორია. მწირი ადამიანური და ფინანსური რესურსის პირობებში, სწორედ მოხალისეები შეიძლება იყვნენ ის ძალა, რომელთა დახმარებითაც მცირე სასოფლო/სათემო პრობლემების მოგვარება გახდება შესაძლებელი და ასევე ჯგუფს სოფლის სახელით მოქმედების მეტ ლეგიტიმაციას მისცემს. კითხვაზე, რამდენი მოხალისე ჰყავს სათემო ჯგუფს, რომლებიც ყველანაირი ანაზღაურების გარეშე ერთვებიან სათემოს ღონისძიებებში, უპასუხა 95 რესპონდენტმა და აქედან 52,6%-ს 10-მდე მოხალისე ეგულება, რომლებიც ორგანიზაციების მიერ ინიცირებულ ღონისძიებებში ჩაერთვებიან, ხოლო 30-მდე მოხალისეს ასახელებს 31,6%. აღსანიშნავია, რომ მოხალისეთა მაღალი მაჩვენებელი (50-90 წევრამდე) დიდწილად დამახასიათებელია აზერბაიჯანულ თემში მოქმედი სათემო ორგანიზაციებისათვის (იხ. დიაგრამა 9 / 95 პასუხი).

დიაგრამა 8 (პროცენტული განაწილება)



დიაგრამა 9 (პროცენტული განაწილება)



### 4.3. სათემო ჯგუფების საქმიანობა

#### 4.3.1. საქმიანობის სფეროები და სისტემატიური საქმიანობის ფორმები

საქმიანობის სფეროს შესახებ შეკითხვის მიზანი იყო იმის გარკვევა, თუ ძირითადად რა მიმართულებით მუშაობენ სათემო ჯგუფები დღეს. შესაძლო პასუხების ჩამონათვალს სამომავლოდ უნდა დაემატოს შშმ პირთა საკითხები.

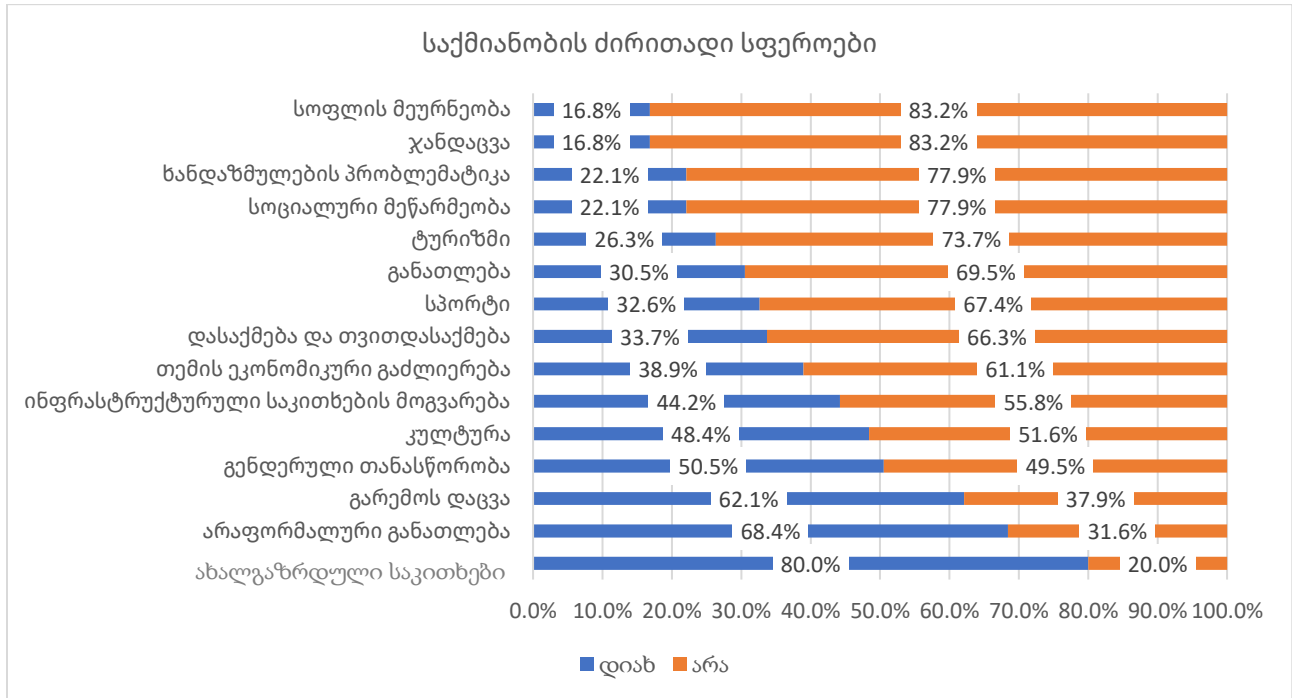
ძირითადი თემები, რომელთა გარშემოც დღეს მოქმედი სათემო ჯგუფები მუშაობენ, ასეთია: ახალგაზრდული საკითხები და პროგრამები (80,0%), არაფორმალური განათლება (68,4%), გარემოს დაცვითი თემატიკა (62,1%), გენდერული თანასწორობის საკითხები (50,5%) და ა.შ. (იხ. დიაგრამა 10).<sup>16</sup>

ძალიან საინტერესო იქნებოდა აღნიშნული მონაცემების შედარება მაგ., 2000-2010 წლებში მოქმედი ჯგუფების საქმიანობის თემატიკასთან, რაც, სათანადო კვლევის არარსებობის გამო, შეუძლებელია. შედარება მოგვცემდა საშუალებას გაგვეცნობიერებინა, თუ რა საკითხები იდგა მაშინ სათემო ჯგუფების დღის წესრიგში, როგორ შეიცვალა აქცენტები და რა იყო ამ ცვლილებების მიზეზი - იმ საერთაშორისო და ეროვნული ორგანიზაციების დღის წესრიგი, რომლებიც სათემო განვითარების პროგრამებს ახორციელებდნენ, სახელმწიფოს მხრიდან რიგი

<sup>16</sup> ქალთა თემატიკაზე მომუშავე ჯგუფების და, ზოგადად, ქალთა სათემო ორგანიზაციების სიმრავლე ალბათ განპირობებულია, ერთი მხრივ, ფონდი ტასოს მრავალწლიანი საქმიანობით ამ სფეროში და ასევე, უკანასკნელ წლებში გაეროს ქალთა განვითარების პროგრამის კონტრიბუციით მიზნობრივ რეგიონებში (სამეგრელო და კახეთი).

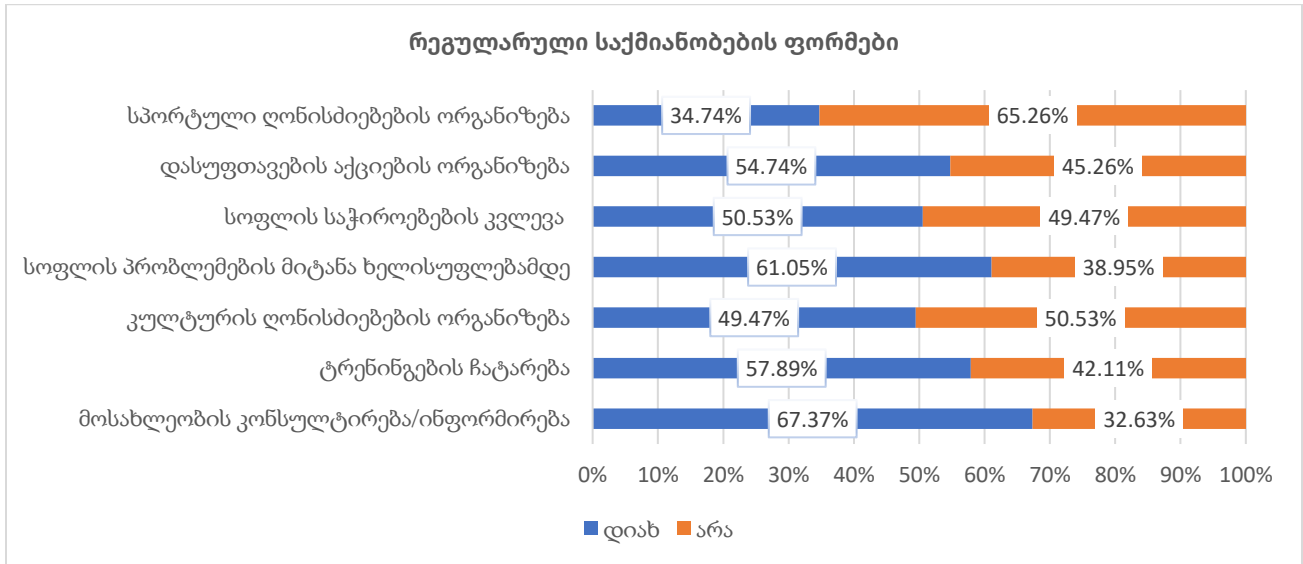
სფეროების და სერვისების მეტ-ნაკლები მოგვარება და მოწესრიგება თუ სხვა? ზოგადად, იქ სადაც მეტად ინტენსიურად გამოიკვეთა სახელმწიფოს როლი (მაგ., ინფრასტრუქტურული პროექტები, შშმ პირთა დღის ცენტრები და ა.შ.) უფრო ნაკლებად ერთვებიან სათემო ჯგუფები და ცდილობენ სახელმწიფოს მხრიდან ყურადღების მიღმა დარჩენილ სფეროებზე ფოკუსირებას.

დიაგრამა 10 (პროცენტული განაწილება)



შეკითხვაზე, თუ რა საქმიანობების განხორციელებას ახერხებენ სათემო ჯგუფები მეტ-ნაკლები სტაბილურობითა და რეგულარობით, პასუხები ასე გადანაწილდა: 67,37% სისტემატიურად ახერხებს მოსახლეობის კონსულტირებასა და ინფორმირებას სხვადასხვა მიმართულებით, 61,05 % - სოფლად არსებული პრობლემების მიტანას ხელისუფლებამდე, 57.89% სისტემატიურად ატარებს სხვადასხვა შეხვედრასა და ტრენინგს. ასევე, რეგულარულ საქმიანობათა რიცხვს განეკუთვნება სოფლად დასუფთავების აქციების ორგანიზება (54,74%), სოფლის საჭიროებების კვლევა (50,53 %) და სხვ.

დიაგრამა 11 (პროცენტული განაწილება)



მონაცემები ცხადყოფს, რომ სათემო ჯგუფებს აქვთ მაღალი პოტენციალი, იქცნენ ერთგვარ შუამავალ რგოლად სოფელსა და მუნიციპალურ ხელისუფლებას შორის, კერძოდ, სულ ცოტა, ყოველწლიურად იკვლიონ სოფლის პრობლემები, გამართონ შეხვედრები ამ პრობლემების ირგვლივ და მიიტანონ ისინი ადგილობრივ ხელისუფლებამდე; სასურველი იქნებოდა, ჯგუფების კვლევითი უნარებით უკეთ აღჭურვა: მაგ., სოფლის პრობლემების შესასწავლად შესაძლოა მომზადდეს უნიფიცირებული მიდგომა და ფორმა, რომელიც ნებისმიერი დაინტერესებული ჯგუფისთვის მარტივად იქნება ხელმისაწვდომი (მაგ., თემის განვითარების რესურს-ცენტრის ბაზაზე).

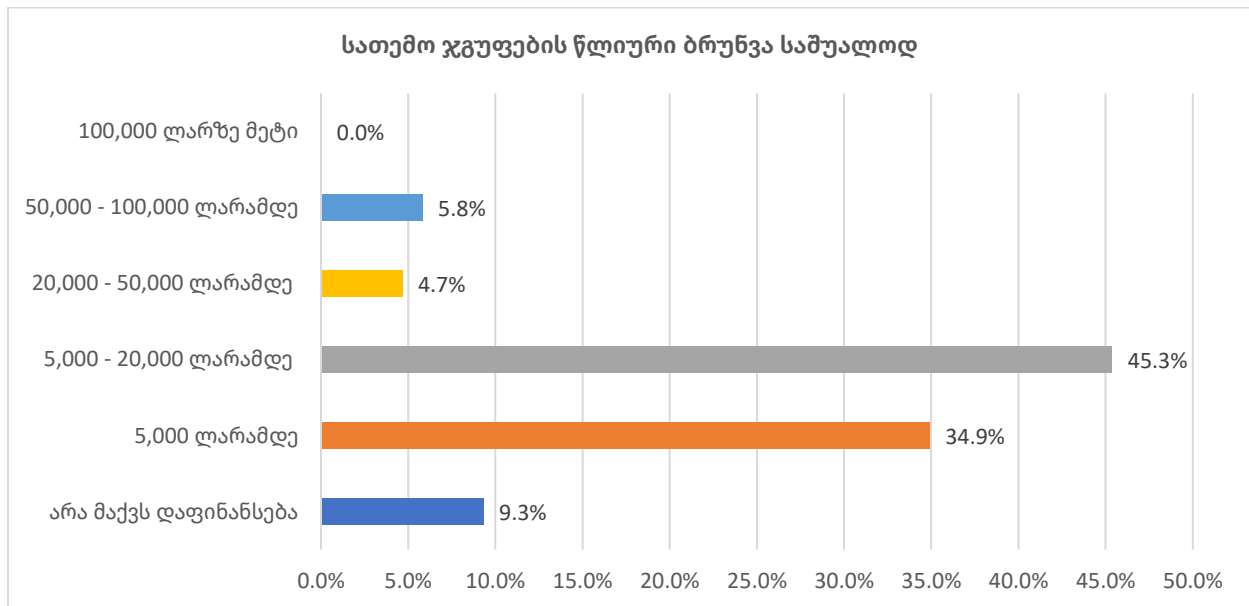
გარდა ამ შუამავალი ფუნქციისა, იკვეთება სათემო ჯგუფების მნიშვნელოვანი როლი, როგორც არაფორმალური განათლების და საინფორმაციო-საკონსულტაციო სათემო ცენტრებისა. სამსჯელოა, თუ როგორ შეიძლება გაიზარდოს სათემო ცენტრებში არაფორმალური სათემო განათლების შესაძლებლობები, რა ფორმით შეიძლება თანამშრომლობა სათემო განათლების ცენტრებთან (Dvv International), რა მოდულების დანერგვა და ა.შ. რაც შეეხება კონსულტაციებს - სათემო ჯგუფების წარმომადგენლები შესაძლოა უკეთ გადამზადდნენ ამ მიმართულებით (მოქმედი სახელმწიფო პროგრამები, მცირე პროექტების წერა და სხვ.) და მოემსახურონ სოფლის მაცხოვრებლებს, რასაც უმეტესობა ისედაც აკეთებს. სათემო ორგანიზაციების გაძლიერება და მხარდაჭერა ზემოთ თქმული მიმართულებით მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია.

4.3.2. წლიური ბრუნვა, დაფინანსების ძირითადი წყაროები, ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა (განხორციელებული პროექტები)

**წლიური ბრუნვა:** გამოკითხული სათემო ჯგუფების (95-დან 86 პასუხი) 80%-ის წლიური ბრუნვა 20 000 ლარს არ აღემატება (იხ. დიაგრამა 12). აქედან 34,4%-ს მხოლოდ 5000 ლარამდე აქვს წლიური დაფინანსება და დანარჩენ 45,3%-ს კი 5-დან 20 000 ლარის ფარგლებში. 20 000 ლარზე მეტი შემოსავალი აქვთ უფრო გამოცდილ და „ხანდაზმულ“ ჯგუფებს, რომლებიც ხშირად მეტად ადგილობრივ საზოგადოებრივი ორგანიზაციის (CSO) ნიშნებს ატარებენ, ვიდრე სათემო ორგანიზაციებისა (CBO), ანუ სათემო დონიდან ისინი უკვე ძლიერ ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებად ყალიბდებიან.

აღსანიშნავია, რომ ჯგუფების 9,3%-ს საერთოდ არა აქვს გარე დაფინანსება. ეს ჯგუფები არიან ძირითადად თვითორგანიზებული, ახალგაზრდული და შედარებით ახალი 1-2 წლის გამოცდილების მქონე ჯგუფები, რომლებიც მოხალისეობრივად ახორციელებენ მთელ რიგ მცირე მასშტაბის ღონისძიებებს, თუმცა მათ საქმიანობას არა აქვს სტაბილური ხასიათი და ფრაგმენტულობით გამოირჩევა. ამ ჯგუფების მეტად ჩართვა სათემო პროგრამებში მისასაღებელი იქნებოდა.

დიაგრამა 12 (პროცენტული განაწილება)

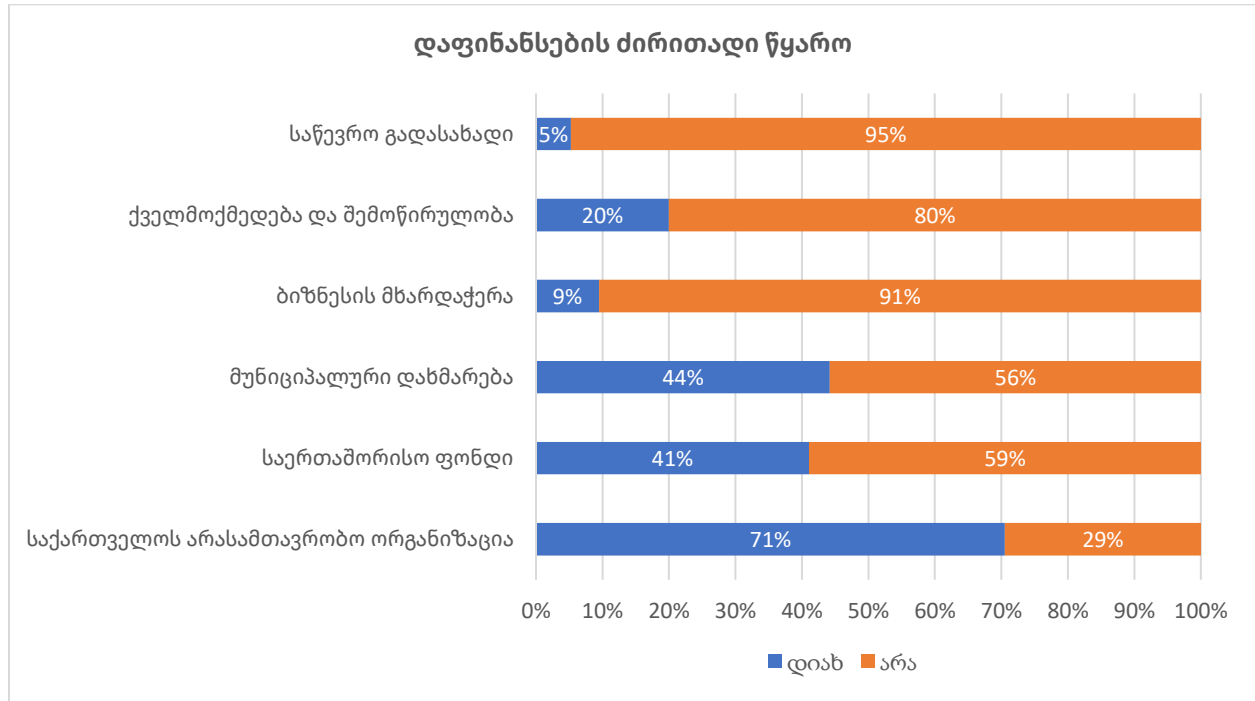


ჯგუფების დაფინანსების ძირითად წყაროს (71,0%) საქართველოში მოქმედი არასამთავრობო ორგანიზაციები წარმოადგენს (რომლებსაც, თავის მხრივ, საერთაშორისო დონორების დაფინანსება აქვს); 41% ასევე ასახელებს საერთაშორისო ფონდებს როგორც მთავარ წყაროს, თუმცა, ეს არ ნიშნავს, რომ მათ პირდაპირ მიუწვდებათ ხელი საერთაშორისო ფონდების საგრანტო დაფინანსებაზე (იხ. დიაგრამა 13); არცთუ იშვიათად, აქ იგულისხმება შემთხვევა, როდესაც დაფინანსებას ახორციელებს საერთაშორისო დონორი ეროვნული საზოგადოებრივი ორგანიზაციის გავლით და სწორედ ამ საგრანტო მექანიზმში არიან ჩართული ესა თუ ის სათემო ჯგუფები.



საერთაშორისო საგრანტო პროგრამებზე წვდომა სათემო ჯგუფების დიდ გამოწვევად რჩება. მაგ., ონლაინ ანკეტირების ეტაპზე, წინამდებარე კვლევის მკვლევართა გუნდს პრობლემა შეექმნა იმის გამო, რომ სათემო ჯგუფების ნაწილი სათანადოდ არ ფლობს ინტერნეტ-კომუნიკაციის უნარებს და ვერ იყენებს ელექტრონულ ფოსტას; ამას უმრავლეს შემთხვევაში ემატება ჯგუფის წევრთა მიერ ინგლისური ენის არცოდნა და ეს ორი გარემოება, სხვა გარემოები რომ აღარ გავითვალისწინოთ, საკმარისია იმისთვის რომ სათემო ჯგუფს პირდაპირ არ მიუწვდებოდეს ხელი საერთაშორისო ფონდების (მათ შორის საქართველოში მოქმედი) დაფინანსებაზე.

დიაგრამა 13 (პროცენტული განაწილება)



რაც შეეხება მუნიციპალიტეტის მხრიდან დაფინანსებას (44,0%), დამატებითი ჩაკითხვის შედეგად დგინდება, რომ ეს არის ან თანადაფინანსების მექანიზმი ან ტექნიკური დახმარება, რადგან ამ თანადაფინანსებას სხვადასხვა დონორი ორგანიზაცია ითხოვს. ეს ტენდენცია აუცილებლად უნდ შენარჩუნდეს, რადგან შესაძლოა სწორედ ეს მოთხოვნა არის მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რის გამოც სათემო ჯგუფი საერთოდ ამყარებს ურთიერთობას ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, ცდილობს მის დარწმუნებას და იკვეთება დიალოგის ნიშნები, რაც აუცილებელია სოფლის დონეზე მუშაობის პროცესში და შესაძლოა გრძელვადიან პერსპექტივაში ზოგადად, სექტორებს შორის თანამშრომლობის კულტურის გაუმჯობესებაზე აისახოს დადებითად.

გამოკითხული ჯგუფების 20% დაფინანსების წყაროდ ასახელებს შემოწირულობას და ქველმოქმედებას; თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ამას, როგორც წესი, არა სისტემატიური ხასიათი, არამედ ერთჯერადი ან, იშვიათად, პერიოდული ხასიათი აქვს და სტაბილურ შემოსავლის წყაროდ ნაკლებად შეიძლება განვიხილოთ. ზოგადად, თუ როგორ შეიძლება გაიზარდოს აღნიშნული კომპონენტი (სათემო პრობლემების მოგვარებაში შემოწირულობებისა და ქველმოქმედების წილი) მეტ ფიქრსა და მსჯელობას იმსახურებს. მაგალითად, საინტერესო

იქნებოდა საზოგადოებრივი ფონდების მოძიების ისეთი პრაქტიკების და მაგალითების გაზიარება, როგორებიც არის „ცოდნის კაფეს“ - დაღე შენი აგური, ორგანიზაცია ორბელიანი-საქართველოს პლატფორმა - ორბელიანი მეტი და სხვ.

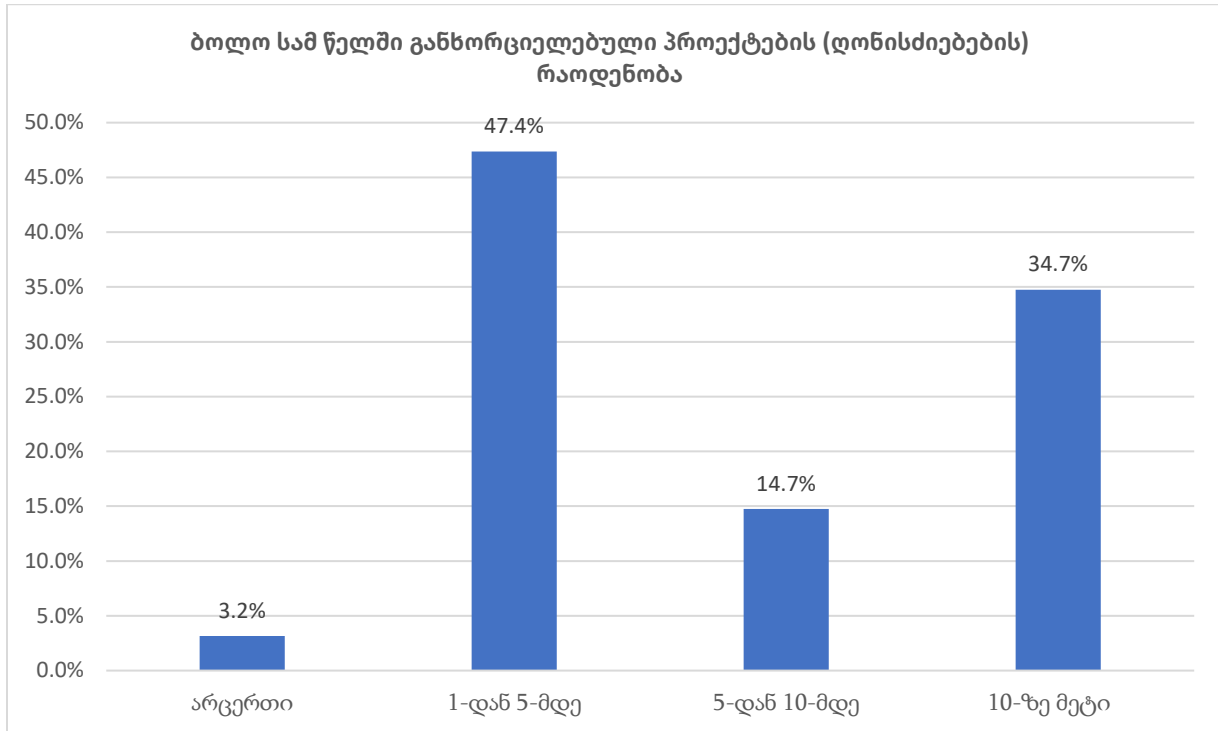
საქართველოში ამასობაში არსებობს თანხების მობილიზებისა და სამოქალაქო/სათემო სოლიდარობის ადგილობრივი მაგალითები (განსკუთრებით, პანდემიის პერიოდში; თუმცა, არა მარტო). სამომავლოდ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ამ მაგალითების უფრო სიღრმისეული შესწავლა და გარკვეული ფორმატების შემუშავება, რომელთა პილოტირებაც სხვადასხვა თემში შეიძლება მოხდეს და რომლის მიზანიც სათემო პრობლემების მოგვარებაში ფართო საზოგადოების ჩართულობა იქნება როგორც სოფლის/თემის, ისე, ზოგადად, ქვეყნის ან მუნიციპალიტეტის დონეზე მაინც.

**განხორციელებული პროექტების რაოდენობა (იხ. დიაგრამა 14-15 / 95 პასუხი):** მიუხედავად იმისა, რომ შეკითხვა შეეხებოდა ბოლო სამ წელში გარე დაფინანსებით განხორციელებულ პროექტებს, არაერთი ორგანიზაცია აქ თვლიდა ასევე ღონისძიებებსაც, რადგან პროექტების განხორციელების გამოცდილება ყველას არა აქვს. ამ ვითარების გათვალისწინებით, ბოლო სამ წელიწადში 1-5 პროექტამდე (ღონისძიებამდე) განხორციელებული აქვს ჯგუფების 47,4%-ს, 5-10 პროექტამდე - 14,7%-ს, 10-ზე მეტი კი - 34,7%-ს. პასუხი „არც ერთი“ გაგვცა 3,2%-მა. ამ უკანასკნელში არიან ის ორგანიზაციები, რომლებიც 3 წლის წინ უფრო აქტიურები იყვნენ და ახლა სხვადასხვა ობიექტური და სუბიექტური მიზეზის გამო დროებით ვერ მუშაობენ, თუმცა თავს გაუქმებულად არ მოიაზრებენ და იმედოვნებენ, რომ ისევ გააქტიურდებიან სათემო დონეზე.

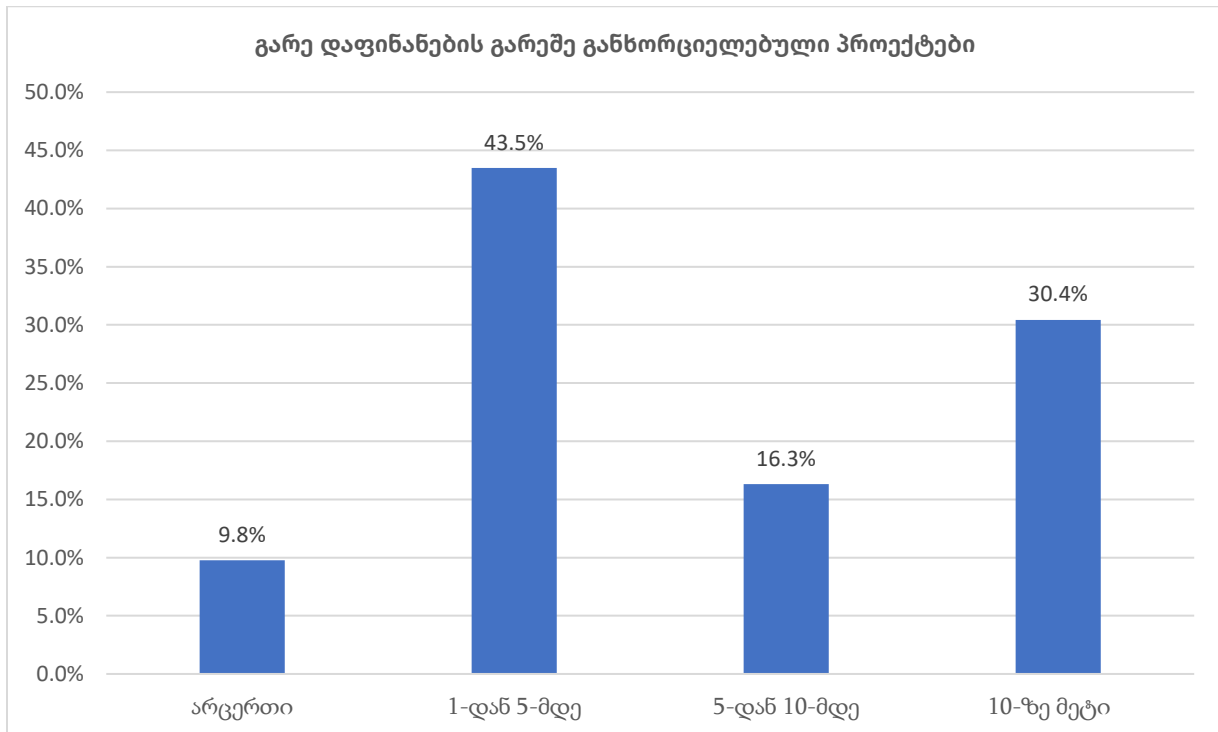
ის, რომ ორგანიზაცია დროებით აჩერებს საქმიანობას, დიდწილად დამოკიდებულია მის ლიდერზე, ერთ ადამიანზე. პრაქტიკა აჩვენებს, რომ თუკი ლიდერს რაიმე პრობლემა შეექმნა და მაგ., ჩამოშორდა სათემო ორგანიზაციის საქმიანობას, ასეთ დროს, ხშირ შემთხვევაში, ჯგუფი შეიძლება მთლიანად გაჩერდეს. ეს გარემოება კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს, რომ განვითარების ამ ეტაპზე სათემო ჯგუფები ჯერ კიდევ პიროვნებებზე არის დამოკიდებული და ინსტიტუციურად ნაკლებად მყარ ფუნდამენტზე დგანან. თითქმის არ ხდება როტაცია, საქმის გადაბარება და გაგრძელება სხვა პირების მიერ, შიდა დელეგირება, ახალი კადრების და თანამოაზრეების მოზიდვა და მაგ., ლიდერის ცვლილება (დამატებით იხ. დიაგრამა 8 - ორგანიზაციების წევრთა დინამიკის შესახებ).

ის, რომ საპროექტო დაფინანსების მაჩვენებელი დაბალია, ხშირად გარე ფაქტორებით აიხსნება, კერძოდ, ამგვარი დაფინანსების შესაძლებლობების სიმცირით. ჯგუფებთან საუბრისას ჩნდება შთაბეჭდილება, რომ მათ გაცილებით მეტის გაკეთება შეუძლიათ ადგილზე და მზადაც არიან აიღონ თავიანთ თავზე, მიუხედავად ხშირ შემთხვევაში გამოხატული ადამიანური რესურსის სიმწირისა.

დიაგრამა 14 (პროცენტული განაწილება)



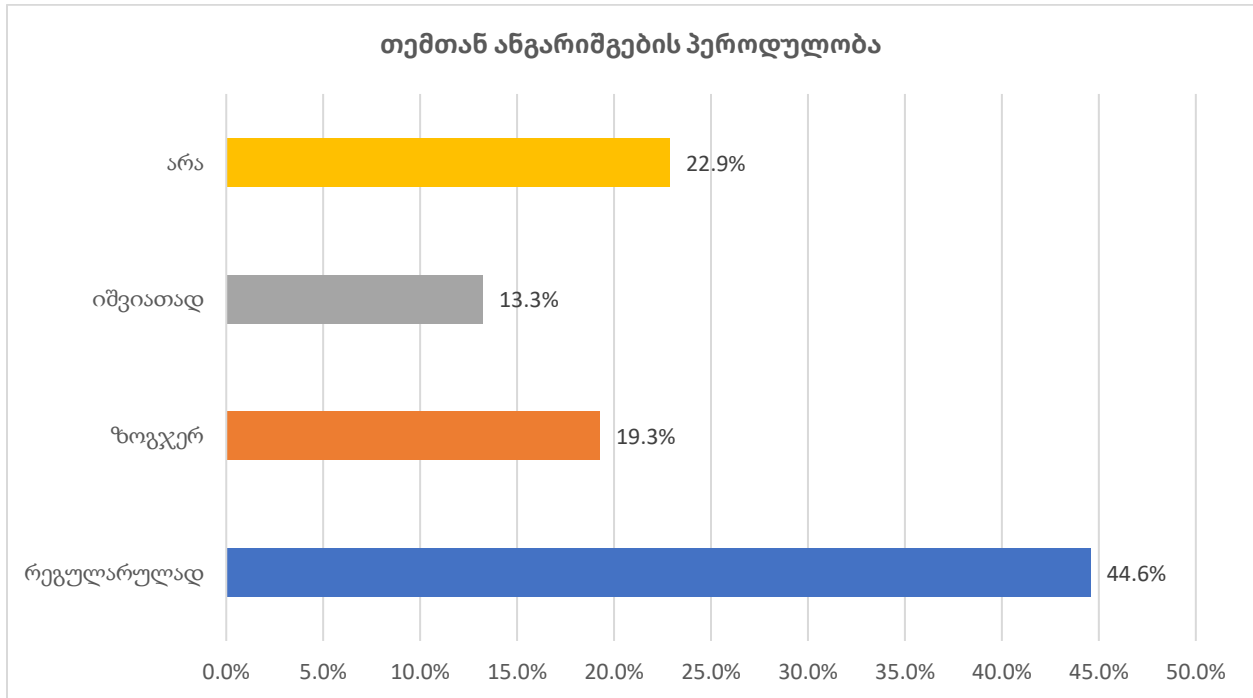
დიაგრამა 15 (პროცენტული განაწილება)



### 4.3.3. თემთან ანგარიშგების კულტურა

სათემო ჯგუფების **თემის წინაშე ანგარიშვალდებულებაც** ხშირად პროექტებზეა მიბმული. შეკითხვაზე, რამდენად რეგულარულად აბარებს სათემო ორგანიზაცია ანგარიშს თემს, გამოკითხულთა (83 პასუხი) მხოლოდ 44,6% პასუხობს - „რეგულარულად“ და დასძენს, რომ ანგარიშგება დამოკიდებულია პროექტზე (კონკრეტული პროექტის არსებობისას ხდება მისი წარდგენა დასაწყისში ან ბოლოში). სამწუხაროდ, კითხვარი არ იძლეოდა საშუალებას გაგვეგო, რა ფორმით ხდება ანგარიშგება: პირისპირი შეხვედრებით, კრებების ინიცირებით, საინფორმაციო ფურცელის გავრცელებით და ა.შ. არაერთი ჯგუფი ახსენებს სოციალურ ქსელს, როგორც ანგარიშგების პლატფორმას. ამ შემთხვევაში, ისინი, შესაძლოა, მოიცავენ თემის გარკვეულ ნაწილს, თუმცა ნაკლებად სავარაუდოა, რომ სოფლად მცხოვრებ ყველა ჯგუფს.

დიაგრამა 16 (პროცენტული განაწილება)

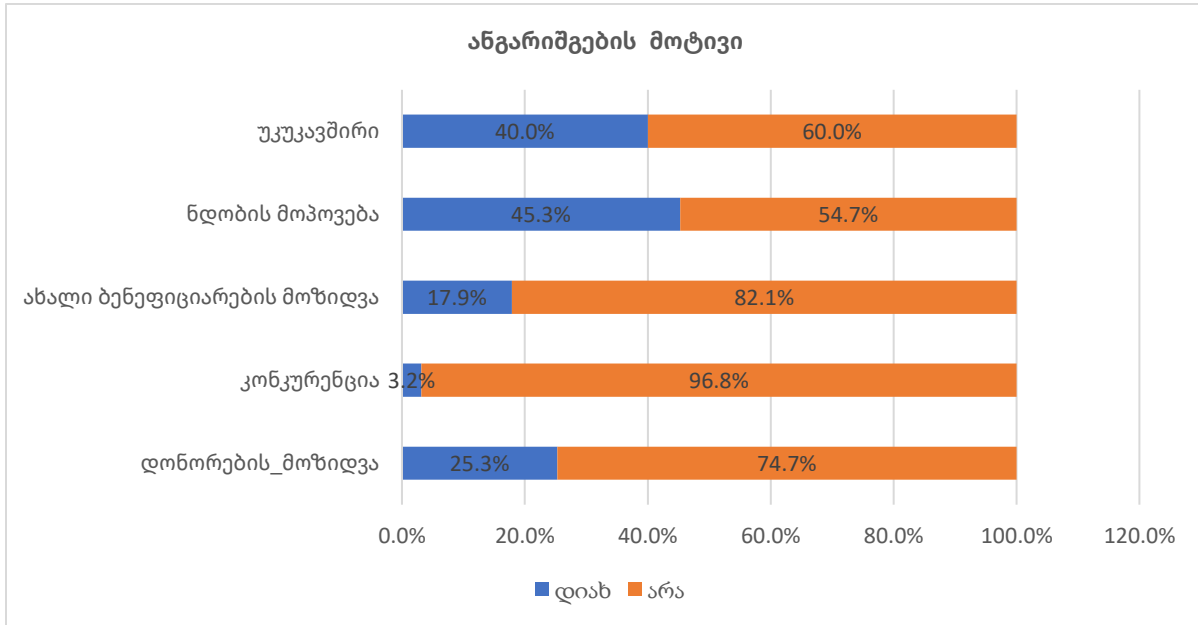


გამოკითხულთა 25% ამბობს, რომ ანგარიშგების მოტივი დონორების მოზიდვაა. თუმცა, სათემოების იმ ნაწილისთვის, რომელიც რეგულარულად აბარებს თემს ანგარიშს (სხვადასხვა ფორმით), მნიშვნელოვანი და უპირატესი მოტივაცია სწორედ თემის უკუკავშირი და საქმიანობის გამჭვირვალობაა (იხ. დიაგრამა 17).

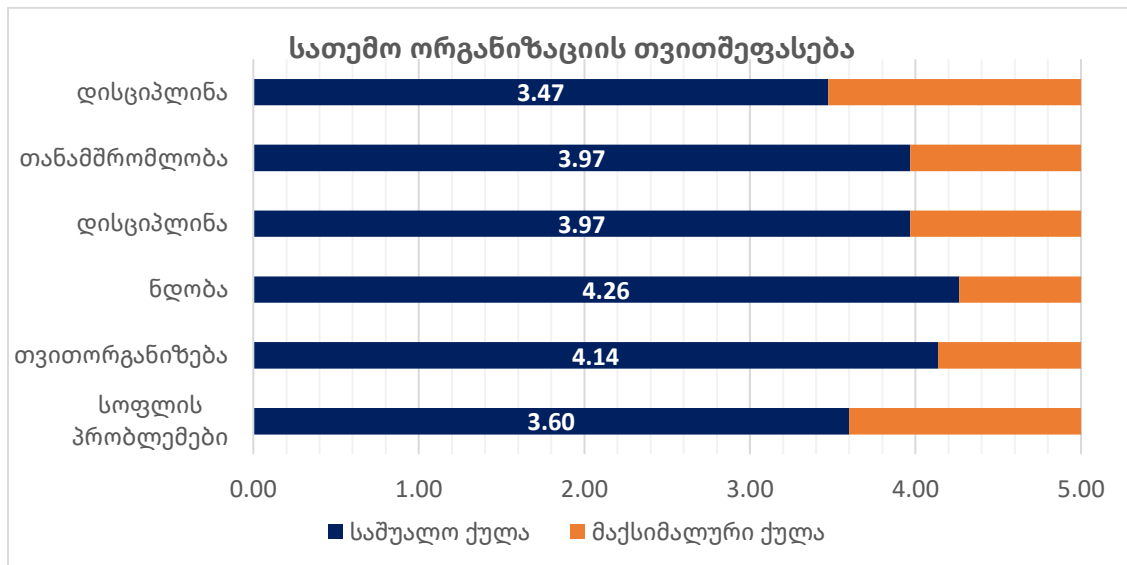
თემის უკეთ ინფორმირება ჯგუფის მიზნების, გეგმების, პროექტების და ა.შ. შესახებ, ნდობის მოპოვების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. თემის მხრიდან სათემო ჯგუფის ნდობის გარეშე კი ჯგუფის ლეგიტიმაცია დაბალია. აღსანიშნავია, რომ 2011-2012 წლებში, როდესაც სხვადასხვა შეხვედრაზე იყო მსჯელობა სოფლად, განვითარების პროცესებში არსებულ მთავარ

პრობლემებზე, ერთ-ერთ პრობლემად სწორედ სათემო ლიდერების მიმართ მოსახლეობის ნდობის ნაკლებობა სახელდება. იმჟამინდელი შეჯამება და ანალიზი 2000-2010 წლის გამოცდილებას შეეხებოდა. ამჟამინდელი გამოკითხვა, ნდობის საკითხს ისე პრობლემურად აღარ წარმოაჩენს და სათემო ჯგუფების თვითშეფასება ამ კუთხით საკმაოდ მაღალია (იხ. დიაგრამა 18). ამის მიუხედავად, ანგარიშების ინტენსივობა სათემო ორგანიზაციების მხრიდან უნდა გაიზარდოს და სასურველია თემის სხვადასხვა ჯგუფი მოიცვას. შესაბამისად, ანგარიშების ფორმებზე მსჯელობაც ღირს.

დიაგრამა 17 (პროცენტული განაწილება)



დიაგრამა 18 (საშუალო მაჩვენებელი)

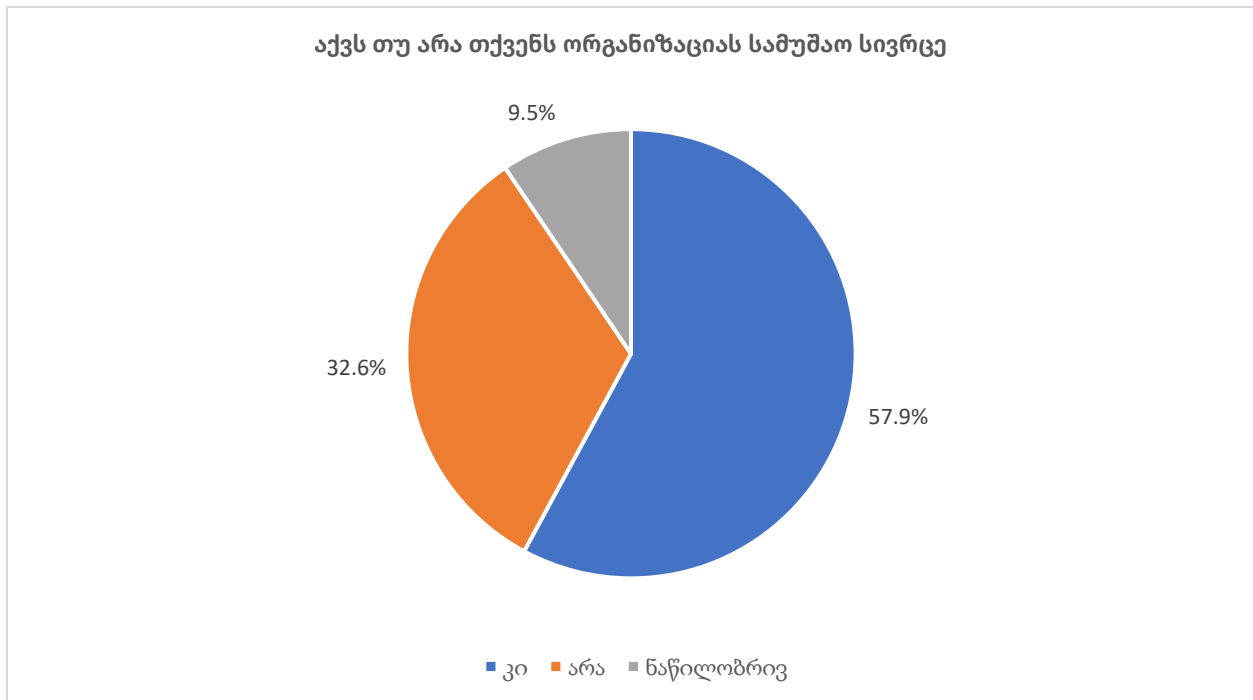


#### 4.3.4. სათემო ჯგუფების საქმიანობის ხელის შეშლელი გარემოებები

**სამუშაო სივრცე:** ტრადიციულად, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დამაბრკოლებელ გარემოებას სათემო ჯგუფების საქმიანობაში სამუშაო სივრცის, სათემო ცენტრის არარსებობა წარმოადგენს. საქმე იმაშია, რომ, სახელმწიფო ქონება დღემდე არ არის სათანადოდ გამიჯნული. მუნიციპალიტეტში არსებული არაერთი შენობა-ნაგებობა ეკონომიკის სამინისტროს ბალანსზეა და მისი გადმოცემისათვის მთელი რიგი ბიუროკრატიული პროცედურაა გასავლელი. შესაბამისად, ადგილობრივ ხელისუფლებას ამ ქონების შეხედულებისამებრ განკარგვა არ ხელეწიფება. დღეისათვის, მართალია ქონების ნაწილი მუნიციპალურ საკუთრებაში დაბრუნდა, თუმცა არა სრულყოფილად. აღნიშნული გარემოება მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ სათემო ორგანიზაციების აბსოლუტურ უმრავლესობას სამუშაო სივრცე სწორედ ასეთ სახელმწიფო შენობებში (სოფლის ადმინისტრაციის შენობა, ყოფილი კლუბის ან კულტურის სახლის შენობა, სოფლის საბავშვო ბაღის შენობა) აქვთ.

პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ გამოკითხული ორგანიზაციების 57,9%-ს აქვს სამუშაო სივრცე, ხოლო 9,5%-ს მიაჩნია, რომ მხოლოდ ნაწილობრივ ფლობს სამუშაო სივრცეს. აქ უფრო იგულისხმება ის ორგანიზაციები, რომელთაც სამუშაო სივრცე ან მოკლე ვადით აქვთ გადაცემული, ან საკუთარ სახლში აქვთ მოწყობილი ან საკითხი ბოლომდე გარკვეული არ არის. აღსანიშნავია, რომ აზერბაიჯანულ თემში მოქმედი სათემო ჯგუფების უდიდეს ნაწილს სათემო აქტივიზმისთვის სამუშაო სივრცე სწორედაც საკუთარ სახლებში აქვს მოწყობილი.

დიაგრამა 19 (პროცენტული განაწილება)



თემთან მომუშავე ეროვნული ორგანიზაციების დიდი დამსახურება უნდა იყოს ის, რომ სათემო ჯგუფების უმრავლესობას კეთილმოწყობილი სამუშაო ფართი აქვს, რადგან ეს თემთან მუშაობის ეფექტურ მიდგომად განიხილება და, შესაბამისად, სივრცის აღჭურვის და კეთილმოწყობის თანხები სწორედ პროგრამულად არის უზრუნველყოფილი.

სივრცე იძლევა საშუალებას ჩატარდეს სათემო ღონისძიებები, სტაბილური ხასიათი ჰქონდეს უშუალოდ ჯგუფის წევრების შეხვედრას, აზრთა გაცვლა-გამოცვლას, მსჯელობას; არსებობდეს ადგილი, სადაც თემის წევრი მივა და მიიღებს კონსულტაციას და სხვა. ეს ოფისები ასრულებენ სათემო ცენტრების ფუნქციას და ხშირად სწორედ ღონისძიების მიერ კეთილმოწყობილ სივრცეებში ტარდება სოფლის კრებაც და სხვა მნიშვნელოვანი სათემო შეხვედრებიც.

აქ იკვეთება შემდეგი პრობლემა: ამა თუ იმ სახელმწიფო შენობაში სათემო ჯგუფებს ოფისი ან ორწლიანი უზუფრუქტით (კანონის მოთხოვნების შესაბამისად) ან სიტყვიერი შეთანხმების საფუძველზე აქვთ გადაცემული. სივრცის კეთილმოწყობისთვის ჯგუფები დაფინანსებას ძირითადად ღონისძიებისგან იღებენ. ორწლიანი ხელშეკრულება შეიცავს იმ საფრთხეს, რომ ის შეიძლება არ გაგრძელდეს (მაგ., ჯგუფის მიმართ კეთილგანწყობილი მოხელის ცვლილების შემთხვევაში. ასეთი შემთხვევები ყოფილა); ასევე, ამ ბიუროკრატიული პროცესის გამეორება, ორ წელში ერთხელ, სათემო ჯგუფებისათვის ადვილი არ არის, მწირი ადამიანური და დროის რესურსის ფაქტორიდან გამომდინარე. მეორე მხრივ, არცთუ იშვიათია შემთხვევა, როცა ფართი ჯგუფს მხოლოდ ზეპირი შეთანხმების საფუძველზე აქვს გადაცემული და არანაირი დოკუმენტით ეს ურთიერთობა გამაგრებული არ არის. დაბალი პოლიტიკური კულტურის ქვეყანაში ასეთი ურთიერთობები შეიძლება განაპირობებდეს სათემო ჯგუფების ერთგვარ „კონტროლს“ და მათი გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვას. მითუმეტეს არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართ არსებული სტერეოტიპული დამოკიდებულების ფონზე, რომ ყველა „ოპოზიციონერია“; ამ ფაქტორზე არაერთი რესპონდენტი მიუთითებს საუბრისას.

**საქმიანობის ხელშემშლელი გარემოებები:** ორგანიზაციის სტრუქტურისა და სამუშაო გარემოს კვლევის გარდა, ჩვენთვის საინტერესო იყო იმ დაბრკოლებების გააზრება, რაც სათემო ჯგუფებს ყოველდღიურ საქმიანობაში ხვდებათ. შეკითხვაზე, თემში არსებული დამაბრკოლებელი გარემოებების შესახებ, უპასუხა 75-მა ორგანიზაციამ, რამდენადაც აღნიშნული შეკითხვა კითხვარს მოგვიანებით დაემატა.

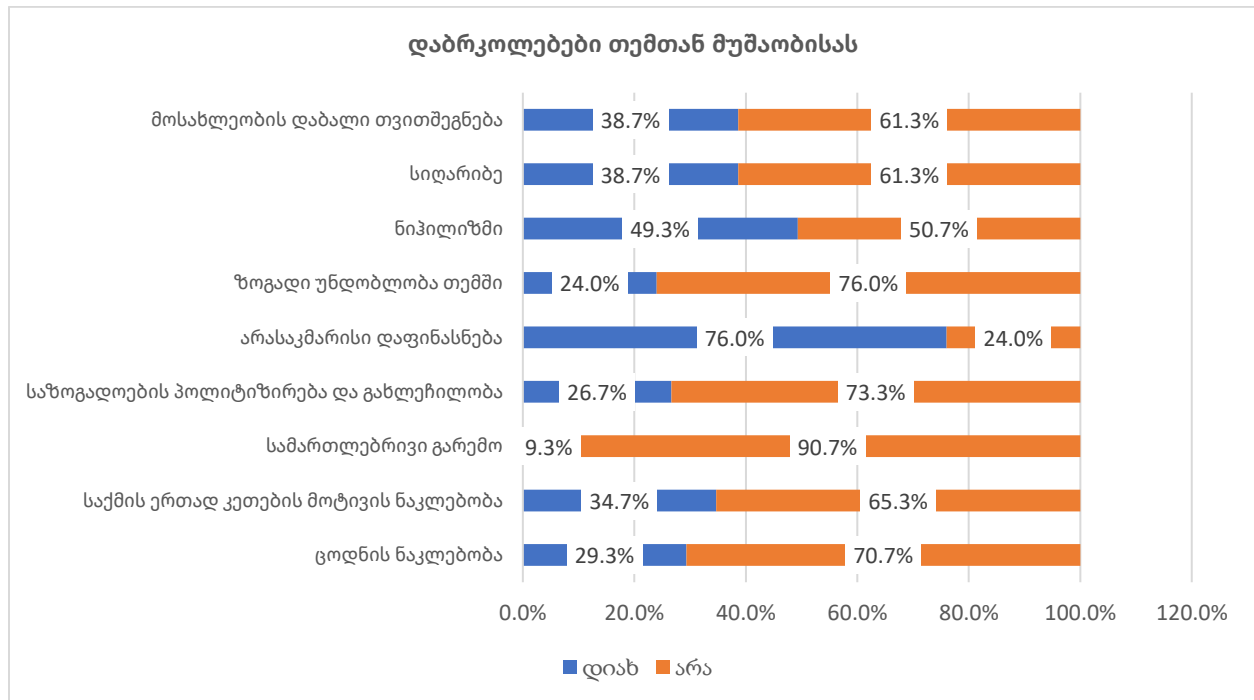
მთავარი დამაბრკოლებელი ფაქტორი, გამოკითხული ჯგუფების აზრით, არის **არასაკმარისი დაფინანსება (76,0%)**. პრობლემას წარმოადგენს, ერთი მხრივ, მიზნობრივი (სათემო ღონე) დაფინანსების სიმცირე, ასევე ინფორმაციის არქონა ამა თუ იმ ფონდის და საგრანტო პროგრამის შესახებ, კონკურენცია უფრო ძლიერ ორგანიზაციებთან, ცოდნის ნაკლებობა საგრანტო განაცხადის შევსებასთან და სხვა საჭირო მოთხოვნებთან დაკავშირებით და, ასევე, ინგლისური ენის ბარიერი, რის გამოც შედარებით განვითარებული სათემო ჯგუფებიც კი ვერ ახერხებენ პირდაპირ საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ გამოცხადებულ პროგრამებში მონაწილეობას.

გარდა დაფინანსებისა, არანაკლებ საყურადღებოა ის პასუხები, რომლებიც თემის **სიღარიბეს (38,7%), ნიჰილისტურ განწყობებს (49,3%), საქმის ერთად კეთების კულტურის ნაკლებობას (34,7%) და უნდობლობას (24%)** ეხება. ერთიანობაში ეს პასუხები საზოგადოებაში არსებულ მძიმე განწყობებზე მიგვანიშნებს, რომელთა ცვლილებას, ცხადია, სოფლად მოქმედი ერთი

სათემო ჯგუფი ვერ შეძლებს და სწორედ ამ პრობლემების ფონზე, განსაკუთრებით დასაფასებელია თითოეულის სათემო ლიდერის ძალისხმევა, თავის მიკრო-სამყაროში დადებითი ცვლილებებისთვის იბრძოლოს.

**საზოგადოების პოლიტიზირებას** პრობლემად აღიქვამს გამოკითხულთა 26,7%. გამოკითხვის მიღმა საუბრისას გაცილებით მეტი რესპონდენტი ასახელებდა დაბალი პოლიტიკური კულტურის გამო შექმნილ იმ პრობლემებს, რომლებიც სათემო ჯგუფების საქმიანობაზეც აისახება; მაგ., ის, რომ სათემო ჯგუფები, ისევე როგორც მთლიანად არასამთავრობო სექტორი, აღიქმება მუდმივ ოპოზიციად და საკმარისია ჯგუფის მხრიდან შეკითხვა გაჟღერდეს ან რაიმე უკმაყოფილება გამოიხატოს, მას „ჩასაფრებულის“ და „ოპოზიციონერის“ იარლიყი ეკვრება, რაც შემდგომ ხელისუფლებასთან კონსტრუქციულ მუშაობას თითქმის გამორიცხავს. პოლიტიკურად ნეიტრალური სტატუსის შენარჩუნებისათვის, რაც მოქმედების თითქმის აუცილებელი წინაპირობაა ბევრი ჯგუფისთვის, სათემო ორგანიზაციები იძულებულები ხდებიან, აღარ შეეხონ თემში არსებულ მწვავე და პრობლემურ საკითხებს, რადგან პოზიციის გამოხატვის თანმდევი გართულებები (ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ურთიერთობის დაძაბვა) უარყოფითად აისახება ჯგუფის საქმიანობაზე მთლიანად. ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ რიგ მუნიციპალიტეტებში შექმნილი და დანერგილი ეს პოლიტიკური დღის წესრიგი „ჩემიანი“ – „სხვისიანი“, სათემო ჯგუფებზე ერთგვარი მანიპულაციის საშუალებად შეგვიძლია განვიხილოთ. ამას ემატება ზემოთ აღწერილი ვითარება სათემო ჯგუფების სამუშაო სივრცესთან დაკავშირებით.

დიაგრამა 20 (პროცენტული განაწილება)





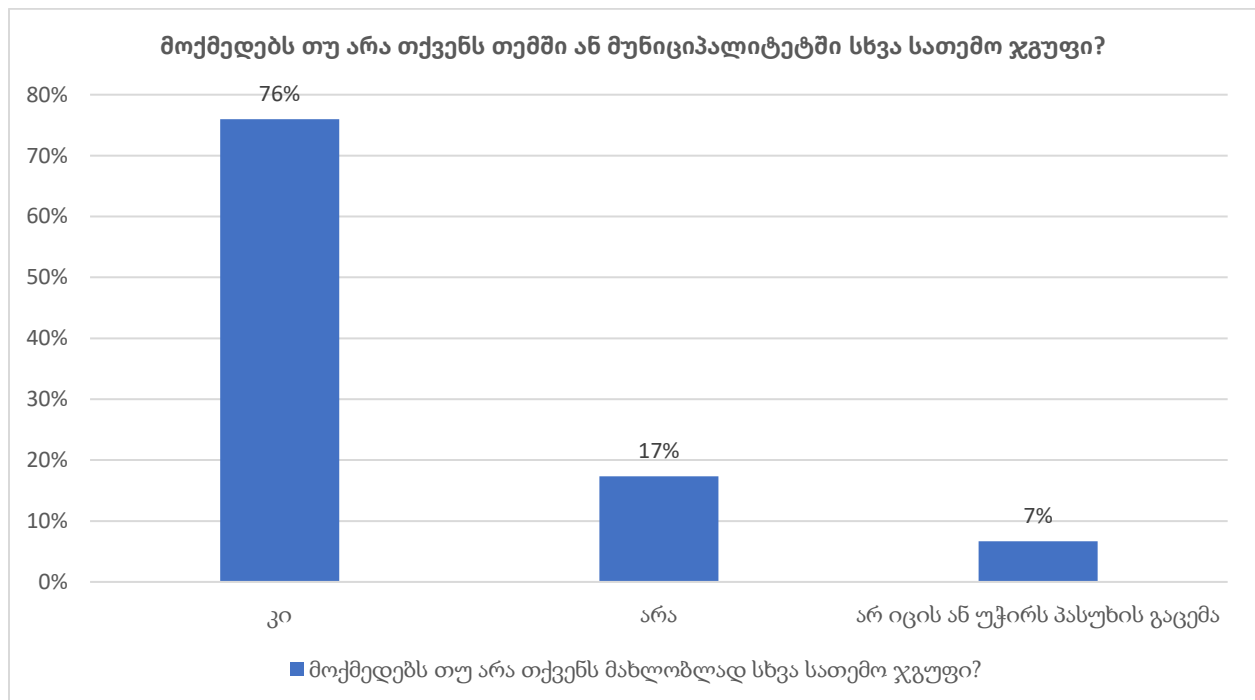
## 5. ნაწილი 2: სათემო ჯგუფების გარე ურთიერთობები

### 5.1. სათემო ჯგუფების ქსელური მუშაობა და ურთიერთ თანამშრომლობა

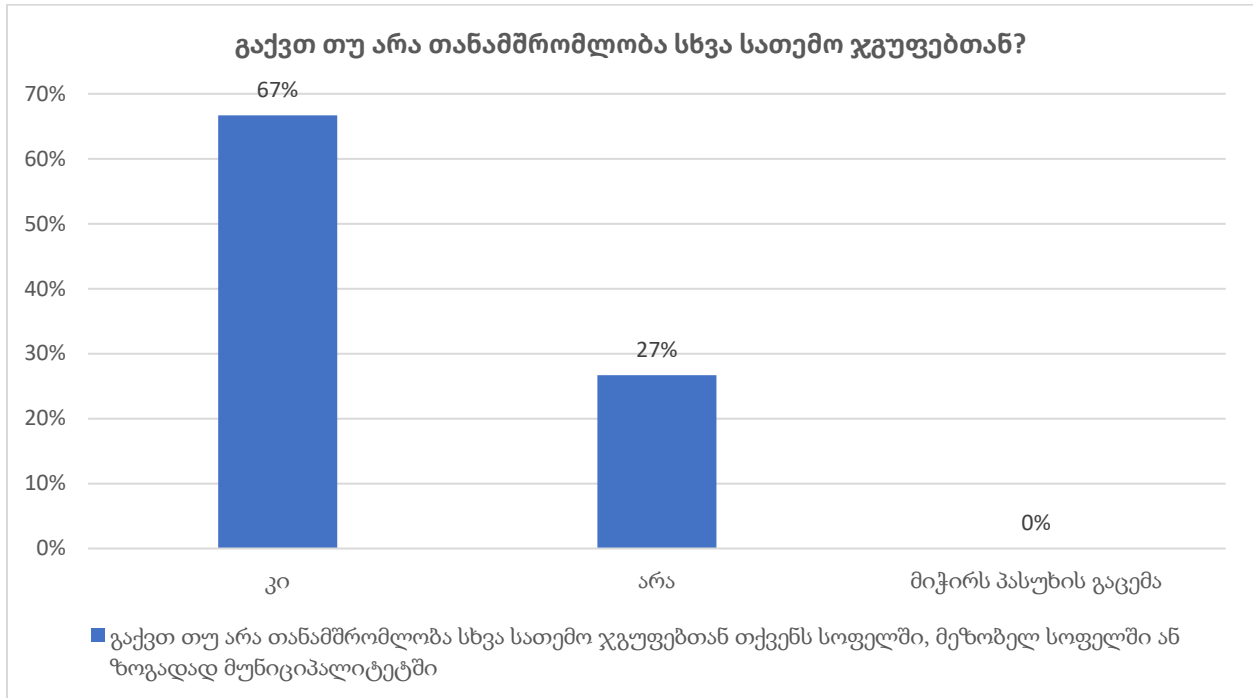
სათემო ჯგუფებს შორის ქსელური მუშაობის შესახებ შეკითხვას უპასუხა 75 რესპონდენტმა (დამატებითი კითხვარი). მათგან 76% ამბობს, რომ მათ მუნიციპალიტეტებში სხვა მსგავსი სათემო ჯგუფებიც მოქმედებს და მხოლოდ 67%, რომ აქვს თანამშრომლობა სხვა სათემო ჯგუფებთან (იხ. დიაგრამა 21 და 22).

ერთი მუნიციპალიტეტის ფარგლებში მოქმედი ჯგუფები ხშირად ერთმანეთის შესახებ არ ფლობენ საკმარის ინფორმაციას; ჩაკითხვის შემთხვევაში, ადასტურებენ ამა თუ იმ ჯგუფის არსებობას, თუმცა, ჩანს, რომ კავშირი და თანამშრომლობა მათ შორის სუსტია. ასევე, ძნელი სათქმელია, კონკრეტულად რა იგულისხმება თანამშრომლობაში. თანამშრომლობის სავარაუდო ფორმები კითხვარის მიხედვით რთული დასადგენია და სამომავლოდ უნდა დაზუსტდეს. გამოკითხვის თანმდევი საუბრების დროს იკვეთება, რომ თანამშრომლობაში ხშირად გულისხმობენ ტრენინგებზე ან სხვა ღონისძიებებზე ერთობლივ დასწრებას და რომ, თანამშრომლობა უფრო მთის რეგიონში მოქმედ ჯგუფებს აქვთ, რაც შესაბამისი რეგიონის სპეციფიკით შეიძლება აიხსნას. მაგრამ ისეთი მუშაობა, როგორც არის მაგ., მუნიციპალიტეტში არსებული საერთო პრობლემების გარშემო შეკავშირება, სტრატეგიული მიზნების დასახვა, ადვოკატირება და ა.შ. არ შეინიშნება.

დიაგრამა 21 (პროცენტული განაწილება)



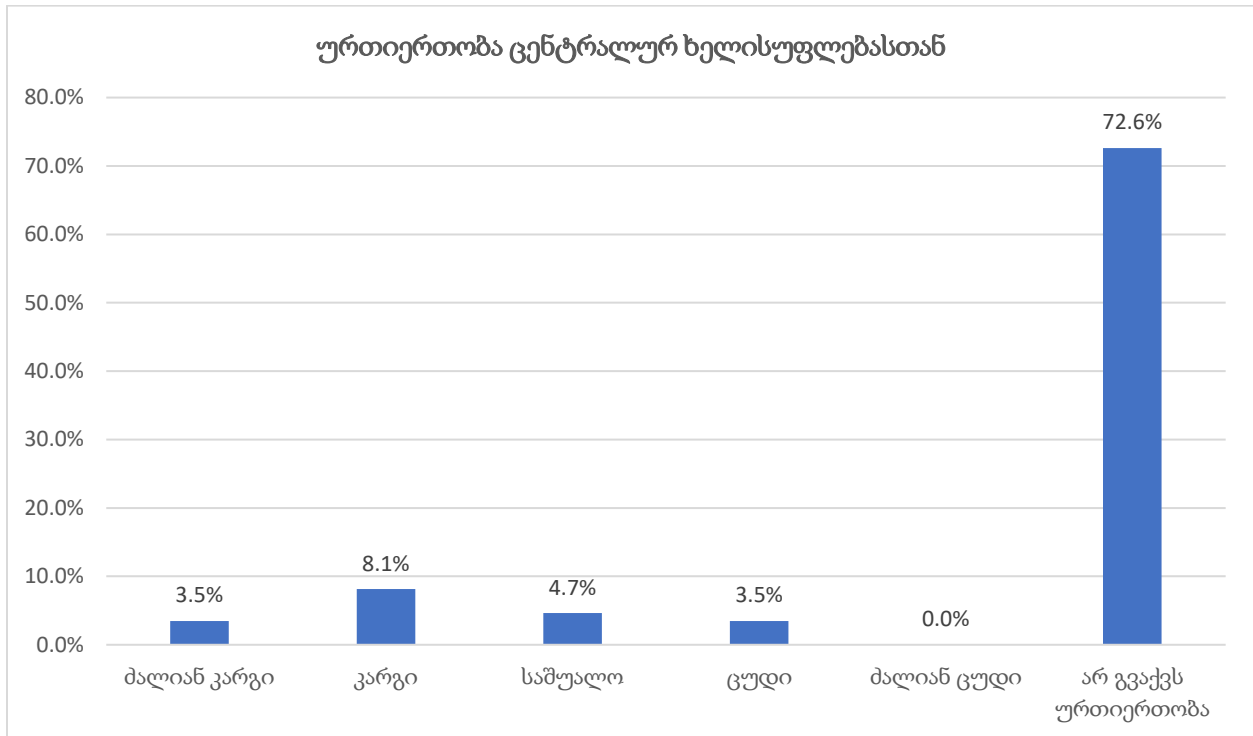
დიაგრამა 22 (პროცენტული განაწილება)



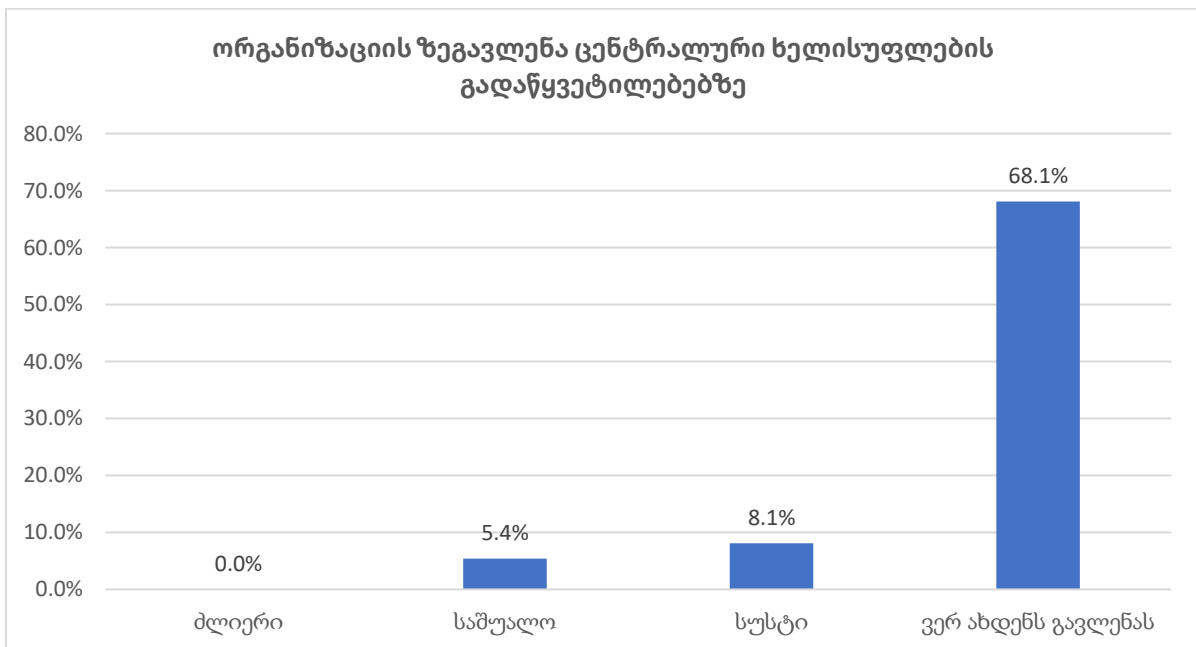
5.2. სათემო ჯგუფების ურთიერთობები ცენტრალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებასთან და მათი გავლენები

გამოკითხული სათემო ჯგუფების (კონკრეტულ შეკითხვაზე 82 პასუხი) 72,6%-ს ცენტრალურ ხელისუფლებასთან ურთიერთობა არა აქვს. ასეთ ურთიერთობას ადასტურებს 27,4%; ამ ნაწილიდან 8,1% აღნიშნავს, რომ მათი ურთიერთობა ცენტრალურ ხელისუფლებასთან (სხვადასხვა სამინისტროსთან და ინსტიტუციასთან) არის კარგი, 4,7%-საშუალო და 3,5% ძალიან კარგი (იხ. დიაგრამა 23). ეს ორგანიზაციები, ძირითადად, არიან ის ახალგაზრდული ჯგუფები, რომლებმაც მაგ., სპორტისა და ახალგაზრდობის საგრანტო პროგრამებში მიიღეს მხარდაჭერა და ურთიერთობის დადებითი გამოცდილება დააგროვეს; ან გარემოს დაცვის სფეროში მომუშავე ორგანიზაციები, რომლებიც შესაბამისი სტრუქტურების სხვადასხვა პროგრამაშიც არიან ჩართულები. უმრავლეს შემთხვევაში, სათემო ორგანიზაციების ხმა ცენტრალურ ხელისუფლებას მაინც ვერ წვდება და, შესაბამისად, ვერც სათანადო გავლენას ახდენს (იხ. დიაგრამა 24).

დიაგრამა 23 (პროცენტული განაწილება)



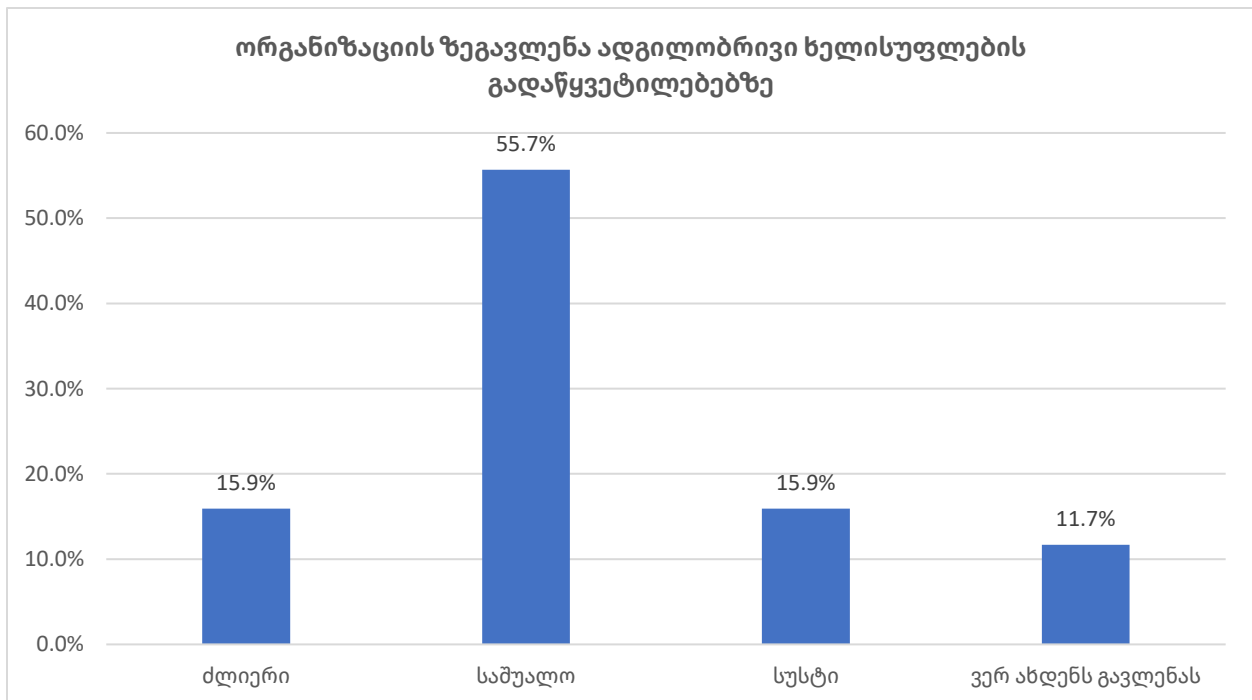
დიაგრამა 24 (პროცენტული განაწილება)



მსჯელობის საგანია, უნდა ისმოდეს თუ არა სათემო ჯგუფების ხმა ცენტრალური ხელისუფლების დონეზე და უნდა ჰქონდეთ თუ არა მათ გავლენა გადაწყვეტილების მიღების პროცესებზე? სათემო ჯგუფები ხომ ადგილობრივი და მაქსიმალურად ქვედა დონეზე მოქმედი ორგანიზაციებია და, შესაძლოა, მათი სამოქმედო არეალი ადგილობრივ დონეს, ანუ მუნიციპალიტეტს ან მხარეს არც უნდა სცდებოდეს? ასე იქნებოდა ისეთ ქვეყანაში, სადაც რეალური დეცენტრალიზაცია და ადგილობრივი თვითმმართველობის მაქსიმალურად გამართული მოდელი მოქმედებს. მაგრამ იქ, სადაც მთელ რიგ საკითხებზე გადაწყვეტილებას ვერ/არ იღებს ადგილობრივი ხელისუფლება, რჩება „ცენტრის შემყურედ“ და არც ფინანსური დამოუკიდებლობა გააჩნია, ვფიქრობთ, სასურველია, სათემო ჯგუფები მეტად ჩანდნენ საზოგადოების დღის წესრიგში და მათი ხმა უკეთ ისმოდეს ცენტრალური დონეზეც, იქნება ეს საერთო პლატფორმა, უკეთესი მედია-გაშუქება თუ სხვა მხრივ სათემო ჯგუფების ხილვადობის გაზრდა. თუმცა, საუკეთესო შემთხვევაში სათემო ჯგუფები პრობლემების მოგვარებას ადგილზევე უნდა ახერხებდნენ ადგილობრივ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობით და ამისათვის საჭიროა განხორციელდეს რეალური დეცენტრალიზაცია.

რაც შეეხება ურთიერთობას ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, პასუხები (92 პასუხი) ძირითადად ვარირებს შეფასებებში „საშუალო“ (34,8%) , „კარგი“ (37%) და „ძალიან კარგი“ (34,8%); ხოლო, აქვს თუ არა ამა თუ იმ სათემო ჯგუფს გავლენა ადგილობრივი ხელისუფლების გადაწყვეტილებებზე, გამოკითხულთა უმრავლესობა (55.7%) „საშუალო“ გავლენაზე მიუთითებს (იხ. დიაგრამა 25):

დიაგრამა 25 (პროცენტული განაწილება)



უნდა აღინიშნოს, რომ კითხვარი არ აზუსტებდა ადგილობრივ ხელისუფლებას მუნიციპალურ და სასოფლო (ტერიტორიული ორგანოს რწმუნებულის) დონეზე, თუმცა თავად რესპონდენტები ურთიერთობის ხარისხის შეფასებისას განასხვავებდნენ მათ. უმრავლეს შემთხვევაში აღინიშნებოდა, რომ სათემო ჯგუფს უფრო კონსტრუქციული ურთიერთობა აქვს მუნიციპალურ ხელისუფლებასთან, ვიდრე სოფლის რწმუნებულთან. თუმცა, იყო პირიქით გამოცდილება, როცა სოფლის რწმუნებული სათემო ჯგუფის აქტიურ მხარდამჭერად გვევლინება; ასევე, რიგ სოფლებში მოქმედ ჯგუფებს, ადგილობრივი გეოგრაფიიდან და მუნიციპალური ტრანსპორტის არარსებობიდან გამომდინარე, თითქმის არ აქვს შეხება მუნიციპალურ ხელისუფლებასთან.

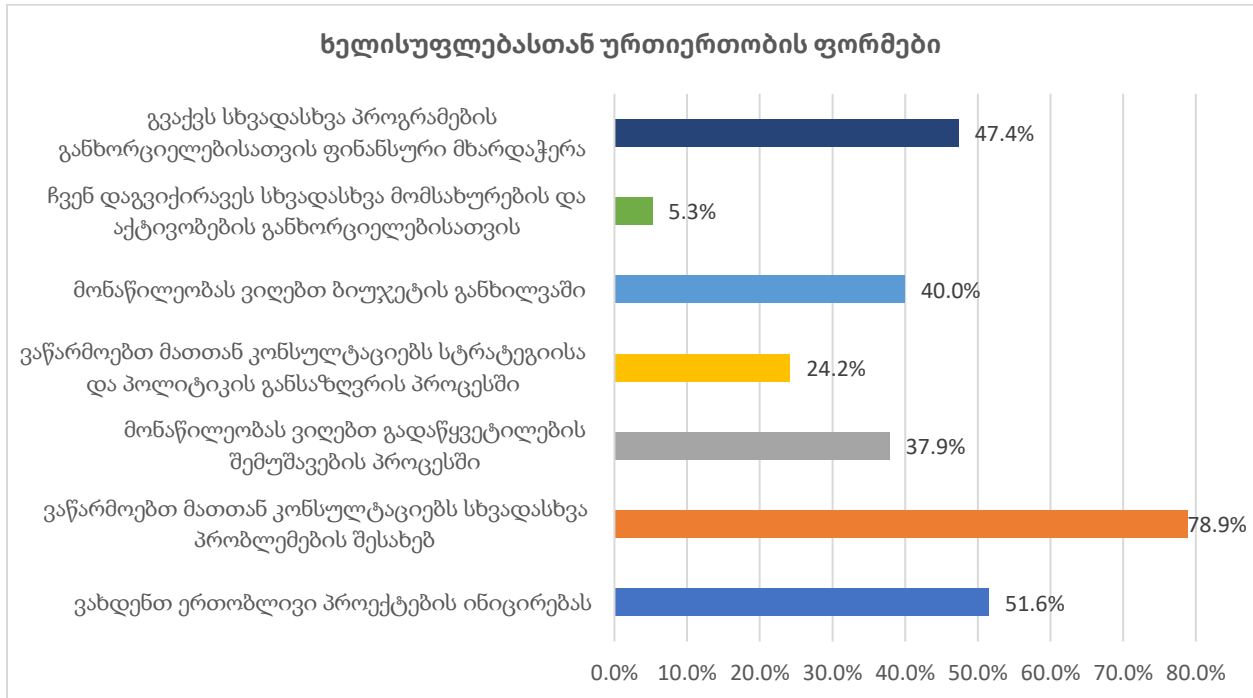
ძლიერ გავლენას ადგილობრივი სათემო ჯგუფები მაინც ვერ ახდენენ გადაწყვეტილების მიღების პროცესებზე. სასურველია, უფრო სიღრმისეულად მოხდეს გავლენის შინაარსის შესწავლა - მაგ., რა ტიპის გავლენას ახდენენ სათემო ჯგუფები გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე, რაში გამოიხატება ეს გავლენა და ა.შ. ასევე, საჭიროა შესწავლილ იქნეს მიზეზები, თუ რატომ ვერ გვევლინებიან გავლენიან აქტორებად სათემო ორგანიზაციები, როგორ შეიძლება იქცნენ ისინი უფრო მეტად ანგარიშგასაწევ ძალად და ა.შ.

### 5.3. ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ურთიერთობის ფორმები და არსებული დაბრკოლებები

ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ურთიერთობების ფორმებში, მეტწილად, ვხვდებით უფრო ამა თუ იმ პრობლემის გარშემო წარმოებული კონსულტაციების ფორმატს (78.9%); რესპონდენტთა 51,6% აღნიშნავს ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ერთობლივი პროექტების ინიცირების პრაქტიკას, თუმცა, კითხვარიდან გამომდინარე, ბუნდოვანი რჩება, თუ რა იგულისხმება კონკრეტულად „ერთობლივად ინიცირებულ პროექტებში.“ გამოკითხვის თანმდევი დისკუსიისას გამოიკვეთა, რომ შესაძლებელია ერთობლივ პროექტებში იგულისხმებოდეს სათემო ჯგუფების მიერ გარკვეული თანადაფინანსების მოთხოვნა იმ პროექტებისათვის, სადაც გარე დონორები ასეთ წინაპირობას დებენ. ამის დასტური შესაძლოა იყოს ის 47,4%, რომელიც ამბობს, რომ „გვაქვს სახვადასხვა პროგრამის განხორციელებისთვის თანადაფინანსება“ (იხ. დიაგრამა 26).

რაც შეეხება ბიუჯეტის განხილვაში მონაწილეობას (40,0%), ეს, როგორც წესი, ფორმალურ ხასიათს ატარებს და ნიშნავს უკვე დამტკიცებული ბიუჯეტის წარდგენაზე დასწრებას. მხოლოდ იშვიათ შემთხვევებში ახერხებს ესა თუ ის სათემო ჯგუფი უშუალოდ ბიუჯეტის შემუშავების პროცესში ჩართულობას და საკუთარი პოზიციის გატანას. ამ მხრივ, საინტერესო იქნებოდა იმ მუნიციპალიტეტების პრაქტიკების შესწავლა, რომელთაც დანერგეს თანამონაწილეობითი ბიუჯეტირების პროგრამა. 24,2% აღნიშნავს, რომ ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ერთად აწარმოებს კონსულტაციებს სტრატეგიების და ადგილობრივი პოლიტიკის განსაზღვრის მიმართულებით; სამწუხაროდ, აქაც არც თუ იშვიათად იგულისხმება ფორმალური მონაწილეობა ამა თუ იმ კომისიასა და საბჭოში, რომელთა შექმნასაც კანონი ავალდებულებს ან უწევს რეკომენდაციას ადგილობრივ ხელისუფლებას. სამომავლოდ, სასურველი იქნება მეტი კონკრეტული სათემო ჯგუფების ამ კომპონენტის შესწავლისას.

დიაგრამა 26 (პროცენტული განაწილება)



აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კითხვაზე, თუ რა ფაქტორები განსაზღვრავს სათემო ჯგუფებისა და ადგილობრივი ხელისუფლების ურთიერთობის შედეგიანობას, 49,5% ასახელებს, რომ ხელისუფლება იზიარებს მათ იდეებს (ამ ეტაპზე, დაუდგენელი რჩება რა კონკრეტული ნაბიჯები მოჰყვება გაზიარებულ იდეებს), ხოლო 45,3% კი ამბობს, რომ მათ ინტენსიური ურთიერთობა აქვთ ხელისუფლებასთან და აქ იგულისხმება, რომ მათ უარს არ უებნიან შეხვედრაზე, მსჯელობაზე და ა.შ., რაც რიგი სათემო ჯგუფებისათვის პრობლემას წარმოადგენს. ამა თუ იმ მუნიციპალიტეტში სათემო (საზოგადოებრივ) ჯგუფებთან ურთიერთობის ინტენსივობა და ხარისხი დღემდე დამოკიდებულია არა ინსტიტუციურ პოზიციაზე, არამედ ამა თუ იმ მოხელის კეთილგანწყობასა თუ მის ზოგად დამოკიდებულებებზე.

კვლევისთვის სინტერესო იყო ასევე სათემო ჯგუფებსა და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის, **თანამშრომლობის შემაფერხებელი ფაქტორების** გარკვევა.

სათემო ჯგუფების რამდენიმე პასუხი მიუთითებს, რომ ძირითად პრობლემას ჯგუფები ადგილობრივ ხელისუფლებაში ხედავენ, კერძოდ, ეს პასუხებია: 1) 32,6% - ადგილობრივი ხელისუფლება არ ფლობს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან დალოგის წარმოებისთვის საჭირო და საკმარის რესურსს; 2) 31,6 % - ხელისუფლების წარმომადგენლებს არა აქვთ საჭირო კვალიფიკაცა და უნარი შესაბამის სფეროებში; 3) 11,6 % - ხელისუფლებას არ სურს ჩვენთან თანამშრომლობა.

| დაბრკოლებები ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ურთიერთობისას |  |        |
|---|--|--------|
| 1   | ხელისუფლების წარმომადგენლებს არ აქვთ საჭირო კვალიფიკაცია და უნარები შესაბამის სფეროებში  | 31,6 % |
| 2   | რთულია ხელისუფლებასთან კავშირის დამყარება  | 14,7 % |
| 3   | ჩვენს თანამშრომლებს არ აქვთ საჭირო კვალიფიკაცია და უნარები შესაბამის სფეროებში   | 18,9 % |
| 4   | არ გვყავს საკმარისი რაოდენობის თანამშრომლები/წევრები   | 17,9 % |
| 5   | არ გვაქვს საკმარისი ინფორმაცია   | 11,6 % |
| 6   | კორუფცია წარმოადგენს ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის ბარიერს  | 1,1 %  |
| 7   | ხელისუფლებას არ სურს ჩვენთან თანამშრომლობა   | 11,6 % |
| 8   | ჩვენი ორგანიზაცია არ ენდობა ხელისუფლებას   | 1,1 %  |
| 9   | ადგილობრივი ხელისუფლება არ ფლობს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან დიალოგის წარმოებისათვის საკმარის რესურსსა და პოტენციალს | 32,6 % |
| 10  | ადგ. ხელისუფლება არ ენდობა ჩვენს ორგანიზაციას  | 3,2 %  |
| 11  | არ ვიცით, როგორ „დავუახლოვდეთ“ ხელისუფლებას და ჩავეერთოთ პოლიტიკის შემუშავების პროცესში  | 8,4 %  |

თუმცა, როგორც ცხრილიდან ნათლად ჩანს, გვხდება თვითკრიტიკული პასუხებიც; კერძოდ, ის, რომ სათემო ჯგუფებს აკლიათ ადამიანური რესურსი და ცოდნა ადგილობრივ ხელისუფლებასთან უფრო მჭიდრო და შედეგზე ორიენტირებული თანამშრომლობის ასაწყობად. ამ კომპონენტს უფრო ადვილად შეიძლება ეშველოს თემის განვითარებაზე მიმართული პროგრამების ფარგლებში.

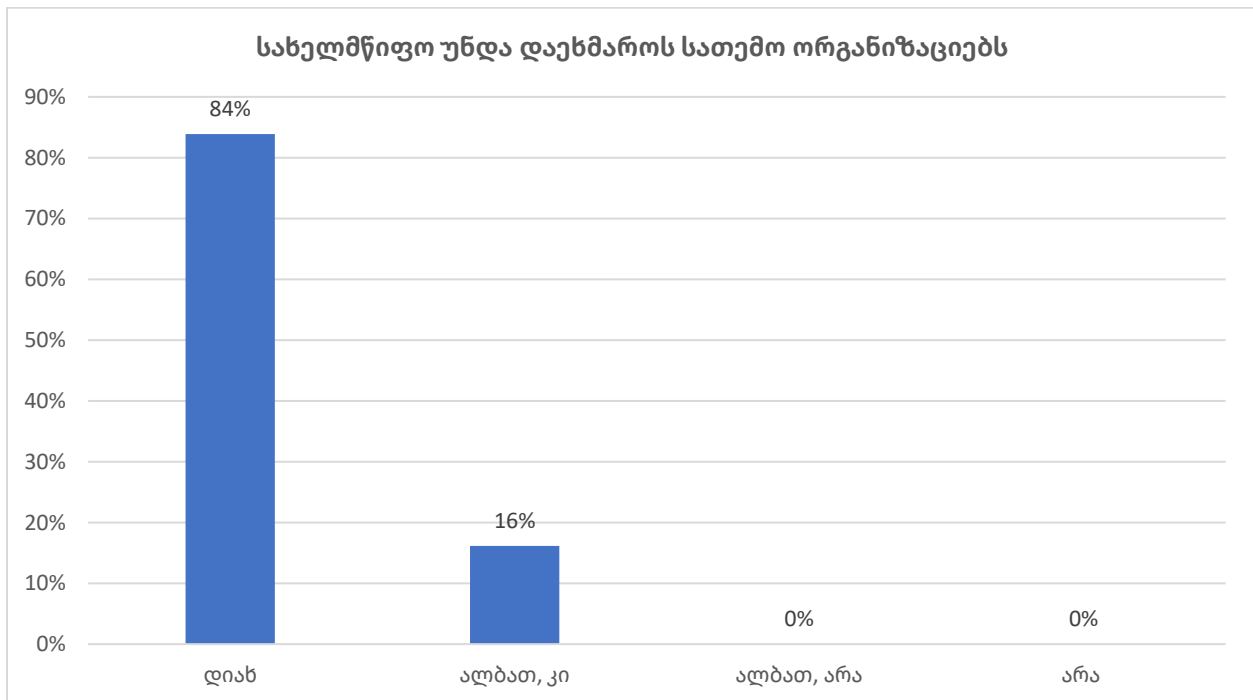
ზოგადად, მაინც რჩება შთაბეჭდილება, რომ არაერთ შემთხვევაში ურთიერთობა სათემო ჯგუფებსა და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის მეტწილად ფორმალურია და როგორც აღმოსავლეთ საქართველოში მოქმედმა ერთი სათემო ჯგუფის წარმომადგენლება შეაფასა: **„არც ხელს გვიმლიან, არც გვეთანამშრომლებიან, არც უარს გვეუბნებიან. ფორმალურად ყველაფერზე კვირს გვიკრავენ.“**

ცხრილი 28 (პროცენტული განაწილება)

| ხელისუფლებასთან ურთიერთობის ფორმები |   |        |
|-------------------------------------|---|--------|
| 1                                   | ხელისუფლებასთან ჩვენი ურთიერთობა შედეგიანი არ არის  | 8,4 %  |
| 2                                   | ჩვენი ორგანიზაციის ყოფილი წევრები დასაქმებული არიან ხელისუფლებაში   | 7,4 %  |
| 3                                   | ჩვენი ორგანიზაციის წევრები ჩართულნი არიან ხელისუფლების ინიციატივით შექმნილი კომისიების და საბჭოების მუშაობაში | 13,7 % |
| 4                                   | ჩვენ მოვახდინეთ პოლიტიკური ზეწოლა საჯარო კამპანიის მეშვეობით  | 7,4 %  |
| 5                                   | ხელისუფლება ბიუჯეტს გეგმავს ჩვენი მონაწილეობით  | 21,1 % |
| 6                                   | ჩვენს იდეებს იზიარებს ხელისუფლება   | 45,5 % |
| 7                                   | ჩვენ ინტენსიური ურთიერთობა გვაქვს ხელისუფლებასთან   | 45,3 % |

და ბოლოს, ჩვენთვის საინტერესო იყო სათემო ჯგუფების მოსაზრების კვლევა, **სახელმწიფოს მხრიდან თვითორგანიზებული ჯგუფების მხარდაჭერის აუცილებლობის თუ შესაძლო ფორმების შესახებ**. შეკითხვას: უნდა ეხმარებოდეს თუ არა სახელმწიფო სათემო ორგანიზაციებს/ინიციატივებს უპასუხა 95 რესპონდენტმა და აქედან 93 მიიჩნევს, რომ დიას, სახელმწიფო (ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლება) სხვადასხვა გზით და პროგრამით შეიძლება უჭირდეს მხარს ადგილზე მოქმედ სათემო ჯგუფებს.

დიაგრამა 29 (პროცენტული განაწილება)

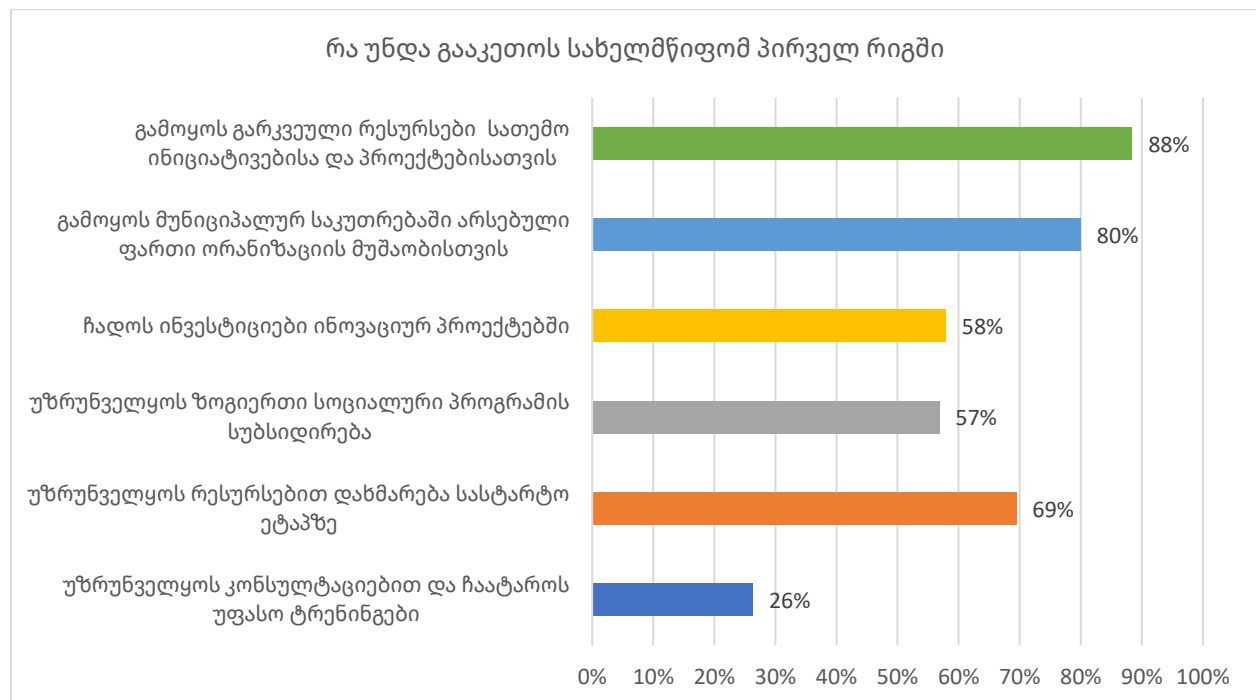




რაც შეეხება **დახმარების ფორმებს**, რესპონდენტთა 88% მიიჩნევს, რომ სახელმწიფო სათემო ჯგუფებს შეიძლება მხარს უჭერდეს სხვადასხვა რესურსის გაზიარებით და აქ მხოლოდ მატერიალური რესურსი არ იგულისხმება, არამედ სათანადო ინფორმაციით აღჭურვა და სასარგებლო კონსულტაციების გაწევა, ინფორმაციის მიწვდენა ამა თუ იმ სოციალური და სხვა სახელმწიფო პროგრამის შესახებ და ა.შ; სათემო ჯგუფების ნაწილი (26%) არც სახელმწიფოს მხრიდან ჩატარებულ ტრენინგებზე იტყობდა უარს, განსაკუთრებით საქმიანობის საწყის ეტაპზე. აქ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს პასუხი იმ თვითორგანიზებულ ჯგუფებს უფრო ეკუთვნის, ვისაც ხელი არ მიუწვდება საგრანტო დაფინანსებზე და არ ჰყავს ძლიერი პარტნიორები ეროვნულ დონეზე. ხშირად მათ არ იციან, საიდან და როგორ დაიწყონ სათემო აქტივიზმი.

რესურსების გაზიარების თვალსაზრისით, განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ 80% მხარს უჭერს მუნიციპალურ საკუთრებაში არსებული ფართის გამოყოფას სათემო ჯგუფებისათვის, რაც ბევრი ორგანიზაციისთვის ჯერ კიდევ პრობლემად რჩება. ამ საკითხზე ზემოთ იყო საუბარი და რეკომენდაციის სახით მხოლოდ იმას გავიმეორებდით, რომ ფართის გადაცემის უფრო ეფექტური სამართლებრივი გზები და პრაქტიკა უნდა არსებობდეს, რათა ისედაც მცირერიცხოვან ჯგუფებს არ უწევდეთ ორ წელში ერთხელ ბიუროკრატიული პროცესის თავიდან გავლა და დროისა და ენერჯის ამაზე დახარჯვა.

დიაგრამა 30 (პროცენტული განაწილება)



არანაკლებ მნიშვნელოვანია სათემო ჯგუფების ხელვა, რომ სახელმწიფო უფრო მეტად უნდა ერთვებოდეს ინოვაციურ პროგრამებში ან თავად იყოს ინიციატორი, იქნება ეს ახალგაზრდული თუ გარემოსდაცვითი; ასევე, საყურადღებოა, რომ სათემოები თავს ამა თუ იმ სოციალური პროგრამების გამტარ ორგანიზებადაც მოიაზრებენ (შშმ პირთა, სოციალურად დაუცველების

თუ ხანდაზმულების საკითხები და სხვა); ერთობლიობაში ამ პასუხების ანალიზის შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ სახელმწიფო მეტად უნდა ეთანამშრომლებოდეს სათემო ჯგუფებს, როგორც მნიშვნელოვან აღმასრულებელ რესურსს სოფლის დონეზე და შესაბამისად უჭერდეს მხარს, რაც პირველ რიგში სათანადო ჩარჩო-პირობების შექმნასა (ფართით და კონსულტაციებით უზრუნველყოფა) და კონსტრუქციულ თანამშრომლობაში (მუდმივი და შედეგებზე ორიენტირებული დიალოგი) შეიძლება გამოიხატებოდეს.

## 6. შიკამება და ძირითადი რეკომენდაციები

**„საქართველოში, 2019-2020 წლებში მოქმედი სათემო ორგანიზაციების კვლევა“**  
01.10.2019 – 01.11.2020 წლებში განხორციელდა და მისი ძირითადი მიზანი საქართველოში მოქმედი სათემო ორგანიზაციების სიის დაზუსტება (ე.წ. CBO Mapping), აგრეთვე, მოქმედი სათემო ორგანიზაციების სამუშაო გარემოსა და სტრუქტურის შესწავლა იყო.

კვლევა წინასწარ შემუშავებული კითხვარების მეშვეობით განხორციელდა. თავდაპირველი სურვილი, კვლევას ყველა მოქმედი ორგანიზაციის პირისპირ ინტერვიუს პრინციპით მოეცვა, პანდემიის გამო შეიცვალა და ნაწილობრივ ელექტრონულად ჩატარდა. ამ ეტაპზე, დამუშავდა 95 ორგანიზაციის მონაცემი. შედეგად, გამოიკვეთა ის ძირითადი ტენდენციები, რაც დღეს სათემო ინიციატივების (რეგისტრირებული და არარეგისტრირებული ორგანიზაციები) საქმიანობას, მათ წინაშე მდგარ პრობლემებს ასახავს. გამოსაკითხი დარჩა დაახლოებით 30-მდე მოქმედი ორგანიზაცია და საბოლოო ანგარიშში მათი მონაცემებიც აისახება, თუმცა ვფიქრობთ ძირითადი ტენდენციები უცვლელი დარჩება და სათემო ორგანიზაციების წინაშე მდგარი პრობლემებიც სხვადასხვა რეგიონში ძირითადად ერთნაირია, რაც დიდწილად ამა თუ იმ სფეროში სახელმწიფოს პოლიტიკით, ან არსებული საზოგადოებრივი ფაქტორებით არის განპირობებული და მათი შეცვლისათვის ადგილობრივი სათემო ორგანიზაციების ძალისხმევა საკმარისი არ არის.

### კვლევის ძირითადი მიგნებები

**ქვეყანაში მოქმედი სათემო ორგანიზაციების რაოდენობა დამაკმაყოფილებელი არ არის:** არსებული ორგანიზაციების მიმართება საქართველოს იურისდიქციაში მყოფ სოფლების (დაახ. 3600) რაოდენობასთან არის დაბალი (4% დაფარვა) და ასევე, ასიმეტრიული. სათემო ორგანიზაციები ძირითადად კონცენტრირებულია კახეთსა და სამეგრელოში, რაც სავარაუდოდ უკავშირდება ამ მხარეებში საერთაშორისო და ეროვნული ორგანიზაციების მიერ განხორციელებულ, თემის მობილიზებაზე ორიენტირებულ მრავალწლიან საქმიანობას, რომლის შედეგადაც შეიქმნა ესა თუ ის ორგანიზაცია/ჯგუფი, რომელიც სხვადასხვა ორგანიზაციის მხრიდან თუნდაც მცირედი მხარდაჭერის წყალობით დღემდე ახერხებს საქმიანობას. ორგანიზაციების შექმნის მოტივაცია, არცთუ იშვიათად სწორედ გარე ფაქტორებს ანუ სხვადასხვა ორგანიზაციის მიერ გარედან შეთავაზებულ შესაძლებლობებს უკავშირდება (იხ. თავი 1.1.).

საქართველოში, გარე შესაძლებლობები საგრძნობლად განსაზღვრავს სათემო აქტივიზმის დაწყებას და აქვს წამახალისებელი ეფექტი; აქ მოიაზრება, როგორც ესა თუ ის სპეციალური, სათემო მობილიზება-განვითარებაზე მიმართული პროგრამა, ასევე: **სწავლება, კონსულტაცია და მცირე დაფინანსებაზე ხელმისაწვდომობა, არაფორმალური განათლების მაქსიმალური ხელმისაწვდომობა სათემო დონეზე და სათემო ლიდერების კომპეტენციების გაუმჯობესება.** როგორც წესი, სწორედ ეს სათემო ლიდერები ხდებიან შემდეგ ადგილზე ამა თუ იმ ორგანიზაციის შექმნის ინიციატორები, იქნება ეს ერთჯერადი ორგანიზაციები კონკრეტული პრობლემის მოგვარებისათვის თუ უფრო გრძელვადიან მიზნებზე ორიენტირებული სათემო ორგანიზაციები.

შესაბამისად, სათემო აქტივიზმის დაწყებისათვის მნიშვნელოვანია, სწორედ ადგილობრივი სათემო ინიციატორების გამოვლენა და პირველ ეტაპზე, მათი საქმიანობის მხარდაჭერა.

მთავარ პრობლემად აღბათ სათემო ორგანიზაციების **სუსტი ორგანიზაციული სტრუქტურა** და სტაბილური განვითარების დაბალი მაჩვენებელი უნდა დასახელდეს. როგორც წესი, ორგანიზაციას წარმოადგენს ერთი ან მაქსიმუმ ორი ინიციატივიანი ლიდერი, რომლებიც ცალკეულ დონისძიებებში მეტ-ნალები უფექტურობით ახერხებენ თემის სხვა წევრების ჩართვას, თუმცა დიდი ხნით შენარჩუნებას ნაკლებად. რამდენადაც სათემო ჯგუფების საქმიანობა სწორედ კონკრეტულ ლიდერებზეა დამოკიდებული (იშვიათია შემთხვევა წამყვანი ბირთვის ცვლილების, როტაციის და ა.შ.), შესაბამისად სწორედ ამ ლიდერის დღის წესრიგზე (რამდენად იცლის სათემო საქმიანობისათვის, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა და სხვ.) არის დამოკიდებული ორგანიზაციის ყოფნა-არ ყოფნა და აქტიურობაც.

ხშირად ორგანიზაციის საქმიანობის შეჩერების ან განვითარების დაბალი ტემპის მიზეზად რესპონდენტები **არასაკმარის დაფინანსებას** ასახელებენ. აქ იგულისხმება, როგორც ზოგადად, სათემო აქტივიზმის მხარდაჭერისკენ მიმართული სპეციალური (თემატური) **პროგრამების ნაკლებობა**, ასევე არსებულ პროგრამებზე და რესურსებზე სათემო ლიდერების წვდომის (**ენობრივი ბარიერი, რთული სააპლიკაციო ფორმები** და ზოგადად, შესაბამისი ცოდნის ნაკლებობა) ნაკლებობა და სხვ. გამოკითხული ორგანიზაციების უდიდესი ნაწილის (80%) წლიური ბრუნვა არ აღემატება 20 000; აქედან 34,4%-ისა კი 5000 ლარს. აღსანიშნავია, რომ ჯგუფების 9,3%-ს საერთოდ არ აქვს გარე დაფინანსება (იხ. დიაგრამა 12). დაფინანსების ძირითად წყაროს კი სათემო ორგანიზაციებისთვის საქართველოში მოქმედი საზოგადოებრივი ორგანიზაციები/ფონდები წარმოადგენენ. საკმაოდ სუსტად არის განვითარებული შემოწირულობებისა და სათემო ფანდრაიზინგის სისტემები.

გარდა არასაკმარისი დაფინანსებისა, გამოკითხული სათემო ორგანიზაციები საქმიანობის ხელისშემშლელ ზოგად ფაქტორებად ასახელებენ, თემის **სიღარიბეს (38,7%), ნიჰილისტურ განწყობებს (49,3%), საქმის ერთად კეთების კულტურის ნაკლებობას (34,7%), მოსახლეობის დაბალ თვითშეგნებას (38,7%) და უნდობლობას (24%). საზოგადოების პოლიტიზირებას** პრობლემად აღიქვამს გამოკითხულთა 26,7%. გამოკითხვის მიღმა, საუბრისას, გაცილებით მეტი რესპონდენტი ასახელებდა დაბალი პოლიტიკური კულტურის გამო შექმნილ იმ პრობლემებს, რომლებიც სათემო ჯგუფების საქმიანობაზეც აისახება. ერთიანობაში ეს პასუხები (იხ. დიაგრამა 20) საზოგადოებაში არსებულ მძიმე განწყობებზე მიგვანიშნებს, რომელთა ცვლილებას, ცხადია, სოფლად მოქმედი ერთი სათემო ჯგუფი ვერ შეძლებს.

არცთუ ისე სახარბიელოა ზოგადი მდგომარეობა სათემო ჯგუფის საქმიანობაში **მოხალისეების ჩართვის** კუთხით, რაც თემზე დაფუძნებული აქტივიზმისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორია. მწირი ადამიანური და ფინანსური რესურსის პირობებში, სწორედ მოხალისეები შეიძლება იყვნენ ის ძალა, რომელთა დახმარებითაც მცირე სასოფლო/სათემო პრობლემების მოგვარება გახდება შესაძლებელი და ასევე ჯგუფს სოფლის სახელით მოქმედების მეტ ლეგიტიმაციას მისცემს.

ზოგადად, მთელ რიგ შემთხვევებში, გასაუმჯობესებელია **ადგილობრივ თემთან სათემო ორგანიზაციების მუშაობის ფორმები**: ანგარიშვალდებულების ხარისხი და სიხშირე, მოხალისეთა და თანამოაზრეთა მოზიდვის, სათემო ფილანთროპიის საკითხები და სხვ.

სათემო ორგანიზაციების განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორი უნდა იყოს რიგ საკითხებზე არასაკმარისი ინფორმირება და ცოდნის ნაკლებობა - „არ ვიცით როგორ ვიმოქმედოთ“, ასევე, **არასაკმარისი ქსელური მუშაობა** და სხვების გამოცდილებების, წარმატებული მიდგომებისა და წარუმატებელი მაგალითების არ ცოდნა.

სათემო ორგანიზაციების **საქმიანობის ძირითადი მიმართულებას** წარმოადგენს მუშაობა ახალგაზრდულ საკითხებზე, არაფორმალური განათლება და სხვ. (იხ. დიაგრამა 10-11) ხოლო მეტ-ნაკლები სტაბილურობით ორგანიზაციები ახერხებენ მოსახლეობის კონსულტირებასა და ინფორმირებას სხვადასხვა მიმართულებით, სოფლად არსებული პრობლემების მიტანას ხელისუფლებამდე და სხვადასხვა შინაარსის შეხვედრისა და ტრენინგის ჩატარებას. ანუ, სათემო ორგანიზაციები ხშირად პოზიციონირებენ, როგორც ადგილობრივ თემსა და ხელისუფლებას შორის შუამავალი, საკონსულტაციო რგოლები და არაფორმალური განათლების პოტენციური ცენტრები.

სათემო ორგანიზაციების აბსოლუტურ უმრავლესობას არა აქვს არანაირი **ურთიერთობა ცენტრალურ ხელისუფლებასთან** და, შესაბამისად, მათი საქმიანობა ვერანაირ გავლენას ამ დონეზე ვერ ახდენს (იხ. ცხრილი 23-24). რაც შეეხება **ურთიერთობას ადგილობრივ ხელისუფლებასთან**, დიდ წილად ის საშუალო ან კარგია და სხვადასხვა, ძირითადად ფორმალურ (საკონსულტაციო და საინფორმაციო შეხვედრები და ა.შ.) ფორმატში ვლინდება; ზოგადად, ამა თუ იმ მუნიციპალიტეტში სათემო (საზოგადოებრივ) ჯგუფებთან ურთიერთობის ინტენსივობა და ხარისხი დღემდე დამოკიდებულია არა ადგილობრივი მმართველობის ინსტიტუციურ პოზიციაზე, არამედ ამა თუ იმ მოხელის კეთილგანწყობასა თუ მის პირად დამოკიდებულებებზე; ასევე იმაზე, თუ რამდენად „ოპოზიციურად“ აღიქმება ესა თუ ის ჯგუფი მოქმედი ხელისუფლების მიერ. ქვეყანაში არსებული მაღალი პოლიტიზირების დონე და დაპირისპირება ცხადია სათემო დონეზე, სათემო აქტივიზმის სფეროშიც აღწევს და უარყოფით კვალს ტოვებს საერთო საქმეზე.

გამოკითხული სათემო ორგანიზაციების აზრით, ადგილობრივ ხელისუფლებასთან **თანამშრომლობის შემაფერხებელი ფაქტორებია**, ის რომ ადგილობრივი ხელისუფლება არ ფლობს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან დიალოგის წარმოებისთვის საჭირო და საკმარის რესურსს, ხელისუფლების წარმომადგენლებს არა აქვთ საჭირო კვალიფიკაცა და უნარი შესაბამის სფეროებში ან ხელისუფლებას არ სურს სათემო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა. გვხვდება თვითკრიტიკული პასუხებიც; კერძოდ, ის რომ, თავად სათემო ჯგუფებს აკლიათ ადამიანური რესურსი და ცოდნა ადგილობრივ ხელისუფლებასთან უფრო მჭიდრო და შედეგზე ორიენტირებული თანამშრომლობის ასაწყობად. (იხ. ცხრილი 27)

სათემო ორგანიზაციების უმრავლესობა ფიქრობს, რომ **სახელმწიფო გარკვეულწილად უნდა ეხმარებოდეს** მათ სხვადასხვა გზით და პროგრამით, მათ შორის ფინანსური და ინფრასტრუქტურული (საოფისე სივრცის გამოყოფა) მხრივ.

ეს არის კვლევის შუალედური შედეგების მოკლე შეჯამება, ხოლო ქვემოთ წარმოდგენილია ის მთავარი რეკომენდაციები, რომლებიც შეიძლება გამოსადეგი იყოს როგორც საერთაშორისო და ეროვნული გრანტდამცემი თუ სასოფლო/სათემო განვითარებაზე მომუშავე ორგანიზაციებისთვის, ასევე ცენტრალური და მუნიციპალური ხელისუფლების წარმომადგენლებისთვის და უშუალოდ სათემო ორგანიზაციებისთვისაც.

რეკომენდაციები რამდენიმე მსხვილ მიმართულებად არის დაყოფილი და აერთიანებს როგორც ზოგად მოსაზრებებს, რაც სათემო თვითორგანიზების პრაქტიკების შესწავლას შეუწყობდა ხელს, ისე კონკრეტულ შესაძლო ნაბიჯებს, რომელთა გადადგმაც გააუმჯობესებდა სათემო ჯგუფების მუშაობის შედეგიანობას. მოცემული რეკომენდაციები არაერთი მიმართულებით იძლევა კონკრეტული პროგრამების განვითარების საშუალებას.

## **1. სათემო კვლევების საჭიროება**

- სასურველია, მეტად ხდებოდეს სათემო დონეზე სხვადასხვა მიმართულების კვლევების ინიცირება, რათა ამ სფეროში მაქსიმალურად მეტ შეკითხვას გაეცეს დასაბუთებული პასუხი და შესაძლებელი გახდეს პროცესების დაკვირვება და ანალიზი დინამიკაში. კვლევითი საჭიროებების მხრივ, გამოვყოფდით მაგ., გაუქმებული სათემო ორგანიზაციების გამოკითხვას უახლესი წარსულის რეკონსტრუქციის მიზნით (გაუქმების მიზეზების დადგენა); ასევე, მაგ., მცირე საგრანტო პროგრამების თემზე გავლენების კვლევას და სხვ.

## **2. სათემო ჯგუფების გაძლიერებაზე მიმართული ზოგადი რეკომენდაციები**

- მნიშვნელოვანია, სათემო ჯგუფების ცოდნითა და ინფორმაციით უზრუნველყოფა იმ საკითხებში, რაც, კვლევის მიხედვით, პრობლემატურია: ადვოკატირება, სხვადასხვა სახელმწიფო პროგრამის შესახებ ამომწურავი ინფორმაციის ქონა, სოფლის საჭიროების კვლევის მეთოდოლოგია და სხვ. აღნიშნულ საკითხებს (და სხვებსაც) შეიძლება მიეძღვნას ტრენინგების და განხილვების ციკლი; მსგავსი დახმარება განსაკუთრებით იმ თვითორგანიზებულ ჯგუფებს სჭირდებათ, რომლებმაც, როგორც წესი, არ იციან როგორ დაიწყონ მოქმედება - შესაბამისად, მნიშვნელოვანია მათი ზოგადი კომპეტენციების გაუმჯობესება. მსგავსი არაფორმალური კურსები შეიძლება დაიგეგმოს არა მხოლოდ მოქმედი ჯგუფებისთვის, არამედ, ასევე, იმ სათემო ლიდერებისთვის, ვინც ახლა ფიქრობს ჩართვას სათემო აქტივიზმში.
- სასურველია სათემო ორგანიზაციებისათვის შემუშავდეს სოფლის საჭიროებების კვლევის და ადვოკატირების მოკლე და მარტივი სახელმძღვანელო, რომელიც ონლაინ იქნება ხელმისაწვდომი ნებისმიერი დაინტერესებული პირისათვის, ვინც სოფლად საჭიროებების კვლევას ისახავს მიზნად. კარგი იქნებოდა, საჭიროებების კვლევის შედეგების დამუშავება და შესაძლოა სხვადასხვა კამპანიის (მათ შორის, ამა თუ იმ საკითხის ადვოკატირება ან მცირე ფანდრაიზინგის კამპანია და სხვ.) დაგეგმვა და განხორციელების ხელშეწყობა.
- სათემო აქტივიზმის საერთო პლატფორმების მაქსიმალური გაძლიერება (სათემო ლიდერთა ფორუმი, თემის განვითარების რესურს-ცენტრი, სხვადასხვა პლატფორმები და ა.შ.) - მუშაობა სათემო საკითხებზე მასალის და სასარგებლო რესურსების მუდმივ განახლებაზე. საერთო პლატფორმებში შეიძლება მოვიაზროთ ასევე ონლაინ-დისკუსიების ციკლი ეროვნული საზოგადოებრივი ორგანიზაციების და სათემო ჯგუფების მონაწილეობით, ისეთ თემებზე (კვლევიდან გამომდინარე), როგორებიცაა: მოხალისეების მოზიდვა სათემო საქმიანობაში, თემთან ანგარიშგების მნიშვნელობა და ფორმები;

ქსელური მუშაობის გაუმჯობესება - მათ შორის, სოფლის სკოლასთან, ადგილობრივ ეკლესიასთან, სხვა სათემო ჯგუფებთან, ადგილობრივ ბიზნესთან და ხელისუფლებასთან; სათემო პროექტებისთვის რესურსების ადგილზე მოძიების კამპანიების დაგეგმვა და წარმართვა და სხვ. შესაძლო მოდელების განხილვა და არსებული დადებითი მაგალითების გაცნობა.

- სასურველია, გაიზარდოს სათემო ჯგუფებისთვის მიზნობრივი დაფინანსება/საგრანტო პროგრამების რაოდენობა და თანხის მოცულობა. სათემო აქტივიზმისთვის გამოცხადებული საგრანტო პროგრამები იყოს მიზნობრივი (რაც გამორიცხავს სათემო ჯგუფების კონკურენციას სხვა, უფრო ძლიერ ორგანიზაციებთან) და მონაწილეობის უფლებას აძლევდეს მხოლოდ სათემო ჯგუფებს (განსაზღვრა - გარკვეული წინასწარ შემუშავებული კრიტერიუმებითა და წინაპირობებით).
- საპილოტულ რამდენიმე სათემო ჯგუფის შერჩევა და მათ ბაზაზე მცირე მასშტაბის სათემო განათლების და საკონსულტაციო ცენტრების მოდელის ორგანიზება. ამ კუთხით, სასურველია, კონსულტაციების გავლა არსებულ რეგიონულ სათემო განათლების ცენტრებთან (dvv International) და არაფორმალური განათლების ხვა პროვაიდერებთან, რომელთაც აქვთ მზა საგანმანათლებლო მოდულები, რომელთა დანერგვაც იქნებოდა შესაძლებელი (CTC, SIQA და სხვ.) ადგილობრივ ტრენერებად შესაძლოა სოფლის სკოლის პედაგოგების მოაზრებაც, რომელიც, როგორც წესი, ჩართულები არიან სათემო ჯგუფების სამქიანობაში, სათანადო გადამზადების შემდეგ.

### 3. რეკომენდაციები ეროვნულ დონეზე მოქმედი აქტორებისთვის

- გრანტგამცემმა ორგანიზაციებმა, სასურველია, მეტად იფიქრონ, ერთი მხრივ, ინფორმაციის გავრცელების თაობაზე (ყველა შესაძლო გზით, მათ შორის, ადგილობრივი ორგანიზაციების რესურსის გამოყენებით, როგორებიც არის მაგ., რეგიონული ჰაბები, დემოკრატიული ჩართულობის ქსელები და სხვ.). სათემო პროექტებისთვის განაცხადის ფორმა, ენა (ინგლისური ენა სათემო ჯგუფებისთვის უმეტესობისთვის ჯერჯერობით დაუძლეველი პრობლემაა), მოთხოვნილი წინაპირობები (მაგ., სამუშაო გამოცდილება) და ანგარიშების ფორმები მაქსიმალურად უნდა იყოს გამარტივებული, რათა დამწყებმა ჯგუფებმაც მოახერხონ პროგრამებში ჩართვა და მონაწილეობა. ამასთან, კარგი იქნება, საგრანტო პროგრამებს თან ახლდეს ინტენსიური კონსულტაციების, მენტორობის კომპონენტიც, რათა გრანტის განკარგვის პროცესში სათემო ჯგუფების უნარები გაუმჯობესდეს და განვითარდეს.
- ზოგადად, მისასალმებელი იქნებოდა მეტი მსჯელობა იმის თაობაზე, თუ როგორ შეიძლება გაუმჯობესდეს სათემო თვითმოქმედებისთვის ზოგადი გარემო? რამდენადაც გარემოს გაუმჯობესება აუცილებლად უკავშირდება ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემას, ამ მხრივ, სამუშაო ეროვნულ დონეზეც ბევრია. ასევე, საინტერესო იქნებოდა მსჯელობა ისეთ საკითხებზე, თუ რომელი მიდგომები და მეთოდოლოგია ამართლებს და როგორ შეიძლება სათემო განვითარების პროცესის უწყვეტი მხარდაჭერა. აღნიშნული დისკუსიების ინიცირება შესაძლებელია სხვადასხვა ფორუმისა და შეხვედრის ფორმატში, რომლებიც ეროვნულ დონეზე მოქმედი საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიერ ტარდება ხოლმე, სათემო ჯგუფების აქტიური მონაწილეობით.

- მიზანშეწონილი იქნებოდა სათემო ჯგუფები მეტად ჩანდნენ საზოგადოებრივ დღის წესრიგში და მათი ხმა უკეთ ისმოდა ცენტრალური მმართველობის დონეზე, იქნება ეს საერთო პლატფორმების, უკეთესი მედია-გაშუქების თუ სხვა მხრივ სათემო ჯგუფების ხილვადობის გაზრდის გზით.
- შესასწავლი და გასამარტივებელია მუნიციპალიტეტების მიერ სათემო ჯგუფებისათვის მუნიციპალური ფართის (სამუშაო სივრცეები) დროებით სარგებლობაში გადაცემის პრაქტიკები, ფორმები.
- საფიქრელია შესაძლებლობების ფარგლებში შემუშავდეს ონლაინ სისტემა (შესაძლოა რომელიმე კოალიციის ან შესაბამისი სამინისტროს ბაზაზე), სადაც შესაძლებელი იქნება სოფლების წლიური საჭიროებების კვლევების თავმოყრა და დაარქივება. სამომავლოდ ეს მასალა მნიშვნელოვნად შეიძლება დაეხმაროს მკვლევრებს ამა თუ იმ საკითხის შესწავლაში და ასევე, მცირე სათემო საგრანტო პროგრამების პრიორიტეტები სწორედ ამ განზოგადებულ და ერთად თავმოყრილ მონაცემებს შეიძლება დაეყრდნოს ხოლმე.
- მონაწილეობითი ბიუჯეტი, როგორც სათემო იდეების და პროექტების დაფინანსების ფორმა, მაქსიმალურად უნდა იყოს დანერგილი მუნიციპალიტეტების საქმიანობაში. მონაწილეობის ამ მექანიზმის შესახებ მაქსიმალურად უნდა მოხდეს, პირველ რიგში, სწორედ ადგილობრივი სათემო ჯგუფების ინფორმირება, რათა მათ შეძლონ თემის საჭიროებების მიტანა აღნიშნულ პროგრამამდე.
- მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს ის ცალკეული სათემო ლიდერები, ინიციატორები - ისინი ინდივიდუალურად მოქმედებენ და მნიშვნელოვან რესურსს წარმოადგენენ ამა თუ იმ თემში უფრო მობილიზებული და ორგანიზებული საქმიანობის გასავითარებლად. სასურველია, ცალკეული სათემო ინიციატორის ჩართვა ერთიან პლატფორმებში და ქსელებში ინფორმაციის მიწოდების და მეტად კოორდინირებული მუშაობის მიზნით.

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ განვითარების ზემოთ აღწერილი გამოცდილებიდან და სათემო ჯგუფების წინაშე დღეს მდგარი პრობლემებიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, რომ სათემო დონეზე მოქმედი ჯგუფების გაძლიერება და, ზოგადად, სათემო თვითორგანიზების წახალისებაზე მიმართული მეტი პროგრამა მუშაობდეს ქვეყანის მასშტაბით.

ასევე, სასურველია სათემო განვითარების პროცესის ერთგვარი უწყვეტი ციკლის უზრუნველყოფა, რომელიც შემდეგი **პარალელური** კომპონენტებისგან/ეტაპებისგან შეიძლება შედგებოდეს:

- **სათემო მობილიზება** - დაფარვის გაზრდა, აქცენტით ე.წ. პასიურ რეგიონებსა და მუნიციპალიტეტებზე. სათემო ლიდერებისა და ჯგუფების გამოკვეთა და მათი შეკვრა-ჩამოყალიბების პროცესის მხარდაჭერა; აქ მეტი ყურადღება მიექცეს დაბალი სათემო აქტივიზმის მხარეებს.
- **დამწყები და თვითნაბადი ჯგუფების „ფეხზე დაყენების“ კომპონენტი:** ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერა მათი გაძლიერების და სტაბილური, თემზე ორიენტირებული საქმიანობის წახალისების მიზნით. აქ ყურადღება განსაკუთრებით იმ ჯგუფებს უნდა მიექცეს, რომლებიც თვითორგანიზებული არიან და ხელი არ მიუწვდებათ დაფინანსებაზე და კონსულტაციებზე; მათ არ იციან როგორ დაიწყონ მოქმედება და მიაღწიონ შედეგებს, ამიტომ მათი საქმიანობა ფრაგმენტულია.



- შედარებით **გამოცდილი და ძლიერი სათემო ჯგუფების საქმიანობის გამლა მუნიციპალურ დონეზე** და მათი, როგორც საკონსულტაციო, სათემო განათლების ცენტრებად აღჭურვის მხარდაჭერა.
- სამივე ეტაპის ჯგუფების **ერთიან ქსელში ინტეგრირების მხარდაჭერა** ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და ურთიერთგაზიარების მიზნით. კარგ მაგალითებს აქვთ გადამღები ეფექტი და ნეგატივით გაჯერებულ ყოფაში ასეთი მაგალითების სიმრავლე უდავოდ დადებითი გავლენის მატარებელი იქნება. ქსელური მუშაობის და ურთიერთგაზიარების კომპონენტის გაძლიერება ამიტომაც არის მნიშვნელოვანი.

შესაძლოა გარედან შეთავაზებული დახმარების ფორმატების მიმართ არსებობდეს კრიტიკა და ჩაითვალოს თავს მოხვეულად, რადგან სათემო აქტივიზმი კერძო ინიციატივაზე დაფუძნებული ქმედება უნდა იყოს. თუმცა, გამოცდილება აჩვენებს, რომ ამ გარე-ძალისხმევით არაერთი მნიშვნელოვანი პროცესი დაიწყო (შეცდომებით, წარუმატებელი მაგალითებითაც) და ის, რომ დღეს 120-მდე სათემო ჯგუფი მოქმედებს საქართველოში და ცდილობს ადგილობრივ პრობლემებზე რეაგირებას, სწორედ გუშინდელი გარე ძალისხმევის შედეგაც არის. ახლა კი, განვითარების ამ ეტაპზე, კიდევ უფრო მეტი მუშაობაა საჭირო, რადგან ახლა გაზრდილია საზოგადოებრივი მზაობაც, სიანხლების მიმღებლობაც და მონაწილეობისა და ჩართულობის კულტურაც წინა დეკადასთან შედარებით.

მიუხედავად იმისა, რომ, წინა გამოცდილებიდან გამომდინარე, დღესდღეობით აქტიურმა ორგანიზაციებმა ხვალ შეიძლება შეწყვიტონ ფუნქციონირება, მთავრი მაინც არის მათი დღევანდელი წვლილი და გაწეული ძალისხმევა დადებითი საზოგადოებრივი ცვლილებების მხრივ. სათემო ჯგუფი შესაძლოა სულ ერთი კონკრეტული მიზნისთვის შეიქმნას და მიზნის მიღწევის შედეგად (მაგ., სოფლად ამა თუ იმ ისტორიული შენობის გადარჩენა) გაუქმდეს. ვფიქრობთ, ეს სრულიად მისაღები პრაქტიკაა, თუმცა, ჩვენი რეალობიდან გამომდინარე ჯგუფების მდგრადობაზე მაინც მნიშვნელოვანი აქცენტები უნდა გაკეთდეს. მდგრადობის ერთ-ერთი შესაძლო წინაპირობა კი სათემო განვითარების პროგრამებში **ეკონომიკური გაძლიერების და სოციალური მეწარმეობის კომპონენტების** უფრო მეტად წინ წამოწევა შეიძლება იყოს.

ზოგადად, იქ, სადაც თვითმმართველობა სუსტია, აქტიურ საზოგადოებრივ ჯგუფებს შეუძლიათ სოფლად არაერთი პრობლემის მოგვარება ითავონ და იქცნენ მნიშვნელოვან რგოლად განვითარების ერთიან ჯაჭვში. დღესაც, სათემო ჯგუფების უდიდეს ნაწილს ადგილობრივი რეალობის ადეკვატური აღქმა, პრობლემების მოგვარების ხედვა და უნარი შესწევს, თუმცა არ აქვთ წვდომა საკმარის რესურსებზე. შესაბამისად, ამ ჯგუფების არსებობას, (არსებულების გაძლიერებას და ახლების შექმნის წახალისებას) სათემო პრობლემების მოგვარების და, ზოგადად, ქვეყნის დემოკრატიული განვითარების კუთხით, ვფიქრობთ, ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება და ამ როლის უკეთ შესრულებისთვის, მათ ჯერჯერობით მეტი გარე დახმარება სჭირდებათ.

## 7. დანართი 1 - გამოკითხული ორგანიზაციების სია

2020 დეკემბრის მდგომარეობით

|     | დასახელება<br>საკონტაქტო პირი                            | რეგიონი | მუნიციპალიტეტი | სოფელი/დაბა | ანკეტირების<br>თარიღი | ინტერვიუერი          |
|-----|--|---------|----------------|-------------|-----------------------|----------------------|
| 1.  | სამოქალაქო ინიციატივა /<br>ცოდნის კაფე                   | კახეთი  | სიღნაღი        | წნორი       | 12.10.19              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 2.  | პენსიონერების ასოციაცია                                  | კახეთი  | სიღნაღი        | წნორი       | 12.10.19              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 3.  | სათემო ნუკრიანი /<br>ნუკრიანის სახელოსნოები              | კახეთი  | სიღნაღი        | ნუკრიანი    | 12.10.19              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 4.  | ქალთა და ახალგაზრდობის<br>საინიციატივო ჯგუფი<br>არბოშიკი | კახეთი  | დედოფლისწყარო  | არბოშიკი    | 13.10.19              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 5.  | საზოგადოება ფიროსმანი                                    | კახეთი  | დედოფლისწყარო  | ხორნაბუჯი   | 13.10.19              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 6.  | ხორნაბუჯის საინიციატივო<br>ჯგუფი თამარის ციხე            | კახეთი  | დედოფლისწყარო  | ხორნაბუჯი   | 13.10.19              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 7.  | სათემო ფონდი ლელი  | კახეთი  | ლაგოდეხი       | ლელიანი     | 17.10.19              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 8.  | ქალთა და ახალგაზრდობის<br>სათემო ცენტრი<br>ცოდნისკარი    | კახეთი  | ლაგოდეხი       | ცოდნისკარი  | 27.05.20              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 9.  | სათემო ცენტრი<br>ვარდისუბანი                             | კახეთი  | ლაგოდეხი       | ვარდისუბანი | 27.05.20              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 10. | ახალგაზრდული სათემო<br>ცენტრი ჰერეთი                     | კახეთი  | ლაგოდეხი       | ჰერეთისკარი | 27.05.20              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 11. | სათემო კავშირი კედელი                                    | კახეთი  | ლაგოდეხი       | აფენი       | ოქტომბერი<br>2020     | ელექტრონული          |
| 12. | სათემო კავშირი ანიბანი                                   | კახეთი  | ლაგოდეხი       | შრომა       | ოქტომბერი<br>2020     | ელექტრონული          |
| 13. | თემი ვარდისუბანი   | კახეთი  | თელავი         | ვარდისუბანი | 13.11.19              | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 14. | სათემო განვითარების<br>ცენტრი აისი                       | კახეთი  | თელავი         | ფშაველი     | 08.01.20              | ანა<br>მარგველაშვილი |

|     |  |              |                |                |                |                   |
|-----|--|--------------|----------------|----------------|----------------|-------------------|
| 15. | ქვემო ხოდაშენის ქალთა საინიციატივო ჯგუფი                 | კახეთი       | თელავი         | ქვემო ხოდაშენი | 30.05.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 16. | რუისპირის ქალთა საინიციატივო ჯგუფი                       | კახეთი       | თელავი         | რუისპირი       | ოქტომბერი 2020 | ელექტრონული       |
| 17. | ახალსოფლის მოსწავლე-ახალგაზრდული ცენტრი                  | კახეთი       | ყვარელი        | ახალსოფელი     | 27.05.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 18. | სამოქალაქო საზოგადოება განვითარებისთვის                  | კახეთი       | ყვარელი        | ენისელი        | 03.05.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 19. | ვეჯინი   | კახეთი       | გურჯაანი       | ვეჯინი         | 03.05.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 20. | სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების ასოციაცია სპექტრი   | კახეთი       | საგარეჯო       | ნინოწმინდა     | 16.06.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 21. | ნინოწმინდის ქალთა საინიციატივო ჯგუფი                     | კახეთი       | საგარეჯო       | ნინოწმინდა     | 16.06.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 22. | ქალთა საინიციატივო ჯგუფი                                 | კახეთი       | ახმეტა         | ქვემო ალვანი   | 08.01.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 23. | თუშეთის სათემოს საბჭო                                    | კახეთი       | ახმეტა         | ზემო ალვანი    | აგვისტო        | ელექტრონული       |
| 24. | თუშური ბრენდი  | კახეთი       | ახმეტა         | ქვემო          | 13.02.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 25. | ახმეტის ახალგაზრდობის ჩართულობისა და განვითარების ცენტრი | კახეთი       | ახმეტა         | ზემო ალვანი    | 08.01.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 26. | ახალგაზრდები სოფლის განვითარებისათვის                    | კახეთი       | ახმეტა         | მატანი         | 06.08.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 27. | ჯოყოლო 21  | კახეთი       | ახმეტა/პანკისი | ჯოყოლო         | 09.08.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 28. | პანკისის ხეობის ტურიზმისა და განვითარების ასოციაცია      | კახეთი       | ახმეტა/პანკისი | ჯოყოლო         | 09.08.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 29. | მრავალფეროვანი და თანასწორი საქართველო                   | კახეთი       | ახმეტა/პანკისი | დუისი          | 09.08.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 30. | პანკისის (უხუცეს) ქალთა საბჭო                            | კახეთი       | ახმეტა/პანკისი | დუისი          | 09.08.20       | ანა მარგველაშვილი |
| 31. | სათემო კავშირი კასრისწყალის განვითარების ცენტრი          | კახეთი       | ახმეტა         | კასრისწყალი    | ოქტომბერი 2020 | ელექტრონული       |
| 32. | თეთრიწყაროს ახალგაზრდული ცენტრი                          | ქვემო ქართლი | თეთრიწყარო     | თეთრიწყარო     | 15.10.19       | ანა მარგველაშვილი |
| 33. | სათემო ფონდი კოდორი 2013                                 | ქვემო ქართლი | თეთრიწყარო     | წინწყარო       | 15.10.19       | ანა მარგველაშვილი |
| 34. | ხიხანის სათემო სახლი                                     | ქვემო ქართლი | მარნეული       | ხიხანი         | 18.12.19       | ირაკლი ირემაძე    |
| 35. | ახალი აზროვნების ინსტიტუტი                               | ქვემო ქართლი | მარნეული       | ხულდარა        | 21.12.19       | ირაკლი ირემაძე    |

|     |   |                               |          |                                  |             |                   |
|-----|---|-------------------------------|----------|----------------------------------|-------------|-------------------|
| 36. | კასუმლოს ახალგაზრდული ცენტრი                  | ქვემო ქართლი                  | მარნეული | კასუმლო                          | 09.07.20    | ირაკლი ირემაძე    |
| 37. | ქვემო სარალის სათემო ცენტრი                   | ქვემო ქართლი                  | მარნეული | ქვემო სარალი                     | 09.07.20    | ირაკლი ირემაძე    |
| 38. | ადამედლოს სათემო ცენტრი                       | ქვემო ქართლი                  | მარნეული | ადამედლო                         | 09.07.20    | ირაკლი ირემაძე    |
| 39. | იმედი 2013                                    | ქვემო ქართლი                  | წალკა    | საყდრიონი                        | 07.02.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 40. | კავშირი ახალშენი 2014                         | ქვემო ქართლი                  | წალკა    | ახალშენი/<br>კირიაკი             | 07.02.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 41. | ფართოპროფილიანი სასწავლო ცენტრი - გუმბათი     | ქვემო ქართლი                  | წალკა    | გუმბათი                          | 07.02.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 42. | სათემო კავშირი ახალი გუმბათი                  | ქვემო ქართლი                  | წალკა    | გუმბათი                          | 07.02.20    | ირაკლი ირემაძე    |
| 43. | უკეთესი მომავლისათვის                         | მცხეთა-მთიანეთი               | მცხეთა   | წეროვნის<br>დეკნითა<br>ჩასახლება | 09.02.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 44. | მთაში   | მცხეთა-მთიანეთი               | მცხეთა   | ქვ. ლალუბანი                     | 13.06.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 45. | სათემო კავშირი ბურიანი                        | მცხეთა-მთიანეთი               | მცხეთა   | ბურიანი                          | ივნისი 2020 | ელექტორნული       |
| 46. | ხევსურეთი და თემი                             | მცხეთა-მთიანეთი/<br>ხევსურეთი | ლუმეთი   | კორმა                            | ივნისი 2020 | ელექტორნული       |
| 47. | ორგანიზაცია გერგეტი                           | მცხეთა-მთიანეთი               | ყაზბეგი  | სოფელი გერგეტი                   | ივნისი 2020 | ელექტორნული       |
| 48. | სტეფანწმიდა                                   | მცხეთა-მთიანეთი               | ყაზბეგი  | ყაზბეგი                          | 19.06.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 49. | ყაზბეგის ეროვნული პარკის მეგობართა ასოციაცია  | მცხეთა-მთიანეთი               | ყაზბეგი  | ყაზბეგი                          | 19.06.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 50. | სასწავლო-ინტელექტუალური ცენტრი ხევის მომავალი | მცხეთა-მთიანეთი               | ყაზბეგი  | ყაზბეგი                          | 18.06.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 51. | ლომეკი  | მცხეთა-მთიანეთი               | ყაზბეგი  | სნო                              |             | ელექტორნული       |
| 52. | ააიპ ბეთლემი                                  | შიდა ქართლი                   | გორი     | სკრა                             | 18.02.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 53. | ააიპ ბერბუკის საბავშვო ბაღი                   | შიდა ქართლი                   | გორი     | ბერბუკის<br>დეკნითა<br>ჩასახლება | 18.02.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 54. | წმინდა ილია მართლის სახელობის ცოდნის - ცენტრი | შიდა ქართლი                   | გორი     | შინდსი                           | 18.02.20    | ანა მარგველაშვილი |
| 55. | ჩვენ-ჯანსაღი მომავლისათვის                    | შიდა ქართლი                   | მცხეთა   | წეროვანი                         | 20.02.20    | ელექტორნული       |

|     |  |              |           |                                   |            |                      |
|-----|--|--------------|-----------|-----------------------------------|------------|----------------------|
| 56. | ნიქოზის ახალგაზრდული<br>ჯგუფი                            | შიდა ქართლი  | გორი      | ნიქოზი                            | თებერვალი  | ელექტორული           |
| 57. | კარალეთის თემის<br>ახალგაზრდული<br>ორგანიზაცია           | შიდა ქართლი  | გორი      | კარალეთი                          | 09.02.20   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 58. | კარალეთის ქალთა<br>სოლიდარობის ცენტრი                    | შიდა ქართლი  | გორი      | კარალეთი                          | 09.02.20   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 59. | ლიახვის ხეობა  | შიდა ქართლი  | გორი      | შავშების<br>დევნილთა<br>ჩასახლება | 09.02.20   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 60. | სოფელ მირიანის<br>საინიციატივო ჯგუფი                     | შიდა ქართლი  | კასპი     | მირიანი                           | 18.02.20   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 61. | გავაძლიეროთ სოფლად<br>ახალგაზრდები                       | ზემო სვანეთი | მესტია    | ფარი                              | 31.10.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 62. | ახალგაზრდები მთისთვის                                    | ზემო სვანეთი | მესტია    | მესტია                            | 31.01.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 63. | ლალხორი  | ზემო სვანეთი | მესტია    | ბეჩოს ხეობა                       | 01.11.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 64. | სათემო ფონდი ნეფა  | სამეგრელო    | ზუგდიდი   | ანაკლია                           | 11.12.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 65. | საინიციატივო ჯგუფი ელვა                                  | სამეგრელო    | ზუგდიდი   | განმუხური                         | 11.12.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 66. | ქალთა ჯგუფი ედელვასისი                                   | სამეგრელო    | ზუგდიდი   | ახალკახათი                        | 12.12.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 67. | სათემო კავშირი ხურჩა                                     | სამეგრელო    | ზუგდიდი   | ხურჩა                             | 12.12.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 68. | სათემო ფონდი ეგრისი                                      | სამეგრელო    | ზუგდიდი   | ორსანტია/კოკი                     | 13.12.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 69. | ახალგაზრდა მოხალისეთა<br>საინიციატივო ჯგუფი              | სამეგრელო    | წალენჯიხა | წალენჯიხა                         | 13.12.19   | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 70. | ინიციატივების სახლი                                      | სამეგრელო    | სენაკი    | ნოქალაქევი                        | 25.07.2020 | ელექტორული           |
| 71. | საქართველოს<br>ტრენინგებისა და<br>განვითარების ინსტიტუტი | სამეგრელო    | სენაკი    | თეკლათი                           | -          | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 72. | განათლებისა და<br>განვითარების ცენტრი<br>მაკრონი         | სამეგრელო    | აბაშა     | სამიქაო                           | -          | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 73. | განათლებისა და<br>განვითარების ცენტრი<br>თოლისკური       | სამეგრელო    | ხობი      | თორსა                             | -          | ანა<br>მარგველაშვილი |
| 74. | ქალთა საინიციატივო<br>ჯგუფი მადვიძარა                    | სამეგრელო    | ჩხოროწყუ  | მუხური                            | -          | ანა<br>მარგველაშვილი |

|     |   |                 |           |                       |                |                   |
|-----|---|-----------------|-----------|-----------------------|----------------|-------------------|
| 75. | ქალთა საინიციატივო ჯგუფი თანასწორი            | სამეგრელო       | ჩხოროწყუ  | ჩხოროწყუ              | -              | ანა მარგველაშვილი |
| 76. | ასოციაცია ბილიკი                              | სამეგრელო       | ჩხოროწყუ  | ხაბუმე                | ოქტომბერი 2020 | ელექტრონული       |
| 77. | ლესიჭინეს თემის ქალთა საინიციატივო ჯგუფი დეკა | სამეგრელო       | ჩხოროწყუ  | ლესიჭინე              | 30.10.2020     | ელექტრონული       |
| 78. | კავშირი ტყემლანა                              | სამცხე-ჯავახეთი | ახალციხე  | ტყემლანა              | 23.06.2020     | ანა მარგველაშვილი |
| 79. | სათემო კავშირი აბათხევი                       | სამცხე-ჯავახეთი | ახალციხე  | აბათხევი              | 23.06.2020     | ანა მარგველაშვილი |
| 80. | კავშირი წინუბანი                              | სამცხე-ჯავახეთი | ახალციხე  | წინუბანი (აბათხევთან) | 23.06.2020     | ანა მარგველაშვილი |
| 81. | წყურეთის იმედი                                | სამცხე-ჯავახეთი | ახალციხე  | წყურეთი               | 22.06.2020     | ანა მარგველაშვილი |
| 82. | სამოქალაქო ინიციატივების ასოციაცია            | სამცხე-ჯავახეთი | ახალციხე  | ვალე                  | 31.07.2020     | ელექტრონული       |
| 83. | სათემო კავშირი უდე                            | სამცხე-ჯავახეთი | ადიგენი   | უდე                   | 23.06.2020     | ანა მარგველაშვილი |
| 84. | კავშირი ვარხანი 2010                          | სამცხე-ჯავახეთი | ადიგენი   | ვარხანი               | 22.06.2020     | ანა მარგველაშვილი |
| 85. | კავშირი ოცხე                                  | სამცხე-ჯავახეთი | ადიგენი   | ბენარა                | 22.06.2020     | ანა მარგველაშვილი |
| 86. | იმედი 2009                                    | სამცხე-ჯავახეთი | ახალციხე  | წინუბანი (აწყურისკენ) | 23.06.2020     | ანა მარგველაშვილი |
| 87. | სათემო კავშირი იმედი                          | გურია           | ოზურგეთი  | თხინვალი              | ოქტომბერი 2020 | ელექტრონული       |
| 88. | თვითდახმარების ჯგუფი ქალთა უნია               | გურია           | ოზურგეთი  | დაბა ლაითური          | 21.10.2020     | ელექტრონული       |
| 89. | სათემო ცენტრი იმედი                           | გურია           | ოზურგეთი  | ქვემო ნატანები        | 21.10.2020     | ელექტრონული       |
| 90. | სათემო ცენტრი ჯუმა                            | გურია           | ოზურგეთი  | მერიის თემი           | 21.10.2020     | ელექტრონული       |
| 91. | სათემო ცენტრი იმედი                           | გურია           | ოზურგეთი  | მერიის თემი           | 21.10.2020     | ელექტრონული       |
| 92. | ახალგაზრდული ცენტრი პროგრესი                  | გურია           | ჩოხატაური | ჩოხატაური             | 21.10.2020     | ელექტრონული       |
| 93. | ქალები რეგიონის განვითარებისათვის             | გურია           | ოზურგეთი  | დვაბზუ                | 19.10.2020     | ელექტრონული       |
| 94. | ქალები ჭიათურის მომავლისათვის                 | იმერეთი         | ჭიათურა   | სოფ. რგანი            | 21.10.2020     | ელექტრონული       |
| 95. | ხონის დევნილთა საინიციატივო ჯგუფი             | იმერეთი         | ჭიათურა   | ხონი                  | 21.10.2020     | ელექტრონული       |